

Î.P.S. Lazar Puhalo

TEOLOGIA DE ÎN ORTODOXIE

COLECȚIA „BIBLIOTECA ORTODOXĂ“ APARE CU
BINECUVÂNTAREA Î.P.S. NICOLAE CORNEANU,
MITROPOLITUL BANATULUI,
ȘI ESTE COORDONATĂ DE FABIAN ANTON

Carte apărută în colaborare cu
ARHIVA CULTURALĂ ROMÂNĂ

(<http://ortodoxbooks.topcities.com>)

© Editura EIKON

Cluj-Napoca, 400110, str. Gheorghe Doja, nr. 11, ap. 6

tel. 0264-593547, 0740-187109

difuzare: 0264-450236, 0740-183125

web: <http://edituraeikon.netfirms.com>

e-mail: eikon@email.ro, carteeikon@yahoo.com

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PUHALO, LAZAR Î.P.S.

Teologia vie în Ortodoxie / Î.P.S. Lazar Puhalo, trad. de
Virgil Baidoc, ed. îngrijită de Fabian Anton. - Cluj-Napoca,
Eikon, 2004, format: 13 x 20, 1xx p.

(Biblioteca Ortodoxă)

ISBN 973-7987-57-8

I. Anton, Fabian (ed.)

II. Baidoc, Virgil (trad.)

232.931

Copertă realizată de:

Lector: Felicia Schlezak

Tehnoredactor: Cristian Moisa

Î.P.S. Lazar Puhalo

TEOLOGIA VIE ÎN ORTODOXIE

Carte apărută cu binecuvântarea

Î.P.S. Nicolae Corneanu,
Mitropolitul Banatului

Ediție îngrijită de

Fabian Anton

Traducere de

Virgil Baidoc

TEOLOGIA VIE ÎN ORTODOXIE

1. Natura teologiei

Teologia ortodoxă este o putere vie și fără sfârșit, a cărei natură nu se schimbă niciodată și nici nu se poate schimba mai mult decât Scriptura și ființa Sfintei Biserici. Acest lucru se întâmplă deoarece Capul Bisericii, Iisus Hristos Dumnezeu nostru, nu se schimbă. Aș spune că Biserica Ortodoxă nu este parte din tradiția apuseană de factură iudeo-creștină. Într-adevăr există suficiente diferențe între creștinismul ortodox și mulțimea versiunilor contemporane ale „tradiției iudeo-creștine” a țărilor din apus. Comparația între învățătura, teologia, viața și limbajul duhovnicesc al acestora este folositoare și ajută la o mai bună înțelegere între diferitele religii și tradiții ale lumii. Renumitul teolog apusean Karl Rahner face o evaluare destul de exactă a aspectului general al acestei diferențe duhovnicești prin cuvintele:

„Răsăritul gândește în termenii unei istorii dinamice a mântuirii și a unei ierarhii calitative a lucrurilor, începând cu iconomia Treimii strâns legată de soteriologie. În Răsărit mântuirea este privită ca un proces ontologic care începe cu Întruparea, descoperă iconomia imanentă a Treimii și se încheie cu îndumnezeirea lumii (theosis) proclamându-și mai întâi victoria prin Învierea lui Hristos... din contră, teologia apuseană privește Întruparea Logosului aproape în

mod exclusiv ca pe un agent care dădea satisfacție pentru păcat. Chiar dacă este conștientă de aspectul îndumnezeirii lumii (theosis), pune mult mai mult accentul pe iertare și satisfacția dată de către Hristos pe cruce”.

Versiunea apuseană a tradiției iudeo-creștine se bazează în principal pe vechiul ideal Latin – de unde și dogmele despre păcatul strămoșesc, teoria satisfacției sau argumentarea juridică a mântuirii, considerate erezii de către Biserica Ortodoxă – pe învățăturile filosofului neo-platonic Augustin de Hippo și pe scolastica care a avut la bază aceste învățături cât și pe sistemul aristotelic. De fapt, teologul contemporan grec, Pr. Ioan Romanides, remarca cu amărăciune:

„Fără nici o îndoială, cea mai ironică tragedie a istoriei este că teologii apuseni și în ultimă instanță o papalitate nerealistă, au transformat încercările Fericitului Augustin într-o realizare infailibilă și au constituit ultimele retușuri la o schismă care începuse demult.”

În Apus putem vorbi despre o epocă Apostolic-Patristică la timpul trecut, pentru că tradiția apostolică și cea patristică au fost înlocuite de superstițiile Evului Mediu și de către epoca scolastică. Așa se face că marii Sfinți Părinți ai Bisericii Ortodoxe, cum ar fi Sf. Ciprian al Cartaginei, Ilarie de Poitiers, German de Auxerre, Ilarie de Arles, Ioan Cassian, Lupe al Troiei și Irineu de Lyon, au fost puși în umbră de către scolastici și de către nominalismul și realismul aristotelic. În această nouă epocă de teologie speculativă apuseană, regulile și idealurile duelului medieval și ale feudalismului au fost adaptate teoriei „satisfacției” iar conceptul relației dintre Dumnezeu și om a fost redefinit de o serie de factori: renașterea umanismului și revoluția industrială, cultul persoanei etc.

Nu putem vorbi de o perioadă separată „apostolic-patristică” în Răsăritul Ortodox, pentru că Biserica Ortodoxă n-a încetat niciodată să trăiască în acea tradiție. De aceea putem observa ușor o continuitate clară a marilor Sfinți Părinți, începând cu Apostolul Pavel, sfinții Policarp al Smirnei, Ignatie cel Mare, continuând cu Sf. Vasile cel Mare, Irineu de Lyon, Ioan Hrisostom, până la Sf. Simeon Noul Teolog în secolul al XI-lea, Sf. Grigorie Palama în secolul al XIV-lea, Sf. Paisie Velicovski și Sf. Nicodim Aghioritul în secolul al XIX-lea și sfinții Antonie, mitropolitul Kievului și Iustin cel Nou al Serbiei în secolul XX. Merită amintit faptul că în Biserica Ortodoxă nu există nici un „sistem teologic”, nici un corpus teoretic care a sistematizat teologia, așa cum este bunăoară Summa Theologica. Doar un singur Sfânt Părinte, Sf. Ioan Damaschin, a realizat într-o formă schematică o expunere a principalelor învățături de credință. Pentru Biserica Ortodoxă, o asemenea teologie sistematizată ar fi ceva absurd pentru că ar contrazice duhul apostolic-patristic și Tradiția care n-a dorit niciodată să raționalizeze Scriptura sau să reducă teologia la vreun limbaj legal de filosofie sistematică.

Părinții au „teologhisit” în aceeași măsură și în același duh în care Apostolii au făcut teologie scriind epistolele scripturistice. Nici Apostolii și nici Evangheliștii nu au hotărât într-un moment sau altul să „se apuce de scris Scriptura”, nici n-au pretins că ar fi avut vreo „chemare” specială sau c-ar fi fost numiți să scrie vreo „sfântă scriptură”. Într-adevăr, apostolii și evangheliștii nu s-au grăbit niciodată să scrie ceva. Iar atunci când au scris a fost sub forma unor scrisori care răspundeau exact unor întrebări și probleme care se iveau. Cu alte cuvinte, n-au scris cu intenția de a alcătui o Biblie, ci mai degrabă pentru a păstra unitatea de credință în învățatura cea adevărată și pentru a

apăra unitatea și identitatea Sfintei Biserici. Ei n-au scris nimic nou, ci doar au selectat din ceea ce exista deja în Sfânta Tradiție a Bisericii, vegheată de Duhul Sfânt. De aceea, Evanghelistul Luca, de exemplu, nu a scris o carte a evangheliei ci o scrisoare către Teofil, explicându-i acestuia înțelesul și semnificația vieții lui Hristos, așa cum a fost păstrată de Sfânta Tradiție. Evanghelistul Ioan, a cărui evanghelie are un pronunțat caracter teologic, a scris evanghelia sa la aproape o sută de ani de la întruparea lui Dumnezeu și doar la rugămintele preoților și bisericilor din Asia Mică. Sfântul Pavel a scris galatenilor nu pentru a alcătui vreo Scriptură dumnezeiască ci pentru a le explica învățătura cea dreaptă împotriva unei învățături false care contravenea Sinodului Apostolic de la Ierusalim. Iar Iacob a scris epistola sa nu pentru a contribui la scrierea Scripturii ci pentru a corecta învățătura greșită a celor care nu înțelegeau cuvintele Sf. Pavel despre mântuirea prin credință fără fapte. Totuși, toate aceste scrisori conțineau învățătura de credință pe care Apostolii au primit-o de la Hristos și care făcea și face parte din însăși esența și ființa Bisericii Ortodoxe. Aceste învățături n-au fost „dezvoltate” ci au izvorât din Sfânta Tradiție fiind explicate pe măsură ce se simțea nevoia, pentru a se păstra unitatea și unicitatea Bisericii. Într-adevăr, atunci când Biserica a început să alcătuiască canonul scripturistic, nu a acceptat orice s-a scris de către oricare dintre Apostoli, ca făcând parte din „Scriptură”. Unele erau simple povestiri dar existau și lucrări apocrife ticluite de către sectele gnostice pentru a-i înșela pe credincioși. De fapt, tocmai din cauza acestor false Evanghelii, Biserica Ortodoxă s-a simțit obligată să „alcătuiască” Scriptura, pentru a le putea da credincioșilor un criteriu al adevărului.

Sfinții Părinți au scris tocmai din același motiv. La fel cum Sf. Pavel a trebuit să expună învățătura cea dreaptă împotriva ereziilor gnostice din Corint pentru a păstra evanghelia mântuirii nepătată, tot așa primii Părinți, adunați în Sinoadele Ecumenice, au trebuit să explice învățăturile de credință într-o formă mai exactă și mai bogată, pentru a-i feri pe credincioși de pericolul ereziilor. Dogmele nu erau acte legislative ci enunțuri clare ale evangheliei revelate, în jurul cărora toți credincioșii se puteau aduna ca un punct vizibil al unității de credință. Nimeni n-a inventat și nici n-a întocmit dogmele sau învățăturile de credință. Ele au fost prezente dintotdeauna în Biserică ca și Regula Apostolică de Credință și am putea spune că primul exemplu de scriptură nou testamentară este însăși Sfânta Liturghie, scrisă de Apostolul Iacob. Atunci când revelația și tradiția apostolică au fost puse în pericol, ele au trebuit scrise într-o formă mai explicită pentru credincioși. Nici evangheliștii, nici apostolii și nici Sfinții Părinți nu s-au preocupat de metafizică sau teologie dialectică sau speculativă. Teologia lor a fost existențială în adevăratul sens al cuvântului, altfel spus teologia ortodoxă este practică fiind exprimată în viața însăși. Omul are liber arbitru și este responsabil pentru deciziile și acțiunile sale. El poate să accepte sau să respingă împreună-lucrarea cu harul lui Dumnezeu de-a lungul vieții sale. Aceasta este cea dintâi sarcină a teologiei, „să lucrăm cu frică și cutremur la mântuirea noastră” (Filipeni 2, 12), precum ne învață și Sfântul Apostol Pavel.

2. Legătura ascezei (lupta duhovnicească) și teologiei cu viața creștin-ortodoxă

„Misticismul platonistic a fost cauza decăderii teologiei ortodoxe în Rusia începând cu secolul al XVII-lea până în prezent.”

(P.S. Ierotheos Vlakhos)

Ceea ce a fost considerată viață duhovnicească în Apus s-a pervertit fie în misticism, fie într-o spiritualitate „pietistă”. În gândirea apuseană, misticismul și spiritualitatea sunt văzute în contradicție cu teologia. Acest lucru este firesc în Apus pentru că atât teologia Protestantă cât și cea Romano-Catolică au fost întotdeauna o formă de filosofie religioasă care ținea pasul cu ultimele noutăți în gândire și de aceea nu prezenta vreun interes pentru viața duhovnicească. Privită în ansamblu, teologia apuseană este înțeleasă drept ceva exterior și separat de avântul duhovnicesc sau chiar o piedică în calea acestuia. În lipsa unei teologii dinamice și vii, mistică în particular (și „duhovnicească” în general), chiar dacă opusă oricărei teologii sănătoase, i-a atras în mod firesc pe cei care doresc ceva mai mult decât o filosofie stearpă sau simplu pietism. Privind înapoi în istorie putem spune că misticismul este tatăl ereziei și cauza principală pentru apariția cultelor. Misticismul este o strădanie emotivă și subiectivă care duce inevitabil la înșelare și greșeală ca și conceptul de spiritualitate pietistă care derivă din acesta. Înțeleasă fie în context modern, fie în cel clasic, „spiritualitatea” este explicată ca fiind viața duhovnicească sau ca un misticism mai puțin pregnant.

ASCEZA

*Luptă duhovnicească sau misticism?
Spiritualitate sau viață în Dubul Sfânt?*

„Adevăratul sens al vieții noastre creștine este dobândirea Duhului Sfânt. Postul, privegherile, rugăciunea, milostenia și toate faptele bune care sunt făcute pentru Hristos sunt mijloace pentru dobândirea Duhului Sfânt.”

(Sf. Serafim de Sarov)

Dintr-o perspectivă creștin-ortodoxă putem spune că nu căutăm „viața duhovnicească” în sine ci dobândirea Duhului Sfânt. Spiritualitatea pietistă și misticismul sunt eretice în ambele cazuri. Lupta duhovnicească (sau asceza, care constituie viziunea obișnuită ortodoxă asupra vieții) n-are nimic de-a face cu misticismul, pietismul sau orice suferință provocată. Mai mult, este greșit să afirmăm că asceza ține doar de domeniul monahilor sau privește pe câțiva creștini din Biserica Ortodoxă. Asceza este norma pentru creștinii drept măritori ortodocși.

Teologia fără asceză (luptă duhovnicească) este legalism lipsit de viață, în vreme ce lupta duhovnicească (asceza) fără teologie este misticism fad și amăgire. Tocmai această legătura dintre teologia sănătoasă și asceză (lupta duhovnicească) alcătuiește viața duhovnicească ortodoxă pentru că ea corespunde sufletului și trupului luate împreună ca o unitate organică și constituie „teologia vie a creștinismului ortodox”. Viața duhovnicească creștin-ortodoxă este nedespărțită de învățătura dogmatică și de teologie, la fel cum dogmele și teologia sunt nedespărțite de evanghelia mântuirii însăși. Într-adevăr așa cum ne-a arătat marele Părinte al Bisericii al secolului XX, Antonie, Mitropolitul Kievului,

însăși viața morală a creștinismului care duce la mântuire se bazează pe dogmele imuabile ale Sfintei Treimi, Sfintei Biserici, ale Întrupării, Mântuirii și ale Sfântului Duh. De aceea nu putem vorbi despre o viață duhovnicească ortodoxă fără a vorbi despre dogme și despre o teologie a credinței. Și nici nu am putea explica felul în care înțelegem cuvintele „teologie vie” fără a explica puțin premisele care definesc gândirea ortodoxă.

Viața creștin-ortodoxă este cu totul creatoare, ascendentă, iar în cuvintele lui Lossky „este o renunțare la, și o îndepărtare de tot ce este nemișcat și imuabil; o năzuință către mistuirea cea de pe urmă” către ceea ce este desăvârșit, deplin și veșnic. Este imposibil de discutat sau de înțeles acest urcuș creativ, folosind termenii unei filosofii ne-ortodoxe sau niște termeni filosofici, pentru că aceștia sunt simple sisteme de gândire, care poartă amprenta creatului, lipsiți de puțința de a contempla ceva dincolo de ei înșiși – adică niște lucruri create și limitate.

Prin urmare, teologia ortodoxă este o forță creativă, vie, tocmai pentru că este nedespărțită de viața ascetică și mistică, adică de lupta concretă care se dă pentru a putea trăi teologia cu adevărat. În vreme ce în Apus, un singur teolog se străduiește să fie creativ și să dea noi forme și expresii unei teologii speculative, în Ortodoxie, fiecare creștin activ progresează în comuniune în sânul Bisericii, dând întâietate puterii creatoare a Sfântului Duh, și îngăduind teologiei dumnezeiești să făurească noi forme de expresie în propria lui persoană. În romano-catolicism și protestantism, creativitatea în teologie constă doar într-un exercițiu dialectic, în vreme ce în ortodoxie este o transfigurare și o îndumnezeire a întregului, a întregii ființe personale. Acest lucru este cel mai bine exprimat în termenii care denotă îndumnezeirea. În creștinismul apusean, mân-

tuirea este înțeleasă aproape exclusiv ca și un proces care are în centru legea, un fapt punitiv pus la cale de un tată răzbunător și un fiu supus. În ortodoxie, mântuirea este un proces viu, însuflețit și esențial, în care răspunsul omului dat co-suferinței lui Hristos duce la iluminare și purificare și în final la desăvârșire și îndumnezeire.

Asceza (lupta duhovnicească) este un cuvânt care provoacă limitările semantice. Pentru că pentru un ortodox înseamnă cu totul altceva decât pentru un eterodox. Pentru un neavizat, orice formă de asceză este identică și uneori se identifică cu misticismul. Această uniformitate a formelor exterioare provine din faptul că dumnezeirea este incognoscibilă. Chiar și conceptul de dumnezeire este dincolo de limitele rațiunii omenești. Într-un fel ceea ce separă lupta duhovnicească de raționalismul pragmatic este acceptarea sau respingerea incomprehensibilității și unicității lui Dumnezeu. În absența unei revelații sau a unei teologii valide este mult mai probabil să se dezvolte în orice civilizație care nu valorizează materia și sufletul omenesc, o religie ancorată în misticism, datorită orientării firești a sufletului omenesc către originea sa. Adesea, năzuința către absolut se concretizează printr-o totală renunțare de sine și printr-un misticism interiorizat care susține că sufletul se poate descătușa în mod independent față de trup. În accepțiunea gnostică și cea orientală, există ideea că partea materială și cea spirituală din om se află în contradicție și că spiritul (sau „sufletul”) trebuie să se elibereze de material („trupul”) pentru a cunoaște urcușul duhovnicesc.

Toți oamenii se nasc cu darul de a ști că Dumnezeu există și cu harul de a-L căuta. Prin urmare, sufletul care își dă seama de neputința de a cuprinde dumnezeirea va sfârși fie în misticism, iar în cazul existenței unei teologii vii,

conștient de limitele rațiunii umane, va fi angajat într-o luptă duhovnicească voluntară în căutarea lui Dumnezeu.

Totuși, ortodoxia se deosebește profund de toate religiile ancorate în misticism, mai întâi pentru că Dumnezeu S-a întrupat și S-a arătat nouă, și în al doilea rând pentru că întruparea și locuirea celor două firi în Hristos (dumnezeiască și omenească) a făcut posibil ceea ce înainte era cu neputință: a reconstituit unitatea dintre material și spiritual și ne-a arătat că materialul, lucrurile sensibile pot fi purtătoare de har. Mai presus de toate, a adus Biserica triumfătoare pe pământ, a salvat Biserica luptătoare și a restaurat-o la înălțimea celei cerești. Această unitate dintre ceresc și pământesc este esența Ortodoxiei. Ea face lupta duhovnicească din Biserica Ortodoxă să devină realitate – un răspuns sau o cedare în fața puterii iubirii dumnezeiești, care-i inspiră credinciosului dorința de a-L cunoaște pe Dumnezeu, nu doar o cunoaștere descriptivă luată din cărți, nici emotivitatea subiectiv-egoistă a misticismului, nici cea promovată de cultele creștine „harismatice”, ci cunoașterea bazată pe experiența nemijlocită.

Teologia este un drum duhovnicesc călăuzit și ocrotit de anumite dogme, învățături și Sfânta Scriptură tocmai pentru că înseamnă „cunoașterea lui Dumnezeu”. Pentru că se desfășoară în cadrul Sfintei Biserici, al cărei Cap este sursa tuturor străduințelor teologice și duhovnicești, ea devine o teologie autentică și o luptă duhovnicească (asceză) autentică. Cu toate acestea, nici o definiție nu este suficientă pentru a clarifica sensul „ascezei” (luptei duhovnicești), pentru că orice definiție este scolastică și cuprinde doar litera legii. Totuși putem da următoarea explicație: asceza este temelia duhovnicească a vieții fiecărui creștin ortodox și se descoperă ca fiind lupta duhovnicească care influențează viața tuturor credincioșilor cu adevărat ortodocși.

Asceza este în mod esențial lupta pentru dobândirea Duhului Sfânt cu ajutorul căruia ne străduim să trăim și să păzim virtutea dragostei jertfitoare pe care ne-a arătat-o Hristos și învățătura Bisericii. În viziunea ortodoxă, conceptul de morală are un cu totul alt înțeles în comparație cu termenii legalști din Apus de „comportament moral” care condamnă pe cei care nu se ridică la un nivel minim de conduită „acceptabilă”. Conceptul de morală folosit în teologia ortodoxă este un ideal al luptei aprige cu propriile slăbiciuni și patimi, o transformare treptată și o transfigurare a întregii ființe: despățimirea, iluminarea și desăvârșirea.

Din acest punct de vedere, asceza este râvna de a trăi conform învățăturii lui Hristos, în ascultare față de Biserica Sa, primind harul lui Dumnezeu. Natura teologiei se descoperă pe măsură ce dobândim acest har. Putem observa la acest nivel cele două aspecte nedespărțite ale teologiei și ascezei: asceza (lupta duhovnicească) este mijlocul prin care străduim să trăim teologia și să cunoaștem natura ei.

3. Necesitatea teologiei și ascezei (lupta duhovnicească)

De ce avem nevoie de teologie, luptă duhovnicească, asceză și învățături de credință? Datorită căderii omului în păcat. Dumnezeu a creat pe protopărinții noștri după chipul și asemănarea Sa. Termenul de „chip” se referă la voința liberă și rațiune în vreme ce „asemănarea” desemnează virtutea dragostei jertfitoare. În starea firească dinaintea căderii, chipul și asemănarea se aflau în completă armonie, conlucrând la înălțarea omului către desăvârșirea în Dumnezeu.

Starea căzută (ne-firească) în care trăiește omul până azi este rezultatul dezacordului și disonanței lăuntrice, a două facțiuni care se luptă una împotriva celeilalte. În această situație, progresul către cunoaștere, desăvârșire și armonie lăuntrică dintre „chip” și „asemănare” este de-a dreptul imposibil, lucru demonstrat și de progresul științific și filosofic al omului. Pentru că, folosindu-se de înaintările din aceste domenii, omul a fost capabil de strădanii și cuceriri remarcabile dar în același timp a făcut pământul de nelocuit și a continuat rapid cu distrugerea vieții de pe pământ. El a persistat în aceste direcții contradictorii pentru că fie neagă, fie ignoră dezacordul naturii căzute și capacitățile raționale pervertite ale omenirii. „Chipul” nu poate funcționa într-o manieră firească atâta vreme cât el rămâne în disonanță cu „asemănarea”, adică omul nu poate gândi și nici nu poate să-și folosească libera voință, într-un mod cumpătat și rațional până ce nu a restabilit rațiunea și voința, în armonie cu asemănarea virtuții dragostei jertfitoare.

Căderea a fost o micșorare, o întoarcere de la fața lui Dumnezeu, o ruptură de Dumnezeu și de harul de viață dătător. Starea căzută a omului este un fapt și de aceea Ortodoxia se preocupă de restaurarea firii umane decăzute la demnitatea care îi este proprie și de vindecarea capacităților lui, pentru ca acestea să poată funcționa normal. Mijloacele prin care acest lucru devine posibil sunt lupta duhovnicească cu toate piedicile care stau în calea dragostei jertfitoare și în calea realizării adevăratei armonii, adică experiența comuniunii de iubire cu Dumnezeu. În mod esențial, teologia ortodoxă are o concepție ascetică despre lume pentru că teologia este folositoare doar atunci când omul se ostenește să o trăiască într-un mod foarte concret și poate face asta numai dacă mai întâi a ajuns să-și înfrâneze

patimile care au format o barieră în calea lui. Am vorbit mai înainte despre învățătura Sfântului Apostol Pavel cu referire la cele două forțe contradictorii din om. Asceza în ortodoxie este expresia continuă a unui angajament față de puterea binelui și în același timp lupta neconținută împotriva răului și a puterii păcatului.

Adevărata teologie nu este și nu poate fi un simplu sistem de filosofie a religiei, o colecție de credințe sau dogme care sunt „acceptate” pentru a fi mântuit sau pentru a-L cunoaște pe Dumnezeu, nici nu poate fi o simplă interpretare sau clarificare a unei credințe sau a unui sistem de învățături. Omul însuși este o ființă teologică și teologia autentică trebuie să fie la fel de vie, însuflețită, creatoare și constructivă ca și acesta. Creștinul ortodox este chemat să lupte pentru a se ridica dincolo de această teologie sistematizată, până acolo unde dogmele și învățăturile nu mai sunt necesare, acolo unde experiența nemijlocită a iubirii reciproce dintre Dumnezeu și om vedește că dogmele sunt doar o ramă a adevărului, care nu este decât un indiciu și umbră a realității.

Teologia ortodoxă exprimă realitatea lui Dumnezeu și a împărăției cerurilor, pentru că de fapt Biserica Ortodoxă este împărăția lui Dumnezeu pe pământ. Biserica este Una, atât în ceruri cât și pe pământ. Pe pământ avem proiecția Bisericii cerești: vedem „ca în oglindă în ghicitoră”, după cuvintele Sfântului Apostol Pavel, iar în Biserica cerească vedem realitatea „față către față”, după cuvintele Apostolului. În Biserica luptătoare, teologia ne învață atât de mult cât putem cuprinde, „acum cunosc în parte”. În Biserica triumfătoare vom cunoaște realitatea „dar apoi voi cunoaște așa cum sunt cunoscut”, încheie Apostolul. Pentru că Biserica este Una, ea conține atât realitatea triumfătoare cât și cea luptătoare, dar o descoperă fiecărui creștin în

măsura în care acea persoană este capabilă să o primească și să o poarte. Dar cum se învrednicește cineva să primească și să poarte acea descoperire? Prin nevoița de a trăi teologia Bisericii, de a împlini în ascultare ceea ce ne învață sau mai degrabă ceea ce Duhul Sfânt ne dezvăluie prin mijlocirea Sa. În acest fel ne pregătim sufletul să primească Duhul Sfânt, Cel care împărtășește toată cunoașterea. O persoană nu devine ortodoxă, nici nu deține adevărul, nici nu dobândește intrarea în împărăția cerurilor doar dacă este de acord sau dacă împărtășește învățătura scrisă a Bisericii Ortodoxe. Poarta către Biserica triumfătoare este Biserica luptătoare și teologia ortodoxă este scara care urcă de la temelie până la ultimul nivel. Ia scara dintr-o casă și, oricât te vei strădui să urci, nu vei ajunge niciodată la ultimul etaj. Pe de altă parte dacă lași scara în casă dar refuzi să urci, tot nu vei reuși să ajungi sus.

Ar fi foarte greșit să credem că teologia constă într-o colecție de credințe religioase. „Teologie” înseamnă „cunoașterea despre Dumnezeu”, iar Dumnezeu nu poate fi cunoscut dintr-un cod, crez sau formulă sau chiar dintr-o tălmăcire a acestora. Dumnezeu poate fi cunoscut doar printr-o experiență nemijlocită și de aceea teologia are mai multe etape. Mai întâi o percepem ca pe o colecție de revelații, care ne spune ce să credem și ce nu, despre Dumnezeu și relația noastră cu El. Cu alte cuvinte, la început percepem teologia ca pe o limită sau delimitare, un fel de „plasă de siguranță”, care nu numai că ne călăuzește dar și ne apără urcușul duhovnicesc până în cele mai adânci profunzimi ale teologiei dumnezeiești. Dacă rămânem între limitele ei, nu alunecăm în neadevăr și nici în erezie. Cu toate acestea teologia ortodoxă descoperă mult mai mult decât ceea ce este cunoscut și necunoscut despre Dumnezeu: de asemenea ne dezvăluie cum putem fi

mântuiți sau cum putem ajunge la cunoașterea lui Dumnezeu, bazată pe experiența nemijlocită a Lui. De vreme ce începutul mântuirii și cunoașterii lui Dumnezeu este credința în Iisus Hristos, trebuie să înțelegem mai întâi ce este credința. Taina credinței este în același timp și temelia teologiei ortodoxe, cu caracteristica ei ascetică.

Înainte de a discuta înțelesul credinței, să rezumăm ceea ce am spus până acum despre teologia duhovnicească a ortodoxiei, să aruncăm o privire asupra operelor Sfântului Grigorie de Nyssa, mai exact asupra lucrării sale „Despre viața lui Moise”. Aici citim:

„Cred că această idee explică foarte bine tot ce am spus până acum. Când Dumnezeu vorbește despre un loc, El nu se referă la un spațiu care poate fi delimitat ca întindere... ci mai degrabă folosind o analogie a locului cu delimitare spațială, El călăuzește cititorul către o realitate care este infinită și nemărginită”.

Sfântul Grigorie adaugă mai departe:

„Văzând cu cât dor ai întins tot ceea ce se așterne în fața ta, și nu te mulțumești niciodată cu ce ai înfăptuit, nici nu gândești la o mărginire a binelui, pentru că dorurile Tale Te cheamă la tot mai mult, iată un loc... care este atât de întins încât cel care va alerga acolo nu îi va atinge niciodată hotarele. Și totuși, dintr-un alt punct de vedere, acest loc este statornic, pentru că Dumnezeu a spus: „Șezi pe stânca aceasta”(Ieșire 33, 21). Dar avem de-a face cu un mare paradox: mișcarea și nemișcarea sunt identice. În mod obișnuit atunci când cineva se ridică în picioare, nu rămâne nemișcat și cel care rămâne nemișcat nu se ridică. Dar acum, ajunge în această întruchipare tocmai pentru că rămâne la fel...”

Astfel sunt și dogmele revelate, învățăturile ortodoxe și predaniile Scripturii dumnezeiești. Acestea alcătuiesc

teologia statornicită a Sfintei Biserici și închipuie piatra adevărului și a nestrămutării. Ne putem înălța până ajungem să trăim realitatea despre care ne învață dogmele dacă prin luptă duhovnicească, ascultare și despățimirea inimii și a sufletului rămânem fermi și neclintiți. Asceza ortodoxă, teologia mistică în cazul de față, poate fi înfățișată astfel: a purta lupta duhovnicească care duce la mântuire și a trăi cu întreaga făptură ceea ce rațiunea noastră căzută nu poate cuprinde.

4. Sensul credinței

Una dintre cele mai greșit explicate învățături ale Sfintei Scripturi – și înclin să cred că adesea cu bună știință este învățătura despre mântuirea prin credință. În general teologia apuseană consideră mântuirea doar ca pe un episod al istoriei: pătimirea lui Hristos pe cruce, motiv pentru care sângele și agonia sunt atât de prezente în iconografia apuseană a răstignirii. Nu suntem mântuiți doar prin moartea lui Hristos cât și prin viața Sa, nici nu suntem mântuiți prin credință într-un episod al istoriei ci prin credința vie în viața de netăgăduit, divino-umană, și în tot ceea ce această Viață ne-a învățat. Învățătura Nouului Testament despre mântuirea prin har și credință este temelia teologiei ortodoxe. Întreaga viață de rugăciune, post și nevoiță specifică tuturor ortodocșilor nu este altceva decât mărturia credinței în evanghelie. Acest lucru este foarte frumos scos în evidență de către Pr. Michael Pomozansky, profesor de Teologie Sistematică al Seminarului Holy Trinity. El a menționat în manualul său că:

„Istoria Bisericii lui Hristos abundă cu minunile dintotdeauna ale sfinților. Totuși, nu credința în sine ci credința creștină în Hristos este cea care înfăptuiește

minunile. Credința nu capătă putere prin lucrarea imaginației, nici prin autosugestie, ci prin faptul că ne unește cu Dumnezeu, izvorul vieții și desăvârșirii. Ea este un vas cu care apa este turnată dar trebuie să fim în această apă și să coborâm vasul în ea, această apă este harul lui Dumnezeu... Așadar, este dificil să găsim o definiție a credinței. Când Apostolul spune: „credința este încredințarea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor celor nevăzute”(Evrei 11,1), nu se referă la natura credinței ci numai la obiectul discursului său, la ceea ce este nădăjduit, la ceea ce este nevăzut și arată clar că credința este introspecția sufletului în viitor („lucrurile nădăjduite”) și întru cele tainice (realitatea „celor nevăzute”). Acest lucru stă mărturie naturii tainice a credinței”. Sfântul Antonie, Mitropolitul Kievului, ne amintește că termenul „credință” sau „a crede” este folosit cu sensuri diferite în Scriptură, astfel încât dacă un pasaj – scris sub inspirația Sfântului Duh – ne spune că suntem îndreptați prin credință fără faptele legii, iar altul – scris tot sub inspirație – ne spune că credința fără fapte nu ne poate mântui, atunci amândouă grăiesc adevărul. Cuvintele „credință” și „fapte” sunt folosite pur și simplu cu sensuri diferite. Putem înțelege foarte bine ce fel de credință și ce fel de fapte sunt necesare pentru mântuire dacă privim Scriptura ca pe un întreg, ca pe o revelație unitară.

Credința mântuitoare izvorăște din inima celui care râvnește sfințenia, celui care se străduiește în mod conștient către bine și simte povara răului. O astfel de persoană poate recunoaște în Persoana lui Hristos sfințenia desăvârșită și izbăvirea de cel rău. Acesta este începutul. Începutul credinței este acceptarea faptului că Hristos este Fiul lui Dumnezeu care a venit în lume să mântuiască pe cei păcătoși – dar încă nu este o credință mântuitoare pentru că nu depășește ceea ce fac și diavolul, după cuvintele

Apostolului Iacob. Am putea face nenumărate comparații dar ajunge să spunem că dumnezeiasca Scriptură nu ne învață că suntem mântuiți printr-o simplă convingere de adevărul evangheliei și în realitatea lui Hristos. Nu există credință fără nevoința către desăvârșirea duhovnicească. Credința mântuitoare este prin ea însăși o luptă duhovnicească care începe, continuă și se desăvârșește prin harul lui Dumnezeu care conlucrează cu strădania omului de a-și orienta voința prin rugăciune și post înspre bine și dragoste jertfelnică. A avea credință înseamnă a fi cu totul pătruns de dragostea lui Hristos și e imposibil să avem credință mântuitoare fără a avea cunoștință de faptele pe care ni le-au arătat Sfinții Apostoli. Acestea nu sunt în totalitate faptele legii, împlinite deja întru Hristos, ci întruchipează lupta pentru izbăvirea de cel rău, lupta pentru desăvârșirea sufletească înfățișată în Scriptură și învățate de către Apostoli și Sfinții Părinți.

Credința în Hristos înseamnă renunțarea la lume, nevoința pentru desăvârșirea duhovnicească și dobândirea Duhului Sfânt, așa cum mărturisește Sfântul Antonie:

„Ce trăsături disting acea credință în Hristos, care după Apostolul Ioan este suficientă pentru mântuire. Credința în Hristos este credință mântuitoare atunci când izvorăște dintr-o conștiință curată, cinstește nu numai Persoana lui Hristos dar și toate resorturile interioare ale Persoanei Lui, pentru binefacerea pe care le-a adus vieții pe pământ prin Intrupare”.

Credința înseamnă să-L accepți pe Hristos, nu numai ca pe izbăvirea de orice nevoință ci și înseamnă să-L accepți atât pe El cât și poruncile și învățăturile Lui, exemplul vieții Sale pe pământ, să crezi că El ne va da harul să îndeplinim toate acestea și să accepți că El a vrut ca noi să îndeplinim ceea ce ne-a poruncit.

Hristos este foarte clar atunci când ne spune că nici El nici Împărăția Sa nu sunt din lumea aceasta și că apropierea de cele ale lumii înseamnă îndepărtarea de cele ale lui Dumnezeu. Idealul pe care Hristos l-a dat tuturor celor care au credință în El este să fie desăvârșiți precum Tatăl. Acest ideal și această credință au fost unite cu renunțarea la lume, la toate valorile lumești și poftele firii căzute. Viața duhovnicească a creștinului ortodox este lupta pentru eliberarea de sub jugul celui rău, împlinirea acestui ideal și a tot ce presupune el. Mijloacele pe care le are la dispoziție orice credincios pentru a duce la bun sfârșit ceea ce am vorbit mai sus sunt explicate în ființa și viața Sfintei Biserici care este Una, vizibilă și nedespărțită.

Am vorbit despre patru aspecte principale ale menirii ascezei și luptei nevăzute a credinciosului ortodox: nevoința pentru a dobândi dragostea jertfelnică pentru a ne elibera din strânsorile celui rău, urcușul duhovnicesc până la cunoașterea experimentală a lui Dumnezeu și desăvârșirea omului asemenea Făcătorului său. Această luptă, despre care ne vorbește Scriptura și pe care ne-a încredințat-o Sfânta Biserică, este credința mântuitoare. Am mai vorbit despre nevoia de a renunța la această lume stricăcioasă și de ne strămuta nădejtile și grijile în Împărăția cerurilor, în viața ce va să vină. Toate acestea sunt clar ilustrate în viața lui Hristos pe pământ și cel mai limpede au fost explicate chiar de către El. Viața lui Hristos ne arată cu prisosință această mutare a dorințelor noastre din această lume cuprinsă de păcat, la cea sfântă, de la lumea unde domnește păcatul la împărăția fără de prihană, motiv pentru care Sfântul Ioan Gură de Aur ne întrebă:

„De ce nu treceți dincolo de hotar? Ridicați-vă, veniți și cereți înapoi pământul cel vechi pe care l-a pierdut Adam!”

5. Natura mântuirii sau răscumpărarea

Conceptul ortodox de mântuire poate fi rezumat după cum urmează: de vreme ce „răscumpărare” nu este un termen ortodox, putem să aruncăm o privire la înțelesul real al cuvântului. „Răscumpărare” înseamnă „a îndepărta cauza separării”. Cu alte cuvinte, omul este separat de Dumnezeu prin păcat, adică prin constanta lui însingurare, astfel încât el se află sub sclavia păcatului. Pentru că omul păcătuiește în continuu datorită puterii morții, păcatul desparte omul de Dumnezeu și moartea menține izolarea (și viceversa). Prin moarte nu ne putem realiza destinul originar, de a trăi în comuniune cu Creatorul nostru.

Următoarea sinteză a învățaturii ortodoxe despre mântuire este extrasă din lucrările Pr. Ioan Romanides:

„Hristos mântuiește oamenii, care au căzut din propria lor vină sub puterea diavolului prin înfrângerea acelei puteri. S-a făcut om cu acest scop, a trăit, a murit și a înviat pentru a rupe legăturile în care erau ținuți oamenii. Nu numai prin moartea Sa oamenii au fost eliberați de sub robia satanei, dar și prin întregul proces al Întrupării în care moartea a fost doar un episod necesar. Hristos a instaurat o nouă putere în firea umană, prin Întruparea Sa, prin viața fără de păcat și prin Înviere (care nu s-ar fi putut realiza dacă n-ar fi murit mai întâi). Această forță se revarsă asupra tuturor celor care doresc să o primească, prin lucrarea Duhului Sfânt. Cei care o primesc sunt uniți cu Hristos în Trupul Său tainic, Biserica; firea umană coruptă de păcat (obi-ceiurile și dorințele păcătoase care la Sfântul Apostol Pavel formează „omul cel vechi”: Romani 6, 6; Efeseni 4, 22; Coloseni 3,9) este eliminată treptat până când este izgonită cu totul astfel încât persoana izbăvită devine întru totul supusă voinței lui Dumnezeu, așa cum Hristos însuși a ascultat de vrerea Tatălui. Sclavul este eliberat din interior;

mintea și trupul sunt transformate deopotrivă; ajunge să cunoască libertatea și să și-o dorească, iar prin puterea Duhului Sfânt care lucrează în el, să rupă lanțurile, să descuie ușa temniței și să plece. Astfel, este eliberat de sub puterea păcatului. Prin puterea dragostei Sale, Dumnezeu îl iartă, iar în schimbul iertării Dumnezeu așteaptă să nu mai păcătuiească. „Hristos a murit când noi eram încă păcătoși” (Romani 5, 8-9) dar dacă păcătuim în continuare, moartea lui Hristos este de prisos; iar nouă ni s-a dat posibilitatea de a nu mai păcătui prin puterea Învierii, care ne-a dat tăria de a lupta împotriva păcatului pentru a atinge desăvârșirea. Avantajul acestei învățături ortodoxe este că se bazează pe Noul Testament. Actul răscumpărării este realizat de Dumnezeu în persoana Fiului Său, pentru că omul are nevoie să fie împăcat cu Dumnezeu și nu Dumnezeu cu omul: „Pentru că Dumnezeu era în Hristos, împăcând lumea cu Sine însuși” (2 Corinteni 5, 19). Peste tot în Noul Testament întâlnim afirmația că Hristos a rupt legăturile răului care încătușau lumea (vezi Luca 10, 17-18; 11, 22; 1 Corinteni 15, 25; Galateni 1,4; Coloseni 2,15; 2Timotei 1,10; Evrei 2,14; Ioan 10, 11; 12,31; 16,11; 1 Ioan 3,8 și adesea în Apocalipsă). Cel mai adesea, această învățătură despre răscumpărare nu are nevoie de termenii limbajului juridic și nu-I atribuie lui Dumnezeu nici o acțiune imorală sau nedreaptă. Omul nu devine și nici nu este considerat bun atunci când nu este (clasica iluzie Protestantă), este iertat nu pentru că merită să fie iertat ci pentru că Dumnezeu îl iubește și devine propriu unirii cu El prin puterea lui Dumnezeu, prin con-lucrarea Sa... Omul este izbăvit de puterea păcatului prin viața lui Hristos cel Înviat care sălășluiește în el, iar de vina păcatului prin iertarea lui Dumnezeu, care se primește prin pocăință.

Deci, mântuirea este unirea credinciosului cu viața lui Dumnezeu în Trupul lui Hristos (Sfânta Biserică), unde diavolul este distrus treptat în chip real printr-o viață de dragoste jertfelnică. Această unire are loc prin Botez (harul renașterii) și este desăvârșită prin Sfânta Împărtășanie cu Trupul și Sângele lui Hristos și prin lupta creștinilor împotriva puterii celui rău. Tocmai de aceea ultimele cuvinte din rugăciunea „Tatăl Nostru” sunt „izbăvește-ne de cel rău” și nu „izbăvește-ne de rău”.

DESPRE SPINȚII ÎNGERI

În viața noastră pământească suntem cuprinși adesea de neputințele trupului, ale rațiunii și ale sufletului, suntem asaltați de ispite, amărăciune, gânduri necurate și îndoieli. Puține sunt faptele luminii și mulți oameni cred că nu există nimic dincolo de a ne naște, a trăi o viață scurtă și adesea zbuțuită și apoi moartea și neantul fără de sfârșit.

Totuși, în împărăția unde domnește Dumnezeu și voia Lui este iubită și păzită cu adevărat, cea împărăție care este gătită pentru Sfânta Biserică a lui Hristos, oferă o experiență cu totul diferită față de ceea ce trăim în viața noastră obișnuită. Acolo nu întâlnim nici frică și nici boli, nici mâhnire și nici durere, amărăciune sau orice suferință a sufletului. În viața aceea, străfulgeră lumina dragostei lui Dumnezeu și văpaia slavei Lui, pacea nepieritoare și bucuria veșnică¹. Chiar și în această viață putem primi o asemenea

¹ Bucurie și nu fericire. Fericirea este o înșelare a acestei lumi, o boală a sufletului omenesc. A aștepta fericire în viața viitoare înseamnă a dori să fii într-o stare pe care o numim „iad” și nu rai. Biserica, ca o bolniță duhovnicească, trebuie să ne vindece mai întâi de boala oamenilor care caută fericire și care ne ține robi înșelării și ne împiedică să ajungem la cunoștința Adevărului.

bucurie atunci când întrezărim o rază din dumnezeiescul adevăr. Dacă ați avut bucuria să pregustați din bucuria cerească, atunci ce minune și desfătare va fi când vă veți împărtăși de toată strălucirea ei! Dacă o singură scânteie din dragostea dumnezeiască îți aprinde sufletul și-l umple cu binecuvântări, atunci cât de mare va fi acel foc minunat și acea bucurie când văpaia plină de iubire fără de sfârșit² se revarsă în inimă, când devii cuprins de oceanul de tihnă al bunătății și iubirii lui Dumnezeu? Inima ta va sălta fără măsură, din dragoste pentru Dumnezeu. În împărăția cerurilor, timpul este desființat, există numai o veșnicie fără hotar a bucuriei, în care cei credincioși vor domni împreună cu Dumnezeu, pururea sporind în dragoste, trecând din slavă în slavă și devenind asemenea lui Dumnezeu.

O, copil al petrecerii lumești, nu poți înțelege bucuriile care te așteaptă în patria cerească. Acestea sunt mai presus decât orice simțire lumească, încât nici măcar îngerul tău păzitor nu te poate ajuta să le înțelegi. Când cei trei tineri, fiind robi în Babilon, au refuzat să-L părăsească pe Dumnezeu și să jertfească idolilor, au fost aruncați într-un cuptor înfricoșător. Descoperindu-li-se căpetenia îngerilor în mijlocul flăcărilor mistuitoare, au zărit o frântură din slava Mântuitorului, iar flăcările cuptorului s-au prefăcut într-o adiere cerească. Au ieșit din cuptor neatinși și plini de bucurie, strigând „Binecuvântat ești Tu, Doamne, Dumnezeul părinților noștri”. Când primul martir, diaconul Ștefan, a fost bătut și omorât cu pietre, având multe răni, a văzut într-o vedenie un crâmpel din slava lui Iisus Hristos. Învrednicindu-se de această vedenie, el nici n-a băgat de

² Despre „văpaia slavei lui Dumnezeu” și „văpaia iubirii Lui”..., vezi *The River of Fire*, Dr. Alexandre Kalomiros, St. Nectarios Press, 1978. Se poate achiziționa de la magazinul de carte al mănăstirii, 37323 Hawkins Road, Dewdney, B.C., Canada, Vom- 1Ho, 5\$.

seamă cruzimea prigonitorilor săi și nici cum pietrele îi sfârâmau trupul, ci era mai degrabă senin și plin de bucurie. Sfântul martir Laurențiu a fost aruncat pe un grătar înroșit în foc dar în sufletul său a simțit o adiere răcoroasă ca o anticipare a împărăției cerurilor, încât n-a îndurat nici o durere trupească și a răbdat patima cu o pace nepământeană. În același fel, toți sfinții martiri dăruieți să vadă doar un crâmpci din slava care îi așteaptă pe cei credincioși, din dragoste pentru Evanghelia lui Hristos au primit cu bucurie chinurile și moartea. Un om drept lasă uitării toate cele pământeste atunci când i se descoperă frumusețile și binecuvântările raiului. Pentru că el știe că viața cerească va fi plină de bucurie veșnică, de iubire și de împărtășire prin har de însăși sfințenia lui Dumnezeu.

Nu, inima ta nu este în stare să simtă cu adevărat ceea ce Dumnezeu a pregătit pentru tine. Dar atunci când îngerul păzitor îți descoperă și când îți deschizi inima și devii conștient de prezența lui, atunci, în acel moment, se pogoară o rază de lumină a celeilalte lumi preainalte, care este deasupra și dincolo de toate amăgirile și plăcerile trecătoare ale acestei vieți sărmene. Totuși, deocamdată suntem rătăcitori, pelerini, călători înstrăinați de patria cea cerească. Un călător care se duce într-un loc îndepărtat se bucură imediat dacă întâlnește un prieten care îl poate călăuzi. În călătoria noastră, rătăcind prin această viață, ni se dă un prieten de nădejde care să ne călăuzească. Dumnezeu ni l-a trimis pentru a ne ajuta pe drumul cel greu unde ne înconjoară întunericul duhovnicesc. Dacă vrem să-l urmăm, atunci vom fi călăuziți în siguranță către patria noastră, sub oblăduirea lui. Știm că Tatăl nostru a vrut ca îngerii Lui să ne călăuzească pe căile vieții și să ne păzească de puterea celui rău (Psalmul 90:10-11).

Chiar dacă nu-i putem vedea cu ochii trupești, îi putem vedea deslușit cu ochii credinței. Suntem oare atât de insensibili și de adormiți duhovnicește, încât să nu dorim să credem nimic altceva decât în lumea palpabilă a materiei? Sunt oare inimile noastre atât de pline de slava deșartă încât să nu mai credem în nimic altceva decât în bogăție și în plăcerile trecătoare?

Dumnezeu ne-a trimis îngerii ca și prietenii noștri de drum; călăuze în viața creștină. Dar acest lucru, atât de important și atât de esențial pentru fiecare, nu le spune nimic multor creștini din zilele noastre. Din acest motiv, sperăm să le redeșteptăm conștiința și să le aducem la viață credința, explicându-le în tot acest timp învățătura Sfintei Scripturi despre îngeri. Să dea Dumnezeu ca această tâlcuire să fie un izvor de apă vie pentru sufletele credincioșilor.

1. Preliminarii despre natura îngerilor

Faptul că există și alte ființe raționale, mai desăvârșite, pe lângă noi oamenii, este un lucru general acceptat de către majoritatea credințelor lumii. Acest adevăr a fost denaturat în lumea căzută în nepăsare și prin lucrarea celui rău astfel încât oamenii au început să spună răului bine, începând să se închine la idoli. Întreaga Scriptură, de la primul capitol până la ultimul, ne confruntă cu realitatea existenței îngerilor ca ființe vii, dinamice care Îl slujesc pe Dumnezeu și îi ajută pe oameni.

Un heruvim ținând în mână o sabie de foc era așezat la poarta raiului, pentru a izgoni pe oricine ar încerca să intre după căderea omului în păcat (Facerea 3:24).

Patriarhii s-au învrednicit de arătările îngerilor. Avraam găzduise doi trimiși dumnezeiești și pe Fiul lui Dumnezeu

care a venit cu aceștia sub chip de înger (Facerea 18:1-2). Tot un înger l-a împiedicat pe Avraam să-l aducă jertfă pe fiul său Isaac (Facere 22:11). Agar fost mângâiată și întărită în pustie de un înger după ce a fost alungată din cortul lui Avraam (Facerea 21:17). Iacov a văzut o ceată îngerească care se suia și se pogora pe o scară tainică, la capătul căreia era așezat Domnul (Dumnezeu Cuvântul) (Facerea 28:12-13). Un înger i-a însoțit pe fiii lui Israel în pustie și i-a călăuzit în pământul făgăduinței (Ieșire 23:20). Sub oblăduirea acestor trimiși ai lui Dumnezeu, Ghedeon și ceilalți judecători ai lui Israel au îndeplinit poruncile Domnului (Judecători 6:12-18); David i-a rugat să cânte psalmi împreună cu el. Isaia a văzut cerurile deschise și pe Domnul, Dumnezeu Cuvântul, stând pe un scaun înalt și o ceată de serafimi care cântau un imn de slavă înaintea Lui (Isaia 61-3). Îngerul Rafail l-a însoțit pe Tobie de-a lungul călătoriei sale, l-a adus înapoi în țara lui și a redat vederea tatălui său bătrân.

Pe când evreii se aflau în robia babilonică, trei tineri evrei au fost trimiși într-un cuptor încins pentru că au refuzat să jertfească idolilor, dar Dumnezeu Cuvântul a apărut în chip de înger în mijlocul văpaiei, ocrotindu-i de dogoarea flăcărilor (Daniel 3:25). Profetul Daniel a fost păzit de fălcile leului de un înger care a apărut în cușca leului (Daniel 6:22). Arhanghelul Gavriil i-a dat de veste proorocului Simeon că se apropia venirea Mântuitorului în lume, același înger a apărut marelui preot Zaharia în templu, pentru a-l anunța despre nașterea lui Ioan Botezătorul care avea să fie uns drept Înaintemergătorul Mântuitorului (Luca 1:11-19). Arhanghelul Gavriil a fost trimis în Nazaret, să vestească Fecioarei Maria că ea avea să-L nască pe Dumnezeu Cuvântul când va veni în lume (Luca 1:26-27). Îngerii s-au arătat păstorilor în câmp, la Betleem, pentru a binevesti nașterea Copilului, cântând: „Slavă întru cei de sus

lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire” (Luca 2:13).

Însuși Hristos ne ajută să înțelegem pe sfinții îngeri. Ne mărturisește despre dragostea care-i face pe îngeri să se bucure de mântuirea noastră și să ne vegheze de-a lungul vieții (Luca 15:10; Matei 18:10). Îngerii au vestit femeilor mironosițe învierea lui Hristos (Matei 28:5-6) și înălțarea Sa la ceruri, tot îngerii s-au arătat ucenicilor Lui și le-au spus că așa cum S-a înălțat, tot așa se va întoarce pentru a judeca viii și morții (Faptele Apostolilor 1:9-11). Un înger s-a arătat în închisoare Apostolului Pavel și l-a eliberat din temniță (Fapte 5:19) iar lui Corneliu i-a spus să-l caute pe Petru pentru a asculta cuvintele mântuirii (Fapte 10:7-8). În cartea Apocalipsei, Sfântul Ioan Teologul ne vorbește despre puterea pe care o au îngerii atât în cadrul împărățiilor lumești cât și în Biserică. Dar nu putem continua să enumerăm toate locurile din Scriptură unde sunt pomeniți îngerii. Din cele câteva locuri pe care le-am amintit, este de netăgăduit existența îngerilor ca ființe personale, create și înzestrate cu puteri.

Credința în sfinții îngeri, în ajutorul și în puterea lor este bine ancorată în Scriptură și susținută de învățătura Sfinților și de Dumnezeu purtătorii Părinți și de experiența sfinților și a credincioșilor din toate timpurile și de pretutindeni. Învățături lămurite despre sfinții îngeri ne-au fost lăsate de către Sfântul Dionisie Areopagitul, Sfântul Grigorie Teologul, Sf. Vasile cel Mare, Sf. Ioan Hrisostom și alții. Mai mult, slujbele Sfintei Biserici ne amintesc mereu de legătura strânsă dintre îngeri și oameni.

Privind la toate aceste surse, devine clar rolul pe care îl joacă îngerii în împlinirea planului lui Dumnezeu precum și menirea lor în lume.

2. Originea și natura îngerilor

Dragostea lui Dumnezeu a adus la existență ființe raționale, capabile de a-L cunoaște, de a-L iubi și de a participa la slava Sa. Prima acțiune care a izvorât din dragostea lui Dumnezeu a fost crearea îngerilor, ființe imateriale și fără trup care Îi slujesc și sălășluiesc dimpreună cu El. Dumnezeu i-a adus la existență, le-a dăruit daruri nenumărate și i-a rânduit în lăcașurile cerești. Deși ființe create și înzestrate cu multe daruri și mult har, totuși, îngerii nu erau desăvârșiți. Ei puteau să-și manifeste dragostea pentru Dumnezeu pentru că erau înzestrați cu rațiune și cu voință liberă. Dar în același timp aveau posibilitatea să-L respingă pe Dumnezeu. O parte din îngeri, conduși de cei mai minunați dintre ei, au început să-și contemple propria desăvârșire limitată și s-au abandonat trufiei și mândriei. Potrivit Scripturii, mândria a fost cauza căderii multora (Isus Sirah 11:15-16; 2 Timotei 3:2-6). Cei mai mari dintre îngeri au căzut în invidie și ură și i-a îndepărtat pe mulți alții de Creator. Acești îngeri răzvrățiți au căzut din comuniunea cu Dumnezeu și s-au transformat în îngeri ai întunericului și ai neadevărului, căzând din cauza propriei lor invidii și mâniei.

Îngerii care au rămas credincioși lui Dumnezeu au fost întăriți cu harul dumnezeiesc și s-au sălășluit veșnic în această stare binecuvântată. Ei sunt oglindirea slavei și strălucirii Sfintei Sfințelor care-i înconjoară. Bucurându-se în încântarea contemplării frumuseții celei veșnice, aceștia sunt stăpâniți de o dragoste nețărnută și se adapă nestingheriți din izvorul binecuvântărilor. Ei laudă pe Atotputernicul Dumnezeu fără încetare, Cel care pogoară dragoste asupra lor și le încredințează lucrări spre împlinire, pentru înfăptuirea planului dumnezeiesc. Acești îngeri sunt trimiși pentru a vesti cele mai mari evenimente din istoria mântuirii. Ca trimiși ai Lui, ei sunt mesagerii lui Dumnezeu.

Ei depășesc orice limitare omenească și sunt îngrădiți doar de faptul că sunt ființe create și slujitori.

Și totuși, cineva se poate întreba: „Cum pot îngerii netrupești să se înfățișeze simțurilor omului sub chipul unei persoane omenești?”³

Noi le răspundem: „Cu Dumnezeu toate sunt cu putință”. Dar nu putem pătrunde în adâncurile înțelepciunii și cunoștinței lui Dumnezeu. Nu putem spune cum netrupeștile puteri ni se arată în chip omenesc. Oare se arată în chip real? Sau îi vedem prin descoperirea ochiului minții? Cu siguranță îi vedem prin descoperirea de sus, tot așa cum Creatorul are putere asupra a toată creatura, să facă așa cum dorește.

3. Ierarhia cerească

Potrivit Sfintei Scripturi, ceata oștilor cerești este fără de sfârșit (Luca 10:17-20, Apocalipsa 12:4). Când proorocul Daniel L-a văzut pe Iisus Hristos într-o vedenie ca și cel vechi de zile și ca Fiul Omului, mii de îngeri stăteau înaintea tronului Său (Daniel 7:10). Marele prooroc al Nouului

³ Unii oameni întâmpină dificultăți în înțelegerea acestor realități. Aceasta se întâmplă pentru că gândesc în termenii scolastici apusei. Îngerii nu sunt duhuri desăvârșite ca și Dumnezeu. Ei sunt creați și prin urmare aparțin categoriilor creatului, lumii create. Bineînțeles, în acest caz și energia este ceva creat. Atunci când în cadrul slujbelor dumnezeiești, îngerii sunt numiți netrupești sau duhuri, acest lucru nu înseamnă că nu ar avea nici o înfățișare trupească, că nu s-ar înscrie într-o formă materială oarecare. Razele soarelui sunt imateriale dar totuși aparțin creatului, lumii văzute. Lumina solară nu are nici un corp „fizic” dar cu toate acestea se manifestă și se deplasează. O mentalitate păgână sau neoplatonică nu poate accepta lucrul acesta și vrea să definească îngerii într-o manieră „filosofică” sugerând că îngerii ar avea un corp material subtil cu trăsături umane. Ei nu pot înțelege ideea că energiile create au un „corp subtil” cu totul nematerial, astfel încât sfârșesc printr-o înțelegere gnostică atât a îngerilor cât și a sufletului omenesc.

Testament a avut o vedenie asemănătoare și a văzut în jurul tronului lui Dumnezeu atât de mulți îngeri încât „numărul lor era mii de mii” (Apocalipsa 5:2).

În ciuda numărului lor foarte mare, între îngeri există o ordine desăvârșită. În această rânduială stă tocmai frumusețea desăvârșirii, a înțelepciunii și a dragostei lor. Înțelepciunea lui Dumnezeu a rânduit toate. Doar ceea ce s-a desprins de Dumnezeu este în haos și nestatornicie. Îngerii sunt împărțiți în nouă cete: îngeri, arhangheli, puteri, domnii, începătorii, căpeteniile, stăpâniri, heruvimi și serafimi (Coloseni 1:16; 1 Petru 3:22). Aceștia comunică unii cu alții în dragoste și smerenie desăvârșită. Lumina se împărtășește din cetele înalte către cele de jos. Râul de viață care izvorăște din inima dumnezeiască se revarsă peste toți ca o vâltoare. Sf. Dionisie Areopagitul și alți Părinți ai Bisericii ne spun că cele nouă cete îngerești sunt împărțite în trei categorii. Din prima categorie fac parte stăpânirile, heruvimii și serafimii. Din cea de-a doua domniile, puterile și căpeteniile. Iar din a treia fac parte arhangheli, începătoriile și îngerii.

Cei mai desăvârșiți sunt serafimii. Cuvântul „serafim” înseamnă aprindere strălucitoare a dragostei dumnezeiești, prin care aceștia sunt înflăcărați și care strălucește și la ceilalți. Acești îngeri sunt cu totul mistuiți de dragoste.

Cuvântul „heruvim” înseamnă o plinătate a cunoștinței și a înțelepciunii. Potrivit Sf. Dionisie Areopagitul și multor alți Sfinți Părinți, aceste duhuri binecuvântate sunt numite heruvimi pentru că sunt străbătute de cele mai strălucitoare raze de lumină, contemplând în mod nemijlocit pe Cel din care este din veșnicie izvorul luminii. Ei cunosc în chip desăvârșit tot ceea ce Dumnezeu a îngăduit să cunoască ființele create. Doi heruvimi își întind aripile deasupra tabernacolului din Vechiul Testament. Pe lângă înțelepciune și cunoaștere, evreii le-au atribuit multă putere.

Și stăpânirile sălășluiesc în preajma lui Dumnezeu, prin care își face cunoscută dreptatea pe pământ până la sfârșitul veacurilor.

Căpeteniile conduc cu slavă pe îngerii mai mici și le călăuzesc slujirea.

Potrivit cuvintelor multor Sfinți Părinți, Puterile sunt acele duhuri prin care Domnul își duce la îndeplinire minunile Sale.

Începătoriile luptă împotriva duhurilor rele care vor să piardă lumea.

Cuvântul „înger” înseamnă „trimis” sau „mesager”. Îngerii care se află la începutul ierarhiei și se mai cheamă mesageri sunt cei pe care Dumnezeu îi trimite să îndeplinească poruncile Lui în întregul univers. Arhangheli sunt cei care poruncesc acestor trimiși dumnezeiești. Ei sunt cei care vestesc omenirii cele mai importante și înfricoșătoare taine. De aceea Arhanghelul Gavriil a fost cel care a vestit nașterea Mântuitorului din Fecioara Maria.

În icoane, îngerii sunt zugrăviți cu aripi, pentru a arăta că, deși par să ni se înfățișeze în trup omenesc, ei nu sunt îngrădiți în mișcările lor asemenea oamenilor ci se pot deplasa cu repeziciune în orice colț al universului.

Îngerii sunt ființe create. Ei nu sunt duhuri desăvârșite asemenea lui Dumnezeu și sunt limitați în timp și spațiu, astfel încât, deși cunosc foarte multe, totuși, ca și creaturi individuale nu sunt prezenți pretutindeni în același timp (omniprezenți). Nu știm cum comunică îngerii unii cu alții, dar știm că fac lucrul acesta. De asemenea, înțeleg limbajul fără de cuvinte al sufletului nostru care strigă către ceruri și ei ne ascultă cu dragoste și îndurare.

4. Îngerii căzuți

Putem observa consecințele tragice care au urmat căderii îngerilor. Aceste ființe distruse au fost lipsite de binecuvântare, sfințenie și orice speranță de viață veșnică. Totuși, n-au fost lipsite de darurile naturale ale ființei lor – anumite puteri și o inteligență sfredelitoare, chiar dacă iscușința care le-a rămas nu face altceva decât să-i chinuie, nu-i ajută să se căiască și nici la mântuire. Ei s-au închis cu totul izvorului dragostei astfel încât existența lor a fost dată răului și urii. Toate puterile și toată inteligența lor sunt folosite pentru a atrage omenirea în revolta lor distrugătoare.

Mântuitorul îl numește pe satana „prințul acestei lumi” (Ioan 12:31) pentru că diavolul ațâță mândria și revolta lumii acesteia care duc la războaie, crime, cruzime și refuzul lui Dumnezeu. Apostolul Pavel îl numește pe diavol prințul puterilor cerești și îi împarte în „domnii și puteri” numindu-i „stăpânitorii întinericului acestui veac” (Efeseni 6:12; Coloseni 2:15).

De aici putem trage concluzia că îngerii căzuți sunt orânduți după aceeași ierarhie ca și îngerii lui Dumnezeu, doar că se supun Satanei, care este cel mai puternic și mai rău dintre toți.

Este cunoscută puterea și războiul pe care îl duc duhurile necurate împotriva omenirii. Toți oamenii, dintre cei mai simpli până la cei mai sofisticăți, sunt conștienți de existența și puterea diavolului, și numai cei mai inconștienți și nepăsători neagă sau ignoră prezența acestor ființe personale, puteri ale răului și capacitatea lor de amăgire, înșelare și distrugere a lumii.

Diavolul se căznește să ne înșele prin intermediul senzualității, a plăcerilor lumești și a lăcomiei. Dar cu ce îi răsplătește pe cei care îl urmează? Cu pieire, conștiințe sfărâmate, boli, războaie și chinuri veșnice.

Cartea „Despre duhurile rele”, care continuă dezbaterea din această lucrare, ne învață despre războiul pe care diavoli îl poartă împotriva noastră și cum am putea ieși învingători în această luptă.

5. Îngerul păzitor

Viața este un câmp de luptă. Vai celui care nu luptă și nu câștigă. Dar cel care se bate cu curaj și răbdare și se încredințează voii lui Dumnezeu va fi izbăvit de cel rău și călăuzit de harul lui Dumnezeu către victorie și veșnică binecuvântare în împărăția veșnică. Cel care îl iubește pe Dumnezeu și își pune nădejdea în El este mai puternic decât toți diavoli. Dumnezeu ne-a trimis îngerii săi, ca păzitori și protegători ai vieții noastre, pentru a-i ajuta pe credincioși în acest câmp al luptei fără sfârșit și pentru a ne călăuzi în siguranță pe calea vieții, care e înșesată cu potrivnici fără milă. Fiecare din noi a primit un înger păzitor care să ne însoțească de-a lungul vieții, apărându-ne de răutatea diavolilor și ajutându-ne să ne cercetăm conștiința. Înșuși Mântuitorul Iisus Hristos ne încredințează asupra acestui fapt, iar în cartea Faptelor, apostolii au crezut că un înger păzitor li s-a arătat luând înfățișarea lui Petru. Sfinții și de Dumnezeu purtătorii Părinți ne mângâie în nenumărate rânduri, asigurându-ne de ajutorul îngerului nostru păzitor (vezi de exemplu Sf. Dionisie Areopagitul, „Ierarhia Cerească”, Sf. Vasile cel Mare, „Împotriva lui Eunomie”, „Omilia a treia”, și de asemenea Sf. Grigorie Teologul și Teodoret). Nu numai că fiecare persoană are îngerul ei păzitor, dar la fel are un înger și familia lui și fiecare popor binecredincios. Din păcate sunt și din aceia care refuză ajutorul îngerului păzitor sau, asemenea regelui Persiei, care

„se împotriva îngerului lui Dumnezeu” și nu i-a urmat sfatul (Daniel 10:13).

Învățătura Bisericii Ortodoxe este că Biserica luptătoare cât și cea triumfătoare din ceruri formează un singur întreg. Îngerii și cei binecuvântați care sălășluiesc în ceruri sunt prietenii, frații și surorile credincioșilor de pe pământ. Dragostea care se revarsă de la Dumnezeu pătrunde în inimile tuturor fiilor săi, unindu-i pe toți într-un gând și într-o simțire. Puterea dragostei dumnezeiești se manifestă mai mult în îngeri, pentru că aceștia sunt mai aproape de Dumnezeu și se împărtășesc din slava Lui, din dragostea veșnică și din bunătatea care dorește mântuirea noastră. Îngerii ne iubesc cu o dragoste curată. Ei ne iubesc în ciuda greșelilor noastre, a păcatelor și slăbiciunilor pe care le avem. Ei ne iubesc și se silesc să ne călăuzească pe calea care duce la mântuire.

Chiar dacă nu-i putem vedea cu ochii trupești, îi putem vedea deslușit cu ochii credinței. Suntem oare atât de insensibili și de nepricepuți în trezvia duhovnicească încât să nu dorim să credem nimic altceva decât în lumea palpabilă a materiei? Sunt oare inimile noastre atât de pline de slava deșartă încât nu au nimic altceva decât bogăția și plăcerile trecătoare?

Dumnezeu ne-a trimis îngerii ca și prietenii noștri de drum și călăuze în viața creștină. Dar acest lucru, atât de important și atât de esențial pentru fiecare, nu le spune nimic multor creștini din zilele noastre. Din acest motiv, sperăm să le redeșteptăm conștiința și să le aducem la viață credința, explicându-le în tot acest timp învățătura Sfintei

Scripturi despre îngeri. Să dea Dumnezeu ca această tâlcuire să fie un izvor de apă vie pentru sufletele credincioșilor.

SENSUL MONAHISMULUI ORTODOX ȘI TEMEIUL SĂU SCRIPTURISTIC

R Revista noastră, „The Canadian Orthodox Missionary” a primit mai multe scrisori la redacție cu privire la monahism. Din ele am înțeles cât de prost este înțeles monahismul în America de Nord, atât de către sectari cât și de către ortodocși. Ca o consecință a acestor scrisori, ne-am decis să adăugăm și tema monahismului la edițiile noastre despre ESENȚIALUL CREDINȚEI. În acestea, Arhiepiscopul Lazar oferă răspunsuri și îndrumări pe baza întrebărilor puse, problemelor care privesc credința creștin-ortodoxă. Pentru a răspunde întrebărilor despre monahismul ortodox, am retipărit prefața la *Organizarea spirituală* a mănăstirii Tuturor Sfinților din America de Nord. Acest paragraf a fost alcătuit acum douăzeci și cinci de ani, la întemeierea mănăstirii de către Preasfințitul Lazar. Cu ocazia cuvântării despre motivele înființării acestei mănăstiri ortodoxe din Canada, Sfinția sa a făcut o tâlcuire a vieții monastice și a reliefat temeiul scripturistic și cel patristic care stau la baza monahismului ortodox.

ROLUL MONAHISMULUI ORTODOX

M Monahismul este barometrul vieții Bisericii. Progresul sau declinul vieții duhovnicești a fiecărei perioade din viața Bisericii este oglindit de starea mona-

hismului din acel timp. Dacă mergem pe această idee, ne vom da seama că strălucirea relativă a idealului monastic din fiecare Biserică locală (Națională) scoate la iveală felul în care fiii ei duhovnicești trăiesc și cu ce duh se adapă la un moment dat”. Acest dicton nu este nou dar a fost întotdeauna bine înțeles în Biserica Ortodoxă și a fost formulat din adâncul conștiinței Bisericii din cele mai vechi timpuri. Să aruncăm o scurtă privire asupra monahismului și asupra punctelor esențiale ale nevoinței pentru atingerea desăvârșirii lui Hristos. Se spune că atunci când trimișii marelui prinț Vladimir al rușilor, ajungând la Constantinopol, au luat parte la Sfânta Liturghie în catedrala Sfânta Sofia și au crezut că sunt în Ceruri. Într-adevăr, slujbele ortodoxe sunt o icoană a Cerurilor. Dar rușii din vechime au văzut o reprezentare a lucrurilor cerești nu numai în Sfânta Liturghie ci în aproape fiecare latură a vieții duhovnicești din Bizanț. Unele din aspectele duhovnicești ale lumii ortodoxe care i-a impresionat cel mai mult pe ambasadorii ruși au fost monahismul și viața ascetică. Văzând în Bizanț icoana lucrurilor cerești transmise de tradiția apostolică precum și Sfânta Scriptură, popoarele ortodoxe încreștinate mai târziu s-au străduit să imite acea imagine în toate privințele. Nu este lipsit de importanță faptul că în teritoriile slave, monahismul a luat ființă imediat după acceptarea creștinismului. Mai mult, nu este deloc surprinzător faptul că în Canada, ancorăm ortodoxia în monahism. Monahismul este strădania de a imita și a fi la fel ca și cei din ceruri, pentru că un călugăr se ostenește să devină ca și Adam înainte de cădere, întocmai ca îngerii. Dar monahismul nu este, în nici un caz, despărțit de viețile oamenilor în general. De fapt, călugării îndeplinesc într-o manieră mai profundă și mai completă ceea ce se cere tuturor creștinilor ortodocși. Cei din lume, asaltați de grijile pământești, nu pot înfăptui atât

de deplin desăvârșirea la care ne cheamă Hristos, ca și cei care printr-o viață de asceză își dedică întreaga ființă acestui scop.

SENSUL MONAHISMULUI ORTODOX ȘI TEMEIILE SĂU SCRIPTURISTICE

Moată lupta monahului nu este nimic altceva decât nevoința de a atinge viața duhovnicească a lui Adam, înainte de cădere. Sfântul nostru părinte, Sf. Ioan Damaschin ne vorbește despre acest lucru: „Dumnezeu nu a vrut ca noi să fim copleșiți de griji și tulburați de multe lucruri, nici să gândim sau să strângem cele de trebuință vieții noastre. Dar în cele din urmă aceasta a fost soarta lui Adam. Înaintea căderii, Adam și Eva erau goi și nu se rușinau. Prin asta înțelegem că Dumnezeu a vrut ca noi să fim liberi de orice patimă. Într-adevăr, a vrut să fim eliberați de orice grijă și să nu avem decât un singur lucru de făcut: să dăm slavă Creatorului, așa cum fac îngerii, să ne desfătăm contemplându-L și să ne concentrăm toată atenția asupra Lui. Aceasta ne-a îndemnat proorocul David când a spus „grija ta să fie Domnul și El te va sprijini”. Iar în Evanghelii, Hristos și-a învățat ucenicii spunându-le „nu vă îngrijiți pentru viața voastră ce veți mânca, nici pentru trupul vostru cu ce vă veți îmbrăca”. Și în continuare, „căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și toate acestea se vor adăuga vouă”. Iar Martei i-a spus „Marto, Marto, te îngrijești și pentru multe te silești. Dar un lucru trebuie: căci Maria partea cea bună și-a ales, care nu se va lua de la ea”, căci Maria stătea la picioarele Domnului și asculta cuvintele Lui”. Viața monahală în general și cea a isihastă în special

sunt o strădanie pentru îndeplinirea acestor porunci la care am fost chemați și care sunt clar exprimate în Imnul Heruvim din cadrul Sfintei Liturghii: „Noi, cei care pe heruvimi cu taină închipuim, și făcătoarei de viață Treimi, întreit sfântă cântare aducem, toată grija cea lumească de la noi să o lepădăm”. Scopul adevăratului călugăr este de a lepăda toate grijile lumești, de a râvni către o viață duhovnicească eliberată de patimi încât devine întocmai cu cea a îngerilor și de a se elibera de grijile trupului astfel încât întreaga ființă se dăruiește cântării imnurilor de slavă lui Dumnezeu. Sfinții cei dintre călugări, care au atins această culme a nepătimirii, au în slavonă o denumire specială – *prepodobny* –, care înseamnă „prima asemănare” sau „chipul dintâi”, înțelegând prin asta că sfântul a atins „chipul originar” al lui Adam, înainte de cădere. Monahismul este acea albie pe care Dumnezeu a orânduit-o în Biserică, pentru cei pe care i-a chemat să îndeplinească chemarea mai înaltă, despre care ne vorbește în Scriptură Apostolul Pavel: „Celor ce sunt necăsătoriți și văduvelor le spun: Bine este pentru ei să rămână ca și mine” și iarăși „Eu aș vrea ca voi să fiți fără grijă. Cel necăsătorit se îngrijește de ale Domnului, cum să placă Domnului. Cel ce s-a căsătorit se îngrijește de ale lumii, cum să placă femeii. Și iată-l împărțit: și femeia nemăritată și fecioara poartă grijă de cele ale Domnului, ca să fie sfântă și cu trupul și cu duhul. Iar cea care s-a măritat poartă grijă de cele ale lumii, cum să placă bărbatului” (1 Corinteni 7: 8-34). Mântuitorul însuși explică această învățătură într-o pildă: „...și sunt fameni care s-au făcut fameni pe ei înșiși pentru împărăția cerurilor. Cine poate înțelege să înțeleagă” (Matei 19:12). Pentru că de acum înainte, spune Mântuitorul, „împărăția cerurilor se ia prin stăruință și cei ce se silesc pun mâna pe ea” (Matei 11:12). Aici este vorba despre silința împotriva patimilor,

proprii oamenilor după căderea în păcat, pe care diavolul le folosește în prigoana împotriva sufletelor noastre. Această stăruință este „Războiul nevăzut” despre care ne vorbește Sfântul Nicodim Aghioritul. Isihasmul ne pune la îndemână mijloacele pentru a purta acest război și reprezintă esența adevăratului monahism ortodox.

ISIHASMUL

Dacă, într-adevăr L-ați ascultat și ați primit învățătura Lui, așa cum este adevărul întru Iisus: să vă dezbrăcați, față cu viețuirea voastră de mai înainte, de omul cel vechi, care se strică prin poftele amăgitoare și să vă înnoiți în duhul cugetului vostru, îmbrăcându-vă în omul cel nou, care este făcut după chipul lui Dumnezeu, în dreptatea și în sfințenia adevărului” (Efeseni 4:21-24). Aceste cuvinte ale sfântului Apostol par cea mai potrivită descriere a esenței monahismului, pentru că acesta este o întregă strategie de luptă împotriva patimilor din firea umană căzută, patimi care ne împiedică de la comuniunea cu Creatorul nostru. De fapt, această strategie ne-a fost transmisă de la Părinții din vechime, motiv pentru care o numim „monahism patristic” și o acceptăm drept criteriu al monahismului creștin ortodox. În mod esențial, isihasmul este un proces de purificare interioară, de stârpire a patimilor din adâncul sufletului, de curățire a inimii și de pază a minții pentru a preîntâmpina revenirea gândurilor păcătoase care au alimentat patimile și au dus la păcat. Practica rugăciunii neîncetate pe care ne-o cere Scriptura (1 Tesaloniceni 5:17) este realizată prin Rugăciunea lui Iisus, „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul” și se învață sub oblăduirea duhovnicului. Rugăciunea

lui Iisus, deprinsă cu ajutorul duhovnicului, este principala arma în această luptă. Pentru a înțelege acest lucru, trebuie să privim sufletul ca pe o țarină nelucrată, pe care suntem chemați să o transformăm într-o grădină a mântuirii. Această țarină este năpădită de spini (patimi). Pilda spune că semănătorul a semănat semințe dătătoare de viață. Dar unele au căzut între spini și când au încercat să crească, au fost înăbușite. Totuși, Semănătorul seamănă aceste semințe toată viața și atunci când vedem că vlăstarele sunt înăbușite de spini, trebuie să înțelegem că avem datoria de a plivi grădina sufletului nostru, astfel încât următoarea semănătură să poată aduce rod. Această muncă este lăuntrică. Ea începe cu paza minții, astfel încât gândurile să nu influențeze munca noastră în grădină.

PAZA MINȚII

Paza minții este o altă practică care se deprinde cel mai bine sub oblăduirea duhovnicului. Păcatul intră cel mai adesea în inimă prin intermediul minții, ca rezultat al sugestiilor ce vin din exterior, îngăduind patimilor să se înalțe până la nivelul înfăptuirii. Trebuie să fim întotdeauna într-o stare de trezvie, pentru a opri ispitele imediat ce ele intră în minte, pentru ca ele să nu se sălășuiască acolo suficient de mult, încât să ducă la împlinirea lor fie în gând, fie în faptă (cf. Matei 5:27-28). Pentru a explica acest lucru mai clar: toată lumea știe la modul general ce este bine și ce este rău, iar dacă nu, acea persoană poate învăța. Dacă o persoană este într-o stare de trezvie, poate recunoaște cu ușurință dacă a primit în minte gândul poftirii la cineva sau la ceva. Oricine poate simți cum gândul inițial crește către gelozie și ură. Pentru a se dezvolta astfel, gândul trebuie să

primească învoirea noastră, adică un fel de permis de liberă trecere către inimă. Dacă ispita este pofta lacomă, atunci mintea poate fi repede păzită prin repetarea troparului sau a condacului către unul dintre Sfinții Doctori fără de arginți sau prin repetare în minte a rugăciunii: „Sfinte martire Pantelimon, roagă-te pentru mine”. Când acest lucru se face cu credință, sfinții se silesc să-l ajute pe cel căzut în ispită. Cel mai folosit ajutor în cazul ispitelor trupești este să zicem „Troparul Născătoarei de Dumnezeu” (Născătoare de Dumnezeu, bucură-te...) sau „Axionul”, dacă se spun imediat ce ispita intră în minte, pentru că laudele aduse Pururea Fecioarei nu pot sta laolaltă cu gândurile necurate. Totuși, cel ispitit va alege pe cele ce sunt mai puternice: laudele sau gândurile. Într-un cuvânt: orice persoană hărăzită cu rațiune poate deprinde trezvia minții împotriva gândurilor păcătoase, chiar dacă nu de fiecare dată în chip desăvârșit. Pentru a ști cum să lupte împotriva acestor gânduri, monahul trebuie să se consulte cu duhovnicul. Cea mai importantă problemă este voința. Este foarte ușor să primești cele mai necurate gânduri și în același timp să spui rugăciuni. Trebuie să avem dorința sinceră de a ne păzi mintea de gândurile păcătoase, amintindu-ne înainte de toate că fără Hristos nu putem face nimic. Mintea este ca și o poartă la templul Duhului Sfânt. Cel care păzește această poartă este răspunzător cu deslușirea dacă cele ce sunt aduse la templu sunt pentru împodobirea sau pentru întinarea lui, în acest caz, mintea este ca și un lucrător vamal care examinează cu atenție ceea ce intră în țară, respingând lucrurile dăunătoare și acceptându-le pe cele folositoare. În același chip, ceea ce pătrunde în minte se cuvine să fie cercetat. Totuși, paznicul nu trebuie să se încreadă în propriile puteri, ci mai degrabă ca un câine de pază care latră ca să-și trezească stăpânul atunci când vine un străin,

tot așa trebuie să-L chemăm pe Domnul să alunge ispita. Fiecare are puțința de a practica această pază a minții, potrivit puterilor lui. Cu toate acestea, este evident că această pricepere trebuie îmbunătățită și consolidată. În cele din urmă, cu cât vin mai puține lucruri la „ușă”, cu atât este mai ușor de păzit. Cu cât ne retragem dintr-o lume a păcatului și a lucrurilor nefolositoare și pătrundem într-un mediu al problemelor sensibile, cu atât este ușa mai ușor de păzit (dacă nu cumva vom cădea în trândăvie, pentru că diavolul va născoci ispite tot mai iscusite). Temelia isihasmului este această retragere din ceea ce este nociv din punct de vedere duhovnicesc și înaintare către cele folositoare sufletului și către tăcere. Dacă trupul este templul Duhului Sfânt, atunci ce poate fi acel lucru care pătrunde în el și care este mai important decât destinatarul său? Atunci este foarte folositor să intrăm în templu, ca și slujitori și liturghisitori; să curățăm, să măturăm și să primenim templul cu pocăință, spovedanie, luare aminte, cercetarea Sfințelor Scripturi și împărtășirea cu Sfințele Taine; să stăruim în acestea pentru ca să existe o împlinire în templu, pentru că Duhul Sfânt nu sălășluiește împreună cu lucrurile întinate, cu mândria, întunericul și duhoarea gândurilor păcătoase. Fie unul va crește și celălalt se va micșora, fie cel din urmă va avansa iar primul va bate în retragere. O „cale de mijloc” nu există și nimeni nu se înșeală mai grav decât cel care crede că a dobândit Duhul Sfânt fără a fi lucrat mai întâi pentru curățirea și primenirea templului. În această privință, cel mai adesea nu putem spune că stăm pe loc: fie suntem în progres duhovnicesc, fie în regres. Ceea ce intră în minte ori este ziditor, ori dăunător. Paza minții depinde de intenție și de gânduri, și este o sarcină mult mai mare decât cea de a sorta niște „pachete” care ajung la ușă. Ea începe cu mărturisirea liberă

și sinceră către duhovnic, a fiecărei ispite și a fiecărui gând. Pe lângă aceste lucruri trebuie să înlăturăm ispitele care vin din afară și să le înlocuim cu hrană duhovnicească, citirea cărților sfinte, a dumnezeieștilor Scripturi, așa cum am mai spus, rugăciune neîncetată și participarea la sfințele slujbe, pentru că acestea sunt uneltele indispensabile pentru cei care vor să zidească în suflet o grădină a mântuirii. Cel mai bine această zidire se face sub ascultarea duhovnicului. Rugăciunea este tăria, forța, „plugul”, pentru că orice izbândă va fi înțeleasă ca un dar al lui Dumnezeu. Ascultarea poate fi asemuită cu „grapa” și „discul”. Ascultarea este încredințarea că vom avea recoltă și prin ea se ocrotesc tinerelor vlăstare după ce se ivesc din pământ. Ascultarea este o cultură care previne reapariția buruienilor. Împărtășirea deasă cu Sfințele Taine este ultima cale care arde buruienile, astfel încât țarina sufletului să poată primi sămânța și să rodească. Nimic nu poate fi împlinit fără o nevoiță susținută și orice împlinim este darul harului lui Dumnezeu ca răspuns la alegerea noastră.

RĂZBOI

Acest cuvânt este folosit pentru a exprima toate înșelările, ispitele și amăgirile folosite de cel rău împotriva noastră, văzute sau nevăzute, fățișe sau foarte subtile. Amăgirile pe care diavolul le folosește ca să ne lipsească de mântuirea noastră sunt ticluite în funcție de personalitatea fiecăruia, pentru că diavolul este un psiholog cu mii de ani de experiență – mai mult, el a modelat trăsăturile emotive ale omului căzut. Fie că avem de-a face cu ispite fățișe, sau înșelări subtile și viclene, însăși uneltirea plină de subtilitate duce la cădere. În această privință nu ne putem

lipsi de experiența vastă și descoperirile făcute sfinților și de Dumnezeu purtătorilor Părinți, marilor nevoitori ai Sfintei Biserici. Pentru că pericolul înșelării duhovnicești este atotprezent în războiul nevăzut. Îndrumarea primită de la un stareț sau de la un duhovnic și ascultarea de el sunt absolut necesare în acest război nevăzut.

ÎNȘELAREA

Înșelarea duhovnicească (*plani* în limba greacă sau *prelest* în slavonă) este starea care rezultă prin cedarea la amăgirea diavolului sau dintr-o auto-amăgire duhovnicească. Este o stare în care pot cădea cei care se nevoiesc fără rânduială în războiul nevăzut. Poate afecta o singură persoană sau un grup de oameni. Sfântul Grigorie Sinaitul ne avertizează împotriva amăgirilor duhovnicești în Filocalia, iar părintele Bisericii al secolului al XX-lea, Sfântul Antonie (Khrapovitsky), Mitropolitul Kievului, descrie înșelarea în masă a preoților cu privire la Sfânta Spovedanie: „credința firavă și nepăsarea sunt expresii ale ireligiozității oamenilor. Dar până și o persoană evlavioasă nu este imună bolii duhovnicești dacă nu are o călăuză înțeleaptă – fie o persoană în viață sau un autor duhovnicesc. Această boală se numește înșelare duhovnicească sau închipuirea de a te afla în preajma lui Dumnezeu și în împărăția dumnezeiască. Chiar și asceții stăruitori, din mănăstiri, cad uneori victime ale acestei înșelări, dar bineînțeles, cei din lume care își concentrează eforturile cu preocupările lumești, sunt înșelați mult mai des. Nesocotind exemplul celor care se nevoiesc într-o viață de rugăciune și post, își închipuie că sunt aleșii descoperirilor dumnezeiești sau măcar ai viselor trimise de Dumnezeu. În fiecare moment al vieții, ei văd îndrumări

precise din partea lui Dumnezeu sau îngerului păzitor. Apoi încep să-și imagineze că sunt aleșii lui Dumnezeu și încearcă adesea să prezică viitorul. Sfinții Părinți au luptat atât de înverșunat împotriva acestei boli a înșelării, cum nu s-au mai împotrivit nici unei alte devieri. „Înșelarea este periculoasă pentru sufletul unei persoane luată individual dar pune în pericol și viața întregii Biserici locale atunci când societatea cade în capcana acestei devieri, sau atunci când își face apariția oriunde, sub forma unei epidemii sufletești și viața unei întregi...” categorii de oameni devine „cu totul cuprinsă de aceasta”. În continuare, cuvintele Sfântului Antonie de Kiev ilustrează foarte bine vremurile pe care le trăim:... „oricine poate să treacă drept profet, cu condiția să nu-i fie rușine să facă asta și nici lene. Oricât de mulți oameni vor fi dezamăgiți de prezicerile acestuia, nu vor înceta să creadă în darurile lui (extraordinare), ci vor pune nerealizarea profețiilor în seama lipsei lor de înțelegere. Dar falșii profeți ai lui Hristos se vor bucura la fel ca până atunci de tot respectul, cinstea și toate darurile cu putință. Toată lumea știe cât de nocive sunt consecințele faptului de a te lăsa dus de acest „hlistism”⁴, el începe cu osteneală de rugăciune și post și sfârșește în anihilare și

⁴ Autorul face aici referire la secta „hlistilor” sau a „auto-flagelaților” (în limba rusă „khlysty” înseamnă „oamenii lui Dumnezeu”). Secta a fost asemănată cu pentecostalii de azi și a apărut în jurul anului 1700 în Rusia. Misterul era o latură importantă a sectei, elementele de doctrină sunt în mare măsură de factură gnostică, practicau „entuziasmul” ca și pentecostalii moderni și au căzut în asemenea extreme în avântul lor de mișcare „sfântă”, încât multe femei își tăiau sânii iar unii bărbați se castrau. Ei credeau că aceasta este singura modalitate de a-și stăpâni pornirile sexuale care se pare că erau un rezultat al „entuziasmului” pe care îl practicau, doar pentru a se abandona patimii în cele din urmă. Membrii sectei păstrau aparențele de pietate dar în realitate erau robiți de felurite păcate. Rasputin este un bun exemplu în această privință. Chiar dacă păstra aparențele unui călugăr ortodox și a fișa multă credință, se știe că aparținea acestei secte și sunt chiar dubii dacă ar fi fost botezat în Biserica Ortodoxă. (n. trad.)

depravare sexuală de neînchipuit. Nu toate cazurile de înșelare în masă sfârșesc în depravare, unele sunt exemple de bună purtare în exterior. Dar diavolul se folosește de acestea în alte chipuri pentru a le răpi oamenilor mântuirea, cum ar fi înșelătoarea Mișcare Ecumenică, care apare atât de laudabilă la suprafață dar de fapt dăunează în toate privințele credinței și învățaturii celei drepte. Ținta acestei înșelăciuni este pierderea sufletului fie a unei singure persoane, fie a unui grup. Neascultarea de Sfânta Biserică și de canoanele ei este semnul cel mai sigur care descoperă această boală și pe falșii învățători”.

ASCETUL: ATLET DUHOVNICESC

Apostolul Pavel preferă adesea să compare creștinul cu un atlet și tocmai acesta este înțelesul cuvântului ascet: cel care își impune o disciplină și se antrenează ca și în competiția athletică, ca să concureze în arena războiului nevăzut pentru a primi coroana mântuirii. Atletul care s-a antrenat pentru concursul plăcerilor trupești și-a dezvoltat cu totul diferite calitățile sufletești și cele trupești, sistemul nervos și tonusul muscular, față de cineva care s-a antrenat să concureze pentru coroana mântuirii. În primul caz, „antrenorul” a fost diavolul. Pentru că ne-a obișnuit cu cele trupești, el provoacă anumite dorințe imorale sau patimi în inimile și sufletele noastre, prin intermediul unor sugestii felurite: - anumite amăgiri, gânduri, ispitiri fățișe sau șiretlicuri mentale. Oricum, o persoană cu preocupări senzuale va căuta aceste ispitiri. Cineva care citește sau privește pornografie, se sinucide din punct de vedere duhovnicesc. Dacă cel cu îndeletniciri senzuale dorește să participe la concursul dumnezeiesc este ca și cum un atlet ar vrea să

devină luptător în arenă. Pentru aceasta este nevoie să-și refacă tonusul muscular, să-și formeze alte reacții ale sistemului nervos etc., pentru că virtuțile atletului îi sunt de folos numai aceluia luptător din arenă care, din lașitate, va dori să fugă de adversarul său. La fel stau lucrurile și în cazul luptei pentru desăvârșirea duhovnicească. Obișnuințele vechi, patimile trebuie smulse asemenea buruienilor. Lupta începe cu o mărturisire sinceră către duhovnic, a tuturor lucrurilor care declanșează patimile și o ocolire atentă a lor. Mușchii care nu sunt antrenați își pierd din forță și în cele din urmă se atrofiază. Paza minții este lucrul cel mai de preț, pentru că momentul în care ispita se strecoară în minte este o simplă sugestie și poate fi înlăturată, astfel se fac primii pași pe noua cale. Obișnuințele trupești pot fi învinse prin plivirea buruienilor din grădina sufletului, pentru că dacă ispita nu mai provoacă un răspuns – nu mai găsește cooperare din partea patimilor și a dorințelor imorale – va înceta să se concretizeze sub forma păcatului. Și aici, nimic nu poate fi îndeplinit fără o luptă aprigă. Oricine se nevoiește cu stăruință și smerenie se apropie cel mai tare de cununa de martir și „și-a răstignit trupul împreună cu patimile” (Galateni 5:24) cu adevărat. Dar să băgăm bine de seamă că Apostolul ne avertizează: „Iar când se luptă cineva, la jocuri, nu ia cununa, dacă nu s-a luptat după legile jocului”.

LUPTA (ASKESIS)

Într-un sens mai restrâns, termenul askesis (în slavonă, *podvig*) este de obicei folosit cu sensul de „luptă”. Sensul mai deplin, duhovnicesc, al acestui cuvânt este

acesta: să lupti după regulile jocului, ca atlet duhovnicesc, pentru mântuirea sufletului și pentru creșterea duhovnicească. Acesta desemnează acea formă de întrecere duhovnicească, după regulile jocului, pe care un creștin și-o asumă pentru a „lucra cu frică și cutremur la mântuire” (Filipeni 2: 12). Pentru călugări, isihasmul este cea dintâi luptă. Este nevoița pe care ne-au transmis-o Părinții din vechime. Pentru creștinul care trăiește în lume, osteneala de a crește o familie cu valori creștine este principala luptă – pentru că nu există decât două căi care duc la mântuire: călugăria și căsătoria; și o a treia posibilitate va exista numai pentru o persoană chemată într-un mod extraordinar de Dumnezeu și dăruită cu o harismă aparte. Este important să ne amintim că ascultarea este o condiție atât pentru cel căsătorit cât și pentru călugăr.

DUHOVNICIA

„Cine se va sui în muntele Domnului?” (Psalmul 24, 3).
 „Într-adevăr calea care duce spre mântuire este un drum abrupt și este înțesat de dușmani vicleni și primejdii de tot felul. Hristos însuși ne-a descoperit cât de grea este această cale. Când a vorbit despre ce anevoios lucru este mântuirea, unul din ucenicii Săi L-a întrebat plin de mirare: „Dar cine poate să se mântuiască?”. Mântuitorul a răspuns: „La oameni aceasta e cu neputință” (Matei 19: 25-26) și chiar așa este, dacă ne gândim la sensul strict al cuvântului – om. Dar pentru a nu cădea în deznădejde, El adaugă, „la Dumnezeu însă toate sunt cu putință”. Din acest motiv, Dumnezeu a orânduit ca nimeni să nu urce singur acel munte, întemeind Biserica chiar înainte de a crea omul. În cadrul Bisericii, Dumnezeu a chemat și așezat călăuze, Sfinți

Părinți care ne-au lăsat scrieri inspirate de Dumnezeu, părinți duhovnicești și stareți, astfel încât nici în interiorul Bisericii nimeni nu urcă și nici nu poate urca în izolare. Dacă cineva urcă un munte singur, dacă se împiedică și cade, nu va avea pe nimeni care să-l sprijine și fie va muri, fie va suferi răni grave. Dacă un grup de alpiniști pleacă pe un traseu necunoscut, în virtutea faptului că sunt legați cu frânghie unul de altul, vor fi în stare să se ajute la cățărare; dar dacă se cațără fără un ghid cu experiență, pot să se rătăcească sau, apucând într-o direcție greșită, să ajungă la o prăpastie unde ar putea să cadă cu toții. Dar dacă alpiniștii pleacă la drum după rânduielele lui Dumnezeu, sub îndrumarea unei călăuze cu experiență care cunoaște bine traseul, atunci vor putea să prindă un cățărător care a căzut, cu ajutorul frânghiei cu care sunt legați iar călăuza îl va așeza din nou pe cale. Astfel, ghidul îi va ține împreună pe munte, ajutându-se și ridicându-se unul pe altul, temători să nu cadă în neascultare față de ghid ca nu cumva să piară în vreo prăpastie, sau să îmbrâncească pe cineva de pe cale, iar coloana, o dată destrămată, să cadă cu toții pentru că „dacă orb pe orb va călăuzi, vor cădea amândoi în groapă” (Matei 15:14). Să luăm cu toții aminte la faptul că sunt conduși nu de un „orb” ci de către cel care „vede”. Dacă simplificăm puțin lucrurile, avem aceeași situație într-o mănăstire cu starețul ei. Pentru că viețuitorii mănăstirii sunt uniți prin dragostea lui Hristos și prin dragostea pentru Dumnezeu și pentru aproapele. Cu cât este mai mare dragostea, cu atât este mai strânsă comuniunea și viața jertfelnică. În virtutea acestei iubiri, dacă un frate cade, ceilalți îl sprijină și-l ridică iar starețul poate să-l salveze și să-l așeze din nou pe cale. Pentru ca să piară cineva în aceste condiții, este nevoie să rupă comuniunea cu bună știință, acest „colac de salvare” al cățărătorului și să intrerupă orice contact cu ceilalți frați și

cu duhovnicul său. În astfel de împrejurări, pierzania lui este o certitudine. Pe măsură ce obștea mănăstirii continuă urcușul, duhovnicul – ghidul – trage în sus pe toți viețuitorii, iar frații înșiși crescând în dragoste și ascultare se ridică unul pe altul, cel mai puternic pe cel mai slab, cei mai sprinteni ajutându-i pe cei mai înceți prin puterea exemplului și prin dragoste. Duhovnicia înseamnă călăuzirea cățărilor pe muntele mântuirii, găsirea celor pierduți, salvarea celor răniți, jelirea celor care au pierit pe cale, duhovnicul luptându-se să ajungă el însuși pe culmea muntelui. Și nimeni nu poate face asta fără chemarea lui Hristos și numai dacă primește harul de a duce lucrarea la bun sfârșit. Duhovnicia este probabil cea mai grea luptă a vieții creștine. Pentru că presupune, la modul cel mai serios, responsabilitatea în fața lui Dumnezeu pentru sufletele credincioșilor. În același timp este și cea dintâi „luptă”, pentru că Apostolii au fost călăuzitorii Bisericii și Hristos Însuși a fost Călăuzitorul prin excelență, modelul desăvârșit al duhovnicului – mai întâi în grădina raiului, apoi pe Sinai și mai lămurit prin Întrupare. Diavolul este antrenorul celui care vrea să concureze în cele trupești și cele ce duc spre pierzanie. Dumnezeu ne-a dat un duhovnic care să ne călăuzească spre o viață curată și mântuire. Duhovnicia este o misiune importantă, cu implicații profunde și trebuie tratată cu multă atenție. Cel mai bine putem încerca să o înțelegem citind viețile sfinților, și mai ales Patericul. Dumnezeu revarsă darurile duhovniciei numai peste acei oameni care s-au nevoit în ascultare fără crâcnire, vreme îndelungată, sau asupra câtorva aleși prin providența Sa. O asemenea persoană își stăpânește suficient patimile, ca să poată auzi netulburat cele mai tainice gânduri ale fiilor sau fiicelor duhovnicești, iar în cazul marilor duhovnici, Dumnezeu revarsă harul vederii lăuntrice sau chiar cunoașterea prin descoperirea nemijlocită a Sfântului

Duh. Pe de altă parte, fiul duhovnicesc trebuie să trăiască în ascultare față de duhovnicul său, în cele ce privesc viața duhovnicescă dar și în toate lucrurile binecuvântate care nu contravin credinței și moralei Bisericii. În acest caz, termenii desemnează relația dintre aceștia: cel care încă are statutul de fiu trebuie să asculte și să învețe de la cel care s-a maturizat duhovnicesc. Părintele își călăuzește, hrănește și învață copilul, iar cel care primește toate aceste binefaceri și le folosește cu chibzuință a dobândit înțelegerea dreaptă a Scripturii și își va mântui negreșit sufletul.

DESPRE RUGĂCIUNEA BISERICII ÎN ORTODOXIE¹

MISIUNEA PROFETICĂ

Înainte de a începe să vorbesc despre rugăciune, aş dori să fac câteva precizări ca şi o completare la lucrarea anterioară (*Apariția omului sfânt*, de Anastasios Papademetriou). Atunci când vorbim despre apariția omului sfânt, ca fenomen istoric, vorbim în același timp și despre schimbări profunde în societate și în viața Bisericii. Există anumite mișcări și prefaceri în societate și în felul în care este conturată viața Bisericii, care par să aibă nevoie de o punte între misiunea kerygmei evanghelice și misiunea profetică. Există vremuri când avem nevoie de prooroci în loc de omileți. Proorocii au un mod diferit de a învăța decât cei care predică, chiar dacă aceștia din urmă sunt pe deplin ortodocși. În societatea nord-americană suntem confrunțați cu multe scandaluri, printre cei din afara Bisericii, care pretind că ar vesti Evanghelia. Apogeul acestor crize este reprezentat de așa numiții „tele-evangheliști”, nu numai pentru că se adresează atâtor oameni ci pentru că stilul lor este caracteristic predicatorilor din grupările evanghelice și cele fundamentaliste. Atât predicatorii ce se auto-intitulează „cruciați” pentru Evanghelie, cât și cei de pe micul ecran sunt de fapt implicați într-o afacere religioasă, o afacere foarte profitabilă care i-a îmbogățit pe mulți dintre ei. Ei dețin timpi de emisie foarte importanți și prezintă Evanghelia în așa fel încât au încurajat generația tânără să

respingă creștinismul și pe Hristos. Predica acestora este adesea foarte teatrală, adesea vrednică de vodevil dar în același timp extravagantă și foarte bine pusă în scenă. Aproape toți dintre acești predicatori populari folosesc aceeași coregrafie și aceleași false inflexiuni vocale, îndelung studiate, care au devenit un ritual, pe care cineva le-a denumit „Dialectul Institutului Moody”. Ei cer oamenilor să aibă o viață morală, pentru care este nevoie de multă nevoiuță, post și rugăciune și totuși resping cu totul sau cel puțin ignoră asceza. Această manieră de a predica este asemănătoare cu tehnicile folosite de Adolf Hitler pentru a-i seduce pe germani. Chiar dacă această practică este hotărâtoare pentru a hipnotiza o mulțime, ea a subminat credibilitatea credinței creștine în America de Nord și în alte țări. Hitler declara că a mobiliza masele este un lucru foarte important pentru că oamenii abandonează rațiunea în favoarea unei simplificări pe care și-o doresc. În vremurile noastre s-a produs o schimbare în atitudinea pe care o avem față de rugăciune când îi vedem pe acești predicatori dansând în jurul podiumului, strigând isteric și înscenând false vindecări. În ideologia evanghelic-protestantă și cea fundamentalistă (nu prea se poate chema teologie), credința creștină are de-a face cu bunăstarea materială, cu bogăția, cu o atitudine romantic-emoțional-morală a țapului ispășitor. Pentru că această ideologie a avut un impact atât de puternic în America – mult mai accentuat decât în Canada – conceptul de rugăciune a fost de asemenea alterat. Nu putem respinge faptul că acest fenomen a avut un impact și asupra Bisericii Ortodoxe. Adesea îi putem vedea pe preoții noștri predicând o morală opresivă și o ideologie fundamentalistă de inspirație calvină, iar pe alții care au pierdut perspectiva patristică și au căzut în întunecimea erorilor lui Augustin. În aceste cazuri nu avem de-a face cu

¹ O convorbire ex-tempore ținută la conferința Sfântul Grigorie Palama, San Luis Obispo, California 1999. Transcrisă de pe bandă audio de către Anastasia Birou și pregătită pentru publicare de către Makary Bieloivanov.

o versiune a evangheliei în care primează bogăția și prosperitatea ci cu un mesaj care aduce cu o morală opresivă și care are foarte puține în comun cu o morală autentică. Și acest lucru are un impact negativ asupra înțelegerii rugăciunii și rolului ei. În mod ironic, deși acești predicatori pretind că ar fi plini de har, adoptă un formalism radical, regizat și prefăcut. În același timp, în sânul Bisericii Ortodoxe, criza Ecumenismului subminează constant credința ortodoxă și îi duce pe creștinii ortodocși către duhul reduționismului și a minimalismului care este specific protestanților liberali. Isihastăii sau sfinții oricărei perioade istorice sunt oameni cu o misiune profetică, un dar profetic, care au asistat la propășirea răului în Biserică, la îndepărtarea de viața trăită în rugăciune, la abandonarea rugăciunilor ortodoxe pe care le avem prin revelație. A spune că ei văd un anume fel de decădere în societate este o utopie. Întotdeauna au existat păcate în societate în ansamblul ei, așa cum a fost cazul Israelului, al Imperiului Roman creștin, inclusiv perioada bizantină a aceluși imperiu. Misiunea profetică în Israel n-a avut de-a face cu întreaga lume ci doar cu viața aceluși popor care forma Biserica Dumnezeului celui Viu în acel moment. Misiunea profetică concretizată prin apariția sfinților în viața Bisericii Ortodoxe nu a avut de-a face cu lumea întreagă ci doar cu ceea ce influența în mod direct viețile credincioșilor din Biserică. Sfântul Simeon Noul Teolog nu era din cale afară de preocupat cu ceea ce se întâmpla în societatea civilă din jurul lui, ci și-a concentrat misiunea profetică în cadrul vieții Bisericii, mai ales în viața comunităților monastice și a clerului. Nu prea are rost să critici societatea civilă atâta vreme cât conducătorii Bisericii împiedică capacitatea acesteia de a face misiune. În cele din urmă, contribuția Sfântului Grigorie Palama a fost tot atât de importantă după

cucerirea otomană cât și înainte de aceasta. Conducătorii societății civile, Paleologii, Cantacuzinii precum și țarul sârb Ștefan Dușan în lupta lor neobosită pentru putere au vlăguit puterea statală și au adus statul în situația în care nu a putut face față invaziilor otomane dar contribuția isihastăilor și a Sfântului Grigorie Palama a întărit viața launtrică a Bisericii și viața de rugăciune a credincioșilor care a rămas o forță chiar și după ce statul laic, cea rămășiță jalnică a Imperiului Bizantin, a încetat să mai existe. Ascensiunea sfinților cu o misiune profetică, adesea din sânul cinului monahal, este o revărsare harică asupra Bisericii. Dacă aceasta are vreun impact asupra societății laice, acest lucru se datorează faptului că misiunea profetică a permis Bisericii să se adreseze lumii în limbajul adevărului – nu doar adevărul cuvintelor ci adevărul faptelor și al vieții trăite de către călugări și credincioși în general. Această misiune nu se manifestă prin predici histrionice sau pline de furie ci prin transformarea vieții credincioșilor și manifestarea în lume a acestor vieți înnoite, chiar transfigurate. Rugăciunea este miezul acestei misiuni profetice, a acestei învățături profetice a sfinților.

MISIUNEA PROFETICĂ ȘI RUGĂCIUNEA

Există o diferență între a avea o rugăciune orânduită, rugăciune cu o formă inteligibilă și rugăciune de formă, tot așa cum există o diferență între formalismul din cult și aspectul coerent al cultului liturgic – o întocmire lăsată de Duhul Sfânt. Alcătuirea actului cultic descoperă mesajul evanghelic iar actul liturgic în forma sa organizată a fost rânduit direct de către Dumnezeu încă de la începutul omenirii. Evangheliismul promovat la televizor întru-

chipează formalismul în predică și cult dar este golit de orice sens fiind instituit doar prin imaginația și tradițiile oamenilor. Actul liturgic organizat își are originile în revelație și are un simbolism foarte pronunțat. El are un scop, o orientare și o finalitate și este antidotul haosului duhovnicesc și al neorânduiri. Rugăciunea organizată de Biserică, care a constituit dintotdeauna un instrument al misiunii profetice în Biserica Ortodoxă este la rândul ei un antidot al dezordinii și al neorânduiri. Astfel, rugăciunea are nu numai un înțeles clar dar și o menire și o finalitate precisă. Atunci când cineva este rugat să spună o rugăciune pe neașteptate în fața unei mulțimi, sau i se sugerează să aibă o rugăciune pregătită pentru săptămâna următoare, el se preocupă cu ceea ce va gândi publicul în timp ce el va spune rugăciunea pe care tocmai a născocit-o. O asemenea rugăciune este cât se poate de formală și adesea egoistă. Persoana în cauză nu încearcă doar să I se adreseze lui Dumnezeu ci și să impresioneze audiența, chiar și numai în mod inconștient. Formalismul este de fapt tocmai acest lucru. Un anumit fel de rugăciuni poate apărea unei persoane ceva prefăcut, chiar dacă acestea sunt descoperite de la Sfântul Duh și misiunea profetică din Biserică încearcă de fapt să îndrepte percepția acestor oameni. Societatea bizantină a dezvoltat un formalism atât de încremenit, încât funcționarea întregii conduceri imperiale a fost împiedicată de cele mai inutile și nechibzuite ritualuri pe care trebuia să le respecte însuși împăratul, în loc să se ocupe de bunul mers al Imperiului. Această stare de fapt s-a transmis și în celelalte clase sociale, mai ales în cele nobiliare. Nici ierarhia bisericească n-a fost ocolită de această problemă, fapt care a dus la o alterare a mesajului evanghelic și la compromiterea mântuirii. La o asemenea răspântie a istoriei, misiunea profetică s-a manifestat prin apariția curentului isihast, fiind

strâns legată de sensul și menirea rugăciunii. Se spune că într-o împrejurare de criză, tatăl sfântului Grigorie Palama își ocupa funcția sa în senatul de la Constantinopol. Acesta era foarte adâncit în rugăciunea inimii. Unul din senatori, i-a sugerat împăratului să-l „cheme îndărăt” din starea sa de rugăciune, pentru a-i cere sfatul. Răspunsul împăratului a fost: „Lăsați-l în pace. Face mai mult bine de acolo unde se află, decât ar putea face de aici unde suntem noi”. În cele din urmă, orice problemă cu care se confruntă statul își găsește răspunsul în rezolvarea problemelor fundamentale ale firii omenești cuprinse de păcat. Este limpede că aceste răspunsuri nu pot fi găsite în supra-moralismul² ipocrit și aproape sălbatic al predicatorilor de la televizor și nici în ideologia falsificată a unor persoane ca Fallswell și Dobson. Aceștia nu caută să găsească adevăratele cauze ale problemelor, ci asemenea lui Hitler, simplifică lucrurile până la extrem pentru a câștiga capital – în special capital financiar, și în loc de a încerca să vindece adevăratele probleme, ei vor să oprească credincioșii, să instige la ură împotriva lor și să susțină propria versiune despre „soluția ultimă”. Cei care cunosc importanța misiunii profetice caută un răspuns la problemele lor în realitatea firii umane căzute în păcat. Răspunsul la această problemă stă în lupta pentru transfigurarea și dobândirea firii înnoite în Iisus Hristos. Acest lucru îl putem înfăptui numai în urma unor mari nevoițe, prin dobândirea Duhului Sfânt, care se primește numai printr-o viață de post și rugăciune. Cel care vestește

² Moralism și moralitate nu sunt sinonime. Moralismul desemnează ceva care este adecvat în exterior și este folosit ca o scuză pentru a opri pe acei oameni care nu se ridică la nivelul de moralism pe care cineva îl folosește drept etalon. Moralitatea este o luptă lăuntrică pentru curăția inimii astfel încât comportamentul exterior să fie motivat de o dragoste interioară, fără să manifeste în exterior lăudăroșenie și fără să-i condamne cu asprime pe ceilalți.

cuvântul lui Dumnezeu caută să înfățișeze adevărurile de bază din evanghelii, un preot sincer în mod cinstit iar un predicator care vânează profitul și care este mânat de ură, în mod josnic. Un prooroc adevărat nu este un prezicător și nici un ghicitor al viitorului pentru asigurarea bunei dispoziții. Proorocul încearcă să deschidă natura umană luminii harice, mai întâi cercetând rana și apoi vindecând-o. De aceea misiunea profetică se poate identifica cu sfântul care propovăduiește rugăciunea adevărată, viața în rugăciune și mai ales rugăciunea isihastă. Adevărații prooroci care au primit de la Dumnezeu descoperire despre cele ce au să vină și poruncă să vestească lucrurile viitoare fac acest lucru pentru a îndemna credincioșii la rugăciune și pocăință, pentru ca nu cumva să nu mai aibă timp pentru îndreptare. Aceasta este tot ce am dorit să spun despre sfânt: el este un ipostas al misiunii profetice. Dacă ne uităm la proorocii Vechiului Testament, aceștia erau întotdeauna la periferia societății și nu în centrul ei. Nici un prooroc nu poate fi parte integrantă a societății din care face parte și în același timp să-și îndeplinească rolul profetic. Misiunea profetică situează automat pe cineva la marginea societății, așa cum a fost cazul Sfântului Simeon Noul Teolog. Mai întâi, acesta trebuia să se dea înapoi și să privească lumea din afara ei, nu se putea afla în mijlocul lumii și să-și îndeplinească misiunea. În al doilea rând, un prooroc nu poate fi niciodată acceptat de societate pentru că el critică societatea în lumina harului dumnezeiesc, cu harul Duhului Sfânt care i-a fost dat de către Dumnezeu. În literatură, artă și chiar în benzi desenate găsim un anume tip de prooroc. Dacă privim cu atenție caricaturile din ziare vom observa ca ele conțin o anumită intenție critică. Există profeții felurite, un anume tip care izvorăște din analiza atentă a unui observator al societății care nu are alte daruri decât propria-i

putere de pătrundere, și prooroci care sunt inspirați în mod clar de către Duhul Sfânt. Cei din al doilea caz trebuie să rămână la periferia societății, să o scruteze cu dragoste și milă mai degrabă decât să o condamne cu fățarnicie. Exact acest lucru îl realizează sfântul la anumite răstimpuri ale istoriei. Aceasta au făcut și sfinții care au trăit către sfârșitul Imperiului Bizantin. Cel mai de seamă dintre aceștia a fost Sfântul Grigorie Palama, propovăduitorul rugăciunii, miluit cu harul Duhului Sfânt. Aceștia aveau darul proorociei și criticau societatea în virtutea aceluia dar, nu pentru a o condamna ci pentru a-i oferi vindecare, cel puțin celor care aveau urechi să audă voia lui Dumnezeu. Rugăciunea era mijlocul principal prin care se concretiza vindecarea – îndeobște rugăciunea isihastă. Acum, aș dori să vă îndrept atenția către prima întrebare pe care am scris-o pe tablă, să va las să meditați puțin asupra ei și să cugetați asupra sensului ei: „Moralitatea este o erezie”. Voi explica de ce, puțin mai târziu.

RUGĂCIUNEA STĂRĂVITOARE ȘI CV RÂNDVIABĂ

Mai întâi aș dori să vorbesc cu dumneavoastră despre rugăciune, mai ales de ce avem în același timp o rugăciune rânduie de către Biserică și o rugăciune spontană, pe care le folosim în viața noastră de zi cu zi dar și rugăciuni tipiconale care sunt folosite de către credincioși și cler în contextul liturgic. Când se vorbește despre rugăciune în zilele noastre, asistăm la afirmații într-o manieră sentimentală, adesea cu conotații teosofice și de factură New Age. Astfel auzim cele mai năstrușnice afirmații: dacă ți s-a stricat televizorul, atinge-l și roagă-te, probabil îl vei vindeca și nu vei pierde nici un episod din

telenovelele tale preferate. Unii oameni își fixează aparatele de radio pe o anumită frecvență pentru a asculta un predicator oarecare și se vor ruga să slăbească, punându-și mâinile asupra aparatului de radio asemenea teosofilor care au obiceiul să-și dea mâinile, obicei comun majorității sectarilor. Iată cât de mult a decăzut noțiunea de rugăciune. Dacă nu avem nici un fel de avantaj material sau economic, atunci de ce să ne mai deranjăm cu rugăciunea? Ne rugăm ca să cerem lucruri trecătoare, ne rugăm ca să nu avem nimic de pățimit în această viață chiar dacă Hristos ne-a promis că ucenicii lui adevărați vor avea atâtea de îndurat. Pentru mulți, viața de rugăciune s-a transformat într-o formă de egotism, de complacere și flatare de sine, o pledoarie pentru gratificarea imediată. În mod ironic, în timp ce vânzătorii ambulante de religie își promovează propriile rugăciuni „instant”, în același timp propovăduiesc împotriva rugăciunilor rânduite în Biserica Ortodoxă. Tipologia rugăciunii predicatorilor de pe micul ecran este ticluită pe promisiunea că va aduce bunăstare materială, sănătate și fericire – dobândirea unei oarecare poziții lumești fără efortul de despățimire – în vreme ce rugăciunile Bisericii Ortodoxe au un scop și o finalitate foarte precise. Motivul pentru care unii nu înțeleg rugăciunea ortodoxă este că cel mai adesea rugăciunile celor din afara Bisericii nu au nici o finalitate sau noțiune despre ceea ce încearcă să înfăptuiască prin intermediul rugăciunii. Aceștia nici măcar nu-și dau seama de nevoia de a lupta pentru curățirea inimii. Majoritatea oamenilor, atunci când se roagă, nu încearcă să facă altceva decât să împlinescă o nevoie afectivă sau o nevoie materială așa-zis necesară. Adesea oamenii se roagă ca și cum ar înfăptui un act cultural. De fapt, în societate, religia însăși a devenit ceva puțin mai mult decât o manifestare culturală. În America mulți cred că a fi religios este o datorie patriotică

astfel încât ei practică o religie culturală și se roagă pentru că așa se cuvine. Este ca și cum ai cânta un cântec patriotic. Chiar dacă religia și rugăciunea pot fi o emfază culturală, acestea nu devin o parte integrantă a conștiinței societății. Religia și rugăciunea îndeplinesc o nevoie sentimentală elementară, dar nu-i acordăm nici un înțeles autentic, nici o profunzime. Mai întâi de toate nu cugetăm la rugăciune în termenii procesului de purificare al conștiinței, ca o cale către iluminare și ca pe componentă de neapărată trebuință în lupta noastră pentru mântuire. Când Sfinții Părinți au meditat la problema rugăciunii, nu s-au gândit niciodată că ar fi o „datorie” către Dumnezeu sau că ar fi ceva ce trebuie împlinit „de dragul lui Dumnezeu”. Noi nu ne rugăm pentru a-I aduce lui Dumnezeu ceva la cunoștință sau pentru a-I spune ceva ce nu știe. Ne rugăm pentru a ne apropia de Dumnezeu, pentru că nu putem cunoaște pe cineva căruia nu-I vorbim, pentru că nu putem cunoaște pe cineva cu care refuzăm să dialogăm. Prin urmare, ne rugăm pentru a ne apropia de Dumnezeu și pentru a afla mai multe din ceea ce El ne descoperă despre Sine. Multe din rugăciunile Bisericii care au fost fixate în scris sunt alcătuite în așa fel încât să ne conducă la o astfel de rugăciune. Ele ne călăuzesc și ne pun la îndemână o scară pe care să pășim în urcușul către cunoașterea și înțelegerea lui Dumnezeu, apropiindu-ne de El. Și nu în ultimul rând, ne oferă o perspectivă asupra nouă înșine.

RUGĂCIUNEA DOMNEASCĂ CA REVELAȚIE

„Tatăl Nostru” este una dintre cele mai des rostite rugăciuni. La prima vedere, „Tatăl Nostru” pare o rugăciune foarte simplă dar lucrurile nu stau deloc așa. Ceea ce ne uimește cel mai tare la această rugăciune este că din

frumusețea ei izbitor de simplă izvorăsc asemenea profunzimi teologice. De fapt Rugăciunea Domnească este foarte complexă. E un lucru extraordinar să medităm la ceva care este incognoscibil, nevăzut, incomprehensibil și infinit așa cum este Dumnezeu, Tatăl nostru. El nu este ca și noi în nici o privință. Nu avem nici o obârșie comună cu El. Dumnezeu este absolut diferit față de noi în toate privințele și totuși trebuie să Îl numim Tatăl nostru. Ba chiar mai mult, acest lucru influențează părerea despre noi înșine și locul nostru în univers. Și totuși, noi oamenii reușim să vulgarizăm acest lucru. În numeroase cântări protestante și cărți de rugăciune de factură recentă putem citi niște enormități de genul „Tatăl nostru / Mama noastră care ești în ceruri”, „Părinții noștri care sunteți în ceruri” și poate chiar „Tuturor celor interesați” sau orice altă nebunie a zilelor noastre. Noi batjocorim noțiunea de Dumnezeu ca Tată și o transformăm într-un cuvânt duios, gol și fără înțeles. Luând în deșert cuvintele și conținutul rugăciunii „Tatăl Nostru”, noi vulgarizăm atât înțelegerea pe care o avem despre Dumnezeu ca Tatăl nostru cât și mesajul mântuirii și chiar pe Iisus Hristos. Vedeți cât de ușor luăm în deșert cuvintele Mântuitorului, prin reformularea rugăciunii Tatăl Nostru, potrivit capriciilor și fanteziilor noastre? Hristos ne-a învățat să ne rugăm: „Tatăl nostru care ești în ceruri”, „o en tis ouranis”. Spunem „în ceruri” și nu „în cer” pentru Dumnezeu este pretutindeni și le umple pe toate. Poate ne-ar veni mai greu să batjocorim cuvintele pe care ni le-a încredințat Hristos dacă am fi dispuși să medităm asupra înțelesului pe care îl au. Este uimitoare ideea că Dumnezeu este Tatăl nostru. Trebuie să înțelegem că Dumnezeu este Tatăl nostru pentru că S-a îngrijit suficient de noi pentru a ne adopta drept copiii Lui, că ne-a căutat pentru a-i găsi pe cei care doreau să devină copiii Lui,

în ciuda răzvrătirii și egoismului nostru, ne-a adus la El și a încercat să ne învețe să mergem pe căile Lui. Este un lucru minunat: „Tatăl nostru care ești în ceruri”. Cuvântul ceruri se referă la lumea creată pe care o vedem atunci când ne uităm către cer – luna, planetele, galaxiile și tot ce cutreieră universul. Cuvântul „ceruri” nu are nici un înțeles duhovnicesc, nici o semnificație metafizică, ci înseamnă doar o alcătuire nedefinită de materie și energie care a fost orânduită în creație, care umple universul și pe care Dumnezeu o modelează și-i dă formă. Dumnezeu este prezent pretutindeni și umple toate lucrurile, aceasta ne-a învățat Hristos când ne-a arătat cum să ne rugăm, „Tatăl nostru care ești în ceruri”³, sfințească-se numele Tău, vie împărăția Ta, facă-se voia Ta, precum în cer așa și pe pământ”. Cuvântul folosit în versiunea originală a rugăciunii Tatăl Nostru nu înseamnă doar „împărăție” în înțelegerea obișnuită ci se referă mai degrabă la „împărățirea” lui Dumnezeu. „Facă-se voia Ta precum în cer așa și pe pământ.” De această dată, Hristos restrânge sensul cuvintelor. Ne-a învățat să spunem „cer”, la singular. Acum nu se mai referă la univers în general ci folosind cuvântul „cer” în sensul său transcendental, vorbește despre „împărăția cerurilor”, locul neasemuit al lui Dumnezeu. „Împărăția cerurilor” nu poate fi localizată geografic și nu este nici o entitate politică sau fizică cum este cazul unei împărății lumești. Împărăția cerurilor, împărăția lui Dumnezeu, este prezentă și se dezvăluie oriunde împărățirea lui Dumnezeu a fost acceptată. Această rugăciune ne descoperă taine negrăite dar cu toate acestea, anumite jurisdicții ale Bisericii Ortodoxe (din America) desconsideră cuvintele și învă-

³ Mișcarea New Age desconsideră acest cuvânt, transformându-l într-un concept panteist.

țaturile lui Hristos printr-o tălmăcire proprie a acestei rugăciuni, săvârșită mai ales de dragul Ecumenismului⁴. Această rugăciune descoperă taina căderii diavolului din „cer” pentru că atunci când rostim cuvintele „precum în cer așa și pe pământ” recunoaștem faptul că voia lui Dumnezeu a fost liber acceptată în acel „loc”, dacă-l putem numi „loc” în mod metaforic. Revolta diavolului împotriva lui Dumnezeu a fost un lucru îngăduit pentru că Dumnezeu dorește ca fiecare faptură să ia o decizie potrivit libertății cu care este înzestrată, fără constrângere, de a fi împreună cu El sau fără El. Dragostea nu constrânge dragostea, ci vrea ca dragostea să fie primită în mod liber și tot liber să fie împărtășită cu cel care o dăruiește. Fără voință liberă, îngerii nu ar putea fi ființe înzestrate cu rațiune și simțire. Diavolul a fost izgonit din ceruri, la fel cum Adam și Eva au fost izgoșiți din rai. În urma împlinirii voinței libere, îngerii care au ales să-L iubească pe Dumnezeu și să rămână în comuniune cu El au ales să-I accepte în mod liber împărăția și au fost pecetluiți veșnic în alegerea făcută. Prin urmare, Hristos ne-a învățat să prețuim acel „cer” deosebit, unde voia lui Dumnezeu este împlinită cu adevărat și împărătește în ființa oștilor îngerești. „Facă-se voia Ta precum în cer așa și pe pământ”. Dumnezeu dorește ca toți oamenii să se întoarcă din izolare și să fie vii. Vrerea lui Dumnezeu este ca toți oamenii să primească în mod liber dragostea Sa și să o împărtășească într-o viață fericită și fără de sfârșit. Voia lui Dumnezeu se va împlini pe pământ, oriunde împărăția lui Dumnezeu a fost liber acceptată, de aceea ne-a spus Hristos că împărăția lui Dumnezeu este înlăuntrul nostru, chiar în

⁴ Ecumenismul este o formă de reduționism și minimalism. Mulți ierarhi ortodocși au fost dispuși să facă compromisuri în ceea ce privește credința și chiar să desconsidere „adevărul” de dragul ecumenismului, ca să nu mai vorbim de suferințele martirilor.

inimile noastre – adică în cei care primesc liber, asemenea îngerilor credincioși, împărăția Lui în inimile lor. Astfel, calea de a aduce împărăția lui Dumnezeu pe pământ este de a primi în mod liber împărăția Lui în inimile noastre. Dar și bogăția acestui mesaj este batjocorită pentru că prea mulți oameni nu consideră important o traducere corectă a acestei rugăciuni și găsesc cele mai nerușinoase scuze pentru a nu corecta traducerile pe care le-au făcut. Tot o nerușinare este să spui că „L-ai primit în inimă pe Isus”⁵ dar de fapt, doar atâta vreme cât nu ne jenează sau nu face vreun zgomot care să ne deranjeze. Nu ne referim aici la formula vehiculată la sfârșitul anilor 1800 de către Mișcarea pentru Renaștere de „a-L accepta pe Hristos ca Mântuitorul tău personal”. Această afirmație este înțeleasă dintr-o perspectivă juridică. Îl accepti pe Hristos ca și Mântuitorul tău personal iar El este obligat să te mântuiască, pentru că ai ajuns la o înțelegere juridică cu El. Astfel de oameni uită că vechiul legământ n-a fost o înțelegere juridică între Dumnezeu și Israel; ci era vorba de o unire ca între soț și soție. Toți sfinții prooroci, fără deosebire, încercau să-i amintească lui Israel că legământul dintre popor și Dumnezeu nu era unul de natură juridică ci conjugală. Relația dintre soț și soție nu înseamnă respingerea implicării. Soții interacționează unul cu altul și unul cu viața celuilalt. Ei au o relație în care sunt liberi să se implice foarte temeinic în fiecare aspect al vieții celuilalt. Legătura dintre Dumnezeu și Biserică este asemănătoare cu relația dintre soți, iar voia lui Dumnezeu nu se împlinește doar dacă cineva spune „Da, îl accept pe Iisus”. Împărăția nu înseamnă o simplă prezență ci călăuzire, ea ne călăuzește

⁵ Am păstrat ortografierea incorectă a numelui „Isus”, tocmai pentru a scoate în evidență că afirmația aparține sectarilor. (n.trad.)

viețile și alcătuirea ființei noastre. Chiar dacă vorbim despre inimă atunci când spunem că Îl primim pe Iisus în inimile noastre, de fapt ne referim la conștiință care este centrul duhovnicesc al omului. Inima, ca mădular trupesc, este o pompă electro-mecanică. Ea răspunde stimulilor emoționali doar datorită hormonilor eliberați de creier. Inima nu este nici centrul și nici sursa emoțiilor, dispozițiilor sau a credinței. Inima duhovnicească a omului este conștiința sa, iar conștiința este judecătorul suprem. Astfel, „curățirea” inimii, „acceptarea lui Iisus în inimile noastre” înseamnă a îngădui lui Dumnezeu să împărațască în conștiința noastră. Vom vorbi în curând despre acest lucru, în contextul rugăciunii. Tatăl nostru, Care ești în ceruri, sfințească-se numele Tău; Vie împărăția Ta; facă-se voia Ta, precum în cer așa și pe pământ. Pâinea noastră cea spre ființă „epiousion arton,” „khleb nash nasushni” dă-ne-o nouă astăzi. Nu se spune doar pâinea noastră cea „de toate zilele” ci „ton epiousion arton” – cu un înțeles mai profund decât de toate zilele – pâinea cea spre ființă, dătătoare de viață. Dă-ne nouă astăzi pâinea vieții, pâinea cea spre ființă care se pogoară de la Tatăl. Dă-ne nouă împărțășire de Domnul nostru Iisus Hristos, cel Care a spus „Eu sunt pâinea vieții”. Mana nu a fost trimisă de Moise. Mana, pâinea dătătoare de viață din deșert, a fost trimisă de Dumnezeu iar Iisus Hristos este Pâinea Vieții care se pogoară de la Tatăl. Dă-ne nouă astăzi împărțășirea de „epiousion arton”, pâinea cea spre ființă, Domnul nostru Iisus Hristos. „Și ne iartă nouă datoriile noastre”, cuvântul „greșeli” nu apare în versiunea originală. Și ne iartă nouă datoriile noastre, „ta ofelimata”, precum și noi iertăm datornicii noștri. Sfânta Scriptură menționează două păcate ce nu vor fi iertate: hula împotriva Duhului Sfânt și refuzul de a ierta. Dacă nu ierți, nici tu nu vei fi iertat, la rândul tău. Dacă nu ierți, nici Tatăl tău care

este în ceruri nu te va ierta. Te închizi iertării refuzând să ierți, pentru că refuzând să ierți tăgăduiești sau desconsideri sensul misiunii lui Hristos și Îi refuzi un loc în inima ta. Când refuzi să ierți, respingi împărăția lui Dumnezeu în inima ta iar atunci când nu mai are loc împărăția Domnului, nu se mai împlinește voia Lui. Dumnezeu vrea ca noi să iertăm precum și El iartă. „Iartă-ne nouă datoriile noastre precum și noi iertăm pe datornicii noștri și nu ne duce în judecăți și necazuri, în încercare”. A căli sau a încerca este ceea ce face un fierar atunci când vrea să dea mai multă duritate unui obiect pe care l-a creat. Dacă vrei să forjezi o lamă de oțel, trebui să o scufunzi în apă rece când încă e înroșită. Acest lucru se cheamă a forja sau a căli lama pentru a o face mai durabilă și mai rezistentă. Atunci când ne rugăm spunând să nu fim duși în ispită, nu sugerăm că Dumnezeu ne-ar duce în ispită în felul în care suntem obișnuiți să gândim – ispita de a cădea în separare față de El – ci suntem gata să îngăduim aceasta atunci când Dumnezeu crede de cuviință că trebuie să fim încercați pentru a fi întăriți. „Și nu ne duce pe noi în ispită ci ne izbăvește de cel rău”. Hristos nu a spus niciodată „izbăvește-ne de rău” și noi nesocotim atât cuvântul Său cât și pe El, când îngăduim să fie folosită această traducere greșită. Răul nu are o existență ontologică, nu este un obiect și nici o ființă ca să putem fi izbăviți de aceasta ca și cum ar fi cea care ne ține prizonieri. Răul este un rezultat al despărțirii de bine. Izbăvește-ne de cel rău [slavonă, ot lukavago, greacă, panirou]. Hristos nu S-a întrupat pentru a ne izbăvi de Dumnezeu. Nu a venit pe pământ pentru a împăca nevoia lui Dumnezeu de dreptate pentru că asupra lui Dumnezeu nu acționează legile imutabile ale universului, asupra cărora nu are nici o putere. Hristos ne-a răscumpărat de sub robia celui rău, diavolul, iar nevoința noastră, asemănătoare cu a

evreilor pe muntele Sinai, este de a nu cădea din nou în acea robie. „Izbăvește-ne de cel rău” este o formulare clară și precisă despre sensul mântuirii și o respingere a dogmei apusene despre „împăcare”. Să nu-L desconsiderăm pe Hristos și învățătura Lui ci mai degrabă să primim cuvintele Lui și să căutăm să zicem rugăciunea Domnească așa cum ne-a învățat. Este pur și simplu păgână ideea că Hristos S-a întrupat pentru a lua asupra Lui pedeapsa noastră și pentru a ne izbăvi de dreptatea lui Dumnezeu, înțelesă juridic, pentru a satisface onoarea rănită. Aceasta este judecata care i-a determinat pe Moloh și pe Baal să sacrifice copiii. Domnul nostru Iisus Hristos a venit să ne mântuiască. Poți fi mântuit doar din puterea cuiva care te robește. Nu suntem în robia lui Dumnezeu ci în robia Satanei prin păcat, pentru că păcatul ne desparte de Dumnezeu. Cădem în robie, suntem „vânduți sub păcat” (Romani 7, 14) prin propriile fapte, prin propriile decizii, din cauza cărora suntem lipsiți de slava lui Dumnezeu (Romani 3, 23) despărțindu-ne de El, deci de Viața însăși. Suntem răscumprați din robia diavolului și a morții și ne întorcem în casa lui Dumnezeu. Acestea ne sunt descoperite peste tot în Vechiul Testament prin legile răscumpărării. Vedem această descoperire în persoana celui care purta numele de „întâi născut” fie că era vorba literal de primul născut din mai mulți copii sau singurul copil, fie că desemna pe cel care purta acest titlu. În înțelegerea vechi testamentară a mântuirii, titlul de „întâi născut” este identic cu „răscumpărător”. Fiul întâi născut din oricare casă era obligat să răscumpere la fiecare șapte ani casa tatălui său, sau orice proprietate sau teren care a fost înstrăinat în acest răstimp. La fiecare șapte ani fiul răscumpăra proprietatea înstrăinată, pentru bani dacă era cu puțință, dar în orice an jubiliar putea să răscumpere orice fără bani, doar cerând

înapoi proprietatea înstrăinată. Deci cel care purta titlul de întâi născut purta și responsabilitatea de răscumpărător. Mântuitorul nostru Iisus Hristos a răscumpărat ceea ce fusese înstrăinat din casa Tatălui Său, vândut sub păcat, ținut în robia fricii de moarte de către diavol. El ne-a răscumpărat înapoi în casa Tatălui. El nu ne-a răscumpărat de la Tatăl ci ne-a izbăvit de cel rău. Taina mântuirii este taina iubirii jertfelnice a lui Dumnezeu pentru oameni.

RUGĂCIUNEA CA PARTE INTEGRANTĂ A PROCESULUI DE VINDECARE

Am discutat toate aceste lucruri pentru că o înțelegere mai profundă a rugăciunii care ne-a învățat Hristos, rugăciunea Domnească, ne va ajuta să ne formăm o idee despre ce înseamnă de fapt rugăciunea. Rugăciunea nu este un moft social și nici o împlinire a vreunei nevoi sentimentale nici ceva care ne ațăță mândria așa cum se întâmplă adesea. Când ne rugăm vrem să simțim prezența lui Dumnezeu în viața noastră și să sesizăm mai profund prezența harului Duhului Sfânt. Acesta este scopul principal al rugăciunii. Totuși, acest lucru poate fi explicat și la un nivel mai superficial, sentimental, acolo unde emoțiile pot trece drept comuniune în rugăciune cu Hristos. Dar rugăciunea are cu mult mai multe lucruri de spus și de dăruit. Rugăciunea face parte din procesul de vindecare. Misiunea pe care a avut-o Hristos pe pământ a fost să tămăduiască și nu să judece. Hristos a venit să vindece natura umană căzută și să îi restabilească comuniunea cu Dumnezeu, adică cu viața însăși. Toți ne împărtășim de aceeași natură umană pentru că nu există decât una singură

și aceea e căzută în păcat. Hristos S-a întrupat pentru a restaura firea noastră căzută, înnoind-o prin firea îndumnezeită care sălășluia în El. Împărtășindu-ne de Iisus Hristos, ne împărtășim de firea umană desăvârșită care este unită pe deplin cu Dumnezeu, devenim purtători ai umanității răscumpărate, eliberați de robia firii căzute. Nu există nici un alt motiv pentru ca Dumnezeu să se facă om în ciuda unor încercări zadarnice și uneori blasfemiatoare ale teologilor apuseni, de a oferi o explicație rațională, întemeiată pe conceptele juridice din codul roman și cel german. Dumnezeu nu avea nevoie să se sălășluiască printre noi. Întruparea ar fi fost un lucru de prisos dacă nu ar fi restaurat umanul în comuniune cu El – sau mai bine zis dacă n-ar fi înlesnit această comuniune. Toată viața lui Hristos pe pământ este o revelație despre comuniunea omului cu Dumnezeu. Această cale este deschisă prin Iisus Hristos dar nimeni nu este obligat să apuce pe acest drum. Depinde de noi să acceptăm răscumpărarea lui Hristos, vindecarea și restaurarea pe care o aduce. Rugăciunea are mai multe în comun cu procesul de vindecare decât credem noi. Acesta este motivul pentru care avem rugăciuni orânduite de Biserică. Suntem vindecați în mod continuu și rugăciunea joacă un rol foarte important în această privință. În completarea rugăciunilor Bisericii pe care Sfântul Grigorie Palama și alți Sfinți Părinți le-au apărat de Apusul augustinian, mai avem acele rugăciuni care izvorăsc din inimile noastre, din preaplinul bucuriilor și tristeților noastre, „în camera noastră” (Matei 6, 6). Când rugăciunea isihastă ne-a fost încredințată din cele mai vechi timpuri, îndemnul Sfântului Apostol Pavel „rugați-vă neîncetat” (1 Tesaloniceni 5:17) a fost luat foarte în serios. Rugăciunea isihastă este calea lăsată de Biserică prin care putem ajunge la măsura rugăciunii neîncetate, fiind în același timp la

adăpost de orice înșelare. Rugăciunea este parte a procesului de vindecare duhovnicească, în același fel în care o rețetă prescrisă de medic ajută la vindecarea bolilor trupești. De aceea rugăciunea implică și ceea ce se numește paza minții, atât pentru a ne feri să nu cădem în înșelare cât și pentru a preveni „reinfecțarea” răni cu patimile de care am fost tămăduiți. Dar rugăciunea are și o latură foarte practică. Ea nu este un simplu exercițiu sentimental sau spiritual care ne duce către cine știe ce formă de misticism sau care dă naștere unei „spiritualități” obscure. Misticismul și misticul nu desemnează același lucru. Când facem referire la mistic nu avem în vedere misticismul și când vorbim despre viața duhovnicească nu avem în vedere „spiritualitatea”, dar acestea le voi explica ceva mai încolo. Vom putea înțelege cum rugăciunea este parte integrantă a procesului de vindecare dacă aruncăm o privire asupra mecanismului prin care păcatul intră în viața noastră de zi cu zi și analizăm lucrarea rugăciunii asupra acestei realități. Să examinăm felul în care au explicat Sfinții Părinți intrarea păcatului în viețile noastre și modul prin care acesta pune stăpânire asupra rațiunii omenești, transformându-se adesea într-o dependență care istovește ființa noastră. Vom vedea cum folosim rugăciunea pentru a respinge sau a ne vindeca de năvălirea virusului duhovnicesc care este păcatul. A păcătui nu înseamnă a încălca legea ci a nu ne învrednici de menirea pe care a gătit-o Dumnezeu pentru noi. Menirea la care ne cheamă Dumnezeu este primejduită de microbi, viruși, bacterii și altele asemănătoare. Tot așa stau lucrurile și în privința sănătății duhovnicești. Păcatul este un microb duhovnicesc care năvălește în corp și se statornicește ca un parazit în trup. Din această cauză, trebuie să ne gândim la niște antibiotice duhovnicești. Ne interesăm despre războiul duhovnicesc cu acești microbi, acești viruși ai păcatului și ai

înșelării care și-au făcut culcuș în noi. Ne infectează nu doar ca persoane individuale dar și ca popoare și culturi diferite. Sfinții Părinți ai deșertului știau foarte bine cum stau lucrurile atunci când au lămurit felul în care păcatul pune stăpânire pe noi. Ei nu făceau afirmații naive de genul „diavolul m-a pus să fac cutare”. Diavolul poate să ne atragă în cursă sau se poate folosi de avantajul a ceea ce suntem dispuși să facem atunci când suntem în robia lui dar dacă știm mecanismul prin care el lucrează, putem folosi rugăciunea ca pe armă importantă împotriva lui. Rămânem uimiți să vedem cât de limpede au înțeles Părinții pașii prin care devenim victimele acestor viruși ucigători, acești microbi ai păcatului. Cât de deslușit au înțeles Părinții că trupul și sufletul sunt un întreg și că lucrează împreună ca o echipă și ce greșală mare poate fi încercarea gnostică de a crea o dihotomie între trup și suflet. Omul nu are un trup ci omul este un suflet viu. Trupul și sufletul lucrează împreună și tot împreună sunt binecuvântate, amândouă vor fi îndumnezeite și acoperite de slavă în același moment. Așadar, să aruncăm o privire asupra rugăciunii Bisericii, în legătură cu calea prin care păcatul intră în minte și preia controlul, creând chiar o robie în noi. Vom vedea cum chiar dacă Sfinții Părinți nu cunoșteau structura fiziologică și corelațiile din creier, ei totuși au intuit foarte bine cum funcționează, etapele prin care ispita intră în minte și se manifestă, se dezvoltă, devine o obișnuință și apoi o robie. Ne-au avertizat că atunci când păcatul intră pentru prima dată în minte, noi trebuie să stăm neîncetat de veghe, păzindu-ne mintea asemenea unui câine de pază care veghează ușa. Trebuie ca întotdeauna să luăm aminte la gândurile care ne intră în minte astfel încât ca nu cumva nefolositoare să se sălășluiescă acolo și să prindă rădăcină. Trebuie să ne păzim ca nu cumva lucrurile bune să se preschimbe în păcat în noi.

Acest lucru este parte integrantă a rugăciunii, a vieții de rugăciune. Un vechi proverb englez spune că „Puțină profilaxie valorează cât luni de tratament”. Iată traseul pe care îl descriu Sfinții Părinți cu privire la pătrunderea păcatului în minte⁶. Atunci când un gând intră în minte, el cu siguranță nu este încă păcat, pentru că nu l-am urmat, nu i-am dat atenție. Dar, mai pe urmă, începe să ne preocupe. Pe măsură ce îi dăm atenție, începe să ne placă. Atunci când am început să ne bucurăm de gândul pe care l-am primit, ajungem în punctul în care îl acceptăm și ne însoțim cu el, chiar dacă știm din propria experiență dar și cu ajutorul rațiunii – ca să nu mai vorbim de semnalul de alarmă pe care îl declanșează conștiința – că poate fi distrugător. În ce moment se transformă gândul în păcat? În clipa în care îl primim în minte sau în momentul în care începe să ne placă contemplarea gândului? În momentul în care îl primim în minte și ne însoțim cu el în mod voit. În acest moment ne-am hotărât să nu luptăm împotriva lui, deși știm ce consecințe are decizia noastră. Acesta este momentul în care gândul se transformă în păcat. De ce? Pentru că am luat o decizie conștientă de a ne despărți de voia lui Dumnezeu, pentru că am respins împărăția lui Dumnezeu în inima noastră duhovnicească – conștiința – lucru care a dus la separarea de Dumnezeu. Acest lucru se întâmplă nu pentru că am fi încălcat o lege ci pentru că am ales să primim hotărârea noastră împotriva a ceea ce știm că este voia lui Dumnezeu, separându-ne de El, lucru care ne face să nu ne învrednicim de idealul pentru care am fost creați. Ba chiar mai rău, am

⁶ Preasfințitul Lazar a ținut această conferință fără ajutorul notițelor. Am făcut adăugiri la pașii pe care îi amintește autorul, privind etapele intrării păcatului în minte potrivit Sfinților Părinți dar și la atacul pe care îl primește mintea și apoi îl dezvoltă, pornind de la exemplul clinic pe care îl amintește autorul pentru comparare.

respings jertfa pe care a împlinit-o Hristos pentru a ne elibera de robia Satanei, din cauză că am ales singuri să intrăm iarăși în vechea robie. Prin asta am făcut un „vițel de aur” în mintea noastră și ne-am întors la „căldările cu carne” din Egipt (Ieșire 16, 3). Dar chiar și acum conștiința ne cheamă și ne vine în apărare. Acum avem de ales fie să respingem voința dumnezeiască a conștiinței noastre, fie să cedăm și să luptăm împotriva hotărârii noastre, împotriva căderii noastre în păcat. În acest moment suntem chemați la metanoia, la pocăință, să ne gândim din nou, să ne întoarcem în cealaltă direcție. Cuvântul metanoia înseamnă a gândi din nou, a privi problema dintr-o perspectivă nouă. Cu privire la paza minții, atunci când un gând intră în minte, s-ar putea să nu ne dăm seama imediat, dar atunci când ajunge într-un locaș al minții unde începem să ne însoțim cu el, putem lua atitudine și să-l gonim înapoi, putem să ne împotrivim, sau dacă e un lucru folositor să îl primim și să încercăm să-l așezăm acolo unde trebuie să se sălășluiască, ca nu cumva să cădem în păcat prin ceva ce era bun. În mod ciudat, ne putem pierde sufletul și prin lucrurile bune. Astfel încât e de dorit să îl analizăm cu atenție și să vedem dacă trebuie să primim gândul sau să-l respingem. Atunci când acceptăm un gând nepotrivit, acesta devine păcat. De aceea Domnul nostru Iisus Hristos a spus că cel ce va comite adulter cu mintea este vinovat ca și cel care a comis acest păcat cu fapta. Nu a spus că suntem vinovați pentru că primim un gând, ci devenim vinovați dacă ne îndulcim cu gândul adulterului, dacă îl păstrăm în minte și îl acceptăm. Devii vinovat atunci când te împaci cu ideea, pentru că te-ai împăcat cu fapta în sine și chiar ai împlinit-o în imaginație. Te-ai împotrivit glasului conștiinței și nu ai făcut nimic ca să respingi ispita. Pe urmă, după ce mintea preia controlul vom urma una din cele două posibilități: fie vom săvârși

păcatul cu fapta, fie îl vom urma în gând. Glasul conștiinței încă va încerca să ne tragă înapoi, să ne determine să ne căim și va încerca să influențeze felul în care judecăm problema. După ce am hotărât care este poziția noastră în această împrejurare, încercăm să o adaptăm ca să fie în acord cu faptul că dăm ascultare conștiinței sau ne împotrivim ei. Dacă am hotărât să ne împotrivim conștiinței, atunci păcatul se poate transforma într-o obișnuință și suntem la un pas de dependență. Glasul conștiinței continuă să ne cheme și îi putem da ascultare în orice moment, dar cu cât continuăm pe calea păcatului cu atât mai dificilă este lupta pe care o ducem. Când reflectăm la situația în care am ajuns, atunci cădem într-o căință aprigă și hotărâm să ne curățim conștiința prin rugăciune și pocăință căutând iertarea lui Dumnezeu – prin asta de fapt căutând iertare de la propria noastră conștiință. Dumnezeu este întotdeauna gata să ne ierte, iar noi nu trebuie decât să facem acest pas. Când ne pocăim, căutăm să împăcăm conștiința cu sufletul nostru. Pe de altă parte am putea încerca să împingem conștiința la o parte. Gândim în felul următor: „Acest lucru îmi procură foarte multă plăcere. Atâta vreme cât mie îmi face plăcere, nu contează că poate face rău altcuiva și că mă poate despărți de Dumnezeu. O să-l păstrez în memorie ca să mi-l pot reaminti și îndulci cu el și altă dată”. Acum am atribuit păcatului un loc în mintea noastră astfel încât, chiar fără a săvârși păcatul cu fapta, putem să-l scoatem de acolo ca să ne desfătăm cu el, reînnoind păcatul. În loc de a ne curăți atât sufletul cât și conștiința, le-am stricat pe amândouă. Acum nu mai avem nevoie de un stimul exterior care să ne ispitească, pentru că-l avem în noi, fiindu-ne singuri ispita. Nu mai este nevoie de diavol ca să ne ispitească tot timpul. De fapt, cred că uneori diavolul stă și se miră și chiar îi e ciudă la cât de eficient știm să ne ispitim

singuri. Acesta este mecanismul prin care păcatul devine o obișnuință, prin faptul că îl scoatem din memorie în loc să încercăm să ne curățăm mintea și gândurile. Următorul stadiu este dependența și robia în fața păcatului. Și apoi ne întrebăm din ce fel de robie a vrut să ne elibereze Iisus Hristos. În mare măsură din robia minții, apoi din robia Satanei dar și din puterea pe care o are asupra noastră frica de moarte. „Deci, de vreme ce copiii s-au făcut părtași sângelui și trupului, în același fel și El a împărțășit acestea, ca să surpe prin moartea Sa pe cel ce are stăpânirea morții, adică pe diavolul, și să izbăvească pe acei pe care frica morții îi ținea în robie, toată viața”. (Evrei 2:14-15). Omul a fost ținut în robie toată viața lui de către cel care avea puterea morții. Nu Dumnezeu îl ținea în robie ci diavolul, iar Satana are putere asupra morții pentru că noi înșine îi cedăm această putere. Noi lăsăm în seama diavolului puterea asupra morții duhovnicești pentru că primim toate înșelăciunile în care ne atrage. El are și putere asupra morții trupesti pentru că aceasta este plata păcatului, iar noi cedăm diavolului această putere pentru că nu ne împotrivim păcatului. Calitatea de a fi muritor nu înseamnă același lucru cu moartea. Suntem muritori fără a fi neapărat și morți. Omul nu este nemuritor prin firea sa ci prin harul lui Dumnezeu. Dacă am fi conștienți de faptul că suntem muritori, acest lucru ne-ar ajuta în procesul de tămăduire al firii noastre, astfel încât faptul de a fi muritori ne-ar descoperi nevoia de Dumnezeu. Cu toate acestea, frica de moarte ne leagă de duhul lumii căzute și de firea noastră căzută. Murim pentru că păcătuim, cădem în păcat din cauza fricii de moarte iar diavolul este un mânuitor foarte priceput, care ne face să ne învârtim la nesfârșit în acest cerc al slăbiciunilor. Am examinat etapele despre care vorbesc Sfinții Părinți pentru a descrie traseul pe care îl urmează

păcatul în mintea noastră. Ceea ce ne uimește este cât de fidel se potrivește descrierea Părinților cu procesul fiziologic prin care are loc ispita. Acum vreau să arunc o privire asupra creierului și să vă arăt, strict din punct de vedere fiziologic, că rugăciunea rânduită de Biserică contribuie la vindecarea credinciosului, și de ce se înșeală amarnic cei care au o prejudecată împotriva rugăciunii Bisericii, afirmând că ar fi o ceremonie încremenită. Atunci când folosim termenii psihologiei și fiziologiei umane, descoperim același proces pe care l-au descris Părinții, doar că noi vom folosi un limbaj diferit pentru a-l descrie. Aș dori să-mi limitez discursul doar la impulsurile negative, pentru a nu deveni prea tehnic. Mai întâi de toate haideți să abandonăm ideea conform căreia inima, privită ca mădular trupesc, este centrul și izvorul tuturor emoțiilor, ispitelor sau stimulilor emoționali. Toate acestea au loc în creier, iar inima nu este implicată decât la nivelul unui aflus suplimentar de sânge declanșat de eliberarea de hormoni, în urma unei reacții emotive. Reacțiile noastre sunt rezultatul unui impuls care în limbajul de specialitate poartă denumirea de stimul. Noi vom vorbi despre un stimul vizual, dar la fel de bine ar putea să fie și un stimul auditiv. Să presupunem că mergem pe o cărare și deodată ne dăm seama că suntem pe marginea unei stânci. Ne dăm imediat înapoi și câteva clipe mai târziu conștientizăm de ce am făcut asta. Totul s-a întâmplat atât de repede încât nu realizăm că de fapt frica precede conștientizarea fricii și reacția noastră a precedat conștientizarea motivului de ce am reacționat în acel mod. Iată ce s-a întâmplat de fapt și așa stau lucrurile de fiecare dată. Poate părea un pic cam complicat dar totul se va lămurii într-o clipă. Creierul primește un stimul. Când se întâmplă acest lucru, în acest caz prin intermediul ochilor, stimulul se îndreaptă către o zonă din creier numită talamus.

(Arhiepiscopul desenează pe tablă următoarea figură, în timp ce vorbește.) Talamusul este lucrul acela mic și rotund care stă deasupra amigdalei⁷, în desenul pe care l-am făcut. De fapt, arată ca o alună dar se numește „amygdala”, ceea ce înseamnă amigdală. Acest obiect care arată ca și o minge de golf – același lucru care îi ține departe de biserică pe atâția oameni, duminică dimineața – este talamusul. Stimulul ajunge în acea regiune din creier după care se îndreaptă în două direcții. Merge în partea superioară a creierului, către cortexul vizual și în același timp trimite un semnal în partea inferioară, către amigdală, acea „amygdala” despre care vorbeam. Mai întâi ajunge la amigdală și reacționăm fără să gândim. Nu gândim la ceea ce facem, ci doar reacționăm, și acest lucru este foarte important pentru că dacă mergi pe o cărare și îți pierzi echilibrul pe marginea unei stânci, dacă analizezi întreaga situație și te gândești ce s-ar putea întâmpla dacă o să cazi până jos, o să ajungi acolo înainte să reacționezi. În loc de a face asta, te dai înapoi imediat fără să gândești. Pe urmă începi să te gândești prin ce ai trecut. „Era cât pe aici. Dacă aș fi căzut, m-aș fi făcut bucațele până jos.” Începi să analizezi problema imediat după ce s-a produs dar ai reacționat la nivelul emotiv înainte de a reflecta asupra ei. Pe urmă începi să rememorezi întreaga întâmplare, pornind de la cortexul vizual, și întregul tablou se formează în fața ochilor. Procesul de analiză trece prin neo-cortex iar semnalul care a fost la început un stimul oarecare coboară către partea inferioară a creierului, la amigdală, pe o cale diferită de cea a primului semnal trimis de talamus. Acum am ajuns la amigdală. Aici două curente ale primului semnal se întâlnesc într-o zonă numită hipo-

⁷ Arhiepiscopul Lazar folosește aici termenul popular de „amigdală”. În limbajul de specialitate, această formațiune a creierului este cunoscută sub denumirea de glandă pituitară (n. trad.)

camp – sau mai bine zis hipocampi, pentru că sunt doi. Aici, creierul nostru contextualizează întregul incident și se pregătește să-l trimită la centrul memoriei. Acest lucru se numește potențarea memoriei dar nu vreau să intru în detalii. De vreme ce am insistat asupra lui, înțelegeți că are o legătură cu sistemul care ne-a învățat Părinții și vom pune față în față vocabularul Părinților și cel medical pentru a putea observa adevăratul sens și puterea sistemului de rugăciune apărut de Sfântul Grigorie Palama. Lăsând la o parte povestea cu stânca, haideți să examinăm o împrejurare asemănătoare când un stimul ne poate duce la căderea în păcat. În acest caz, conștiința va trage un semnal imediat ce stimulul a trecut de la talamus la cortex. Imediat ce începem să reflectăm la felul aceluși stimul, conștiința va începe să lucreze în creier. Acum, în momentul în care analizăm problema, conștiința se implică în această problemă foarte pregnant. Dacă ne străduim să avem o conștiință curată⁸, să o primenim potrivit credinței și moralei adevărate, ea ne-ar ajuta să ne păzim mintea de la bun început de apariția acestor stimuli pe care i-am putea numi „ispite”. Aceasta ne-ar ajuta să luptăm împotriva păcatului și acum ne ajută să conștientizăm mai bine întreaga situație. Ne va aduce fie spre pocăință, fie ne va adânci mai adânc în prăpastie. Acum că am analizat problema, avem de-a face cu două timpuri de memorie: de scurtă durată și de lungă durată. Dacă ne-am împotrivit conștiinței și am interpretat situația drept ceva care ne creează plăcere (chiar dacă am primit gândul doar în minte fără să-l fi săvârșit și cu fapta) și vrem cu orice preț să ne agățăm de păcat și să ne îndulcim cu contemplarea faptei, acest păcat va fi înregistrat în lobul

⁸ Vezi lucrarea *The Purification of the Conscience*, în colecția *Point of Faith*, Synaxis Press.

creierului care comandă memoria de lungă durată. În așa fel va fi înregistrat în memoria de lungă durată încât la cel mai slab stimul va putea fi extras de acolo și savurat. Deci, ce se întâmplă acum? Avem o mare predispoziție pentru a deveni dependenți, chiar dacă nu săvârșim păcatul cu fapta. Putem deveni dependenți doar gândindu-ne la el. Dacă veți compara etapele prin care un stimul trage un semnal, se contextualizează și apoi creează dependență, e drept, foarte pe scurt, veți observa că sunt identice cu etapele ispitirii descrise de către Sfinții Părinți. Părinții ne-au vorbit foarte practic și concret, nu în fraze teoretice ambigue. Au avut o extraordinară putere de pătrundere în felul în care funcționează creierul nostru și pașii pe care îi parcurgem până când cădem în păcatul propriu-zis. Având o asemenea înțelegere prin harul Duhului Sfânt, ne-au lăsat rugăciunea rânduită de Biserică pentru a putea preveni această cădere sau pentru a ne putea vindeca după ce am căzut. Oamenii se pot pregăti pentru a controla felul în care analizează faptele pentru memorie și chiar să răspundă rațional emoțiilor care-i încearcă: pentru ființele umane au un neurosistem bi-direcțional care permite cortexului să comunice cu zona limbică din creier. Există nenumărate tratamente în psihoterapie care au dovedit acest lucru iar rugăciunea este contribuția Bisericii Ortodoxe în dezvoltarea psihoterapiei. Vreau să insist că rugăciunea nu înlocuiește tratamentul unui psihoterapeut calificat. Preoții nu ar trebui să se amăgească că ar putea trata singuri din punct de vedere psihoterapeutic pe cineva, fără ajutorul unui psihiatru. Să privim cu mai multă atenție un exemplu în care răspunsul emotiv este contextualizat și pătrunde în memoria conștientă în cel mai distrugător chip cu putință. În cazul nostru, așa cum am văzut reacția emotivă la un stimul poate fi folositoare, chiar salvând viața. Dar felul în care

contextualizăm problema poate fi foarte dăunător. Mânia se naște din frică, nu există alt izvor al mâniei decât frica, chiar și atunci când frica este un rezultat al propagandei. Frica este mama mâniei iar mânia este mama urii, iar ura naște răutatea. Frica poate fi o simplă emoție care are loc fără să mai stăm pe gânduri – ca și când pe cărare ne-ar tăia calea un șarpe. Frica poate duce fie la o luptă, fie la fugă, iar în cazul în care alegem să luptăm, frica naște mânie care ne ajută să luptăm mai eficient. Atunci când ne contextualizăm frica, o punem în context ca și ură, abandon sau sub forma altor manifestări. În caz de război, acest lucru poate fi foarte folositor. Dacă ți-e teamă de dușman și trebuie să lupți împotriva lui, vei putea lupta mult mai eficient dacă îl urăști, pentru că în acest caz vei lupta cu mai multă tărie și mai puține rețineri. De aceea mașina de propagandă a oricărei țări încearcă să inspire o teamă față de inamic, pentru a putea transforma acea teamă în ură. De aceea vor demoniza dușmanul ca să îl urască și să aibă mai puține remușcări atunci când vor trebui să-l împuște. Frica poate fi folosită și atunci când guvernul sau conducătorul statului dorește să aibă controlul asupra ta, pentru că frica este cel mai eficient instrument, mai mult decât orice alt sentiment. Hitler s-a străduit mult ca să inspire un sentiment de frică față de evrei, pentru ca pe urmă să poată transforma acest sentiment într-unul de ură, astfel încât poporul să-l sprijine în orice ar fi făcut. Hitler a devenit cel care avea să „ne salveze de dușmanul care ne distruge societatea și cultura”, adică de evrei. Oricând un demagog vrea să ne manipuleze sau să dețină controlul asupra noastră, mai întâi ne inspiră frică față de cineva din societate, față de un grup. Nu contează despre ce grup este vorba, ori cine trebuie să fie țapul ispășitor. Apoi va transforma frica în ură. Pe urmă demagogul se prezintă pe sine ca și cel care are soluția, care

ne poate conduce în lupta împotriva dușmanului care altfel ne-ar distruge societatea și cultura care ne sunt dragi. Istoria ne-a arătat că un astfel de demagog poate prelua controlul asupra oamenilor și îi poate conduce către ură și fapte îngrozitoare. Nu contează că este vorba despre Hitler sau despre un predicator de pe micul ecran, metoda folosită și rezultatele sunt aceleași. Diavolul este cel mai priceput demagog. El poate să ne inspire frică față de cineva și apoi ne determină să-l urâm ca în cele din urmă să cădem în robia răutății. O dată aduși în această stare, devenim cel mai înclinați spre păcat. Conștiința va încerca să intervină în nenumărate rânduri de-a lungul acestui proces, ca să ne întoarcă înapoi, chiar după ce am fost inoculați să urâm anumiți oameni sau un grup de oameni. Conștiința ne va chema să ne pocăim de ura pe care o avem și să fim izbăviți de ea. Din păcate, putem să fim propriii noștri demagogi și într-o astfel de situație, vindecarea este chiar mai dificilă, pentru că trebuie să cerem ajutorul pentru a ne putea birui pe noi înșine. Rugăciunea care ne-a lăsat-o Biserica și mai ales rugăciunea isihastă pe care a apărut-o Sfântul Grigorie Palama ne ajută să fim izbăviți și să ne vindecăm în orice etapă de-a lungul acestui proces. De ce această rugăciune are atâta putere pentru a ne vindeca? Pentru că acționează acolo unde trebuie, are o „destinație” precisă și este îndreptată către un scop practic. Cunoaștem etapele prin care ispita și păcatul se manifestă în mintea noastră iar rugăciunea ortodoxă este alcătuită prin mijlocirea harului să se adreseze exact acestor etape. Trezvia este de maximă importanță pentru viața duhovnicească. Rugăciunea Bisericii Ortodoxe, atât cea isihastă (Rugăciunea lui Iisus) cât și rugăciunile care aparțin ciclului liturgic dar și cărțile de rugăciuni ne ajută să ne păzim trezvia în viețile și nevoințele noastre. Mântuitorul făcea referință tocmai la această

trezvie, atunci când a spus: „strâmtă este poarta și îngustă este calea care duce la viață și puțini sunt care o află” (Matei 7:14). Cei care cercetează cu atenție viața lor duhovnicească, care au o ținută clară în viață și își canalizează întreaga atenție să o atingă, sunt cei care văd poarta cea strâmtă și calea îngustă. Rugăciunea ortodoxă este ca și o „rețetă” prescrisă de către Duhul Sfânt care are menirea să ne vindece de virusii și paraziții duhovnicești care ne-au invadat trupul și-l duc în robie, provoacă boala duhovnicească care duce la moartea duhovnicească. Creierul care a fost creat de Dumnezeu pentru a găzdui rațiunea, centrul facultăților noastre raționale, adăpostul emoțiilor și sălașul conștiinței, inima noastră duhovnicească. De aici trebuie să începem vindecarea noastră. Rugăciunea isihastă este un medicament duhovnicesc. Aceasta este un proces prin care dobândim control asupra stimulilor care ne invadează mintea, ne ajută să-i deosebim și în cele din urmă să le punem stavilă, ne ajută foarte mult la îndreptarea minții, curățirea conștiinței și întărirea voinței. Rugăciunea implică atât mintea cât și trupul, astfel încât ne ajută să ne adunăm și să ne unim cu duhul nostru. Rugăciunea este psihoterapie, tratamentul sufletului. Rugăciunea orânduită de Biserică este o componentă foarte importantă a vieții creștine pentru că viața creștină este o nevoie pentru dobândirea vindecării întregii ființe, a întregii persoane.

RUGĂCIUNEA BISERICII ȘI ÎNDUMNEZIREA

Rugăciunea ne ajută să fim în acord cu voia lui Dumnezeu ca să ne învrednicim de scopul pentru care am fost creați, adică a ne uni cu Dumnezeu și a ne împărtăși din nemurirea, bucuria și viața Sa veșnică. Toți

care au păcătuit nu s-au mai învrednicit de scopul pentru care au fost creați, adică slava lui Dumnezeu. Noi n-am mai ajuns să participăm la slava la care Dumnezeu vrea să fim părtași prin îndumnezeire – adică la slava Sa și nu la idealul glorios pe care Dumnezeu L-a pregătit pentru noi, așa cum spun unele versiuni sectare ale Sfintei Scripturi ci literal la slava lui Dumnezeu, așa cum ne spune foarte clar Sfântul Apostol Pavel: „El ne-a hărăzit făgăduințe mari și de mare preț, ca prin ele să vă faceți părtași dumnezeieștii firi și să scăpați de stricăciunea poftelor celei din lume”(2 Corinteni 3:18; 2 Petru 1:4). Noi atingem această stare de participare la slava lui Dumnezeu înălțându-ne de la despățimire la iluminare și apoi la îndumnezeire. Rugăciunea este calea cea mai bună pentru această înălțare, pentru că prin ea ne apropiem de Dumnezeu și putem birui prăpastia pe care am creat-o între noi și Dumnezeu prin păcat. Orice membru al Bisericii este numit „sfânt” de către Sfântul Apostol Pavel, pentru că acest cuvânt în greacă și ebraică se tâlmăcește prin „dăruit”, „pus de-o parte”, „sfințit pentru ceva”. Cu toate acestea noi mai facem referire și la cei pe care îi numim într-un mod cu totul special „sfinți” și îi zugrăvim în chip transfigurat pe icoane. Pentru a înțelege acestea și pentru a înțelege esența nevoinței creștine, să lămurim ideea neortodoxă de a „canoniza” sfinți. În Biserica Ortodoxă nu canonizăm sfinți. Această idee de canonizare nu este proprie Ortodoxiei ci un termen împrumutat de la apuseni. În Biserica Ortodoxă acest lucru îl numim slăvire. Scopul și finalitatea rugăciunii și nevoinței noastre este înălțarea prin curățirea inimii prin iluminarea în baia harului Duhului Sfânt către îndumnezeire astfel încât să ne învrednicim de slava lui Dumnezeu. Cum putem ști dacă cineva a ajuns la măsura omului desăvârșit fără să ne fie descoperit lucrul acesta de la Duhul Sfânt? „Și de ce ar fi acest lucru

descoperit de către Duhul Sfânt decât dacă să ne arate că este cu putință? De ce Biserica îi cinstește pe sfinții îmbrăcați în slavă decât numai pentru că ne-au dovedit că deși nu ne-am învrednicit de slava lui Dumnezeu, ne putem întoarce la ea și ne putem ridica „la răsplata dumnezeieștii chemări de sus, întru Hristos Iisus” fiind „prefăcuți în același chip din slavă în slavă, ca de la Duhul Domnului (Filipeni 3:14; 2 Corinteni 3:18)” și ne putem împărtăși de slava lui Dumnezeu, astfel încât să devenim cu adevărat temple ale Duhului Sfânt și ca Duhul Sfânt să locuiască și să lucreze întru noi, așa cum face și cu sfinții. Aceasta este calea prin care credincioșii pot vedea slava lui Dumnezeu și o pot dori. Doar stând mărturie în acest chip, omenirea poate înțelege că Domnul nostru Iisus Hristos S-a făcut om pentru a-l uni pe om cu El și că mântuirea înseamnă să facem tot posibilul pentru a participa și pentru a realiza încă o dată slava lui Dumnezeu prin îndumnezeire.

RUGĂCIUNEA ȘI VINDECAREA FIRII NOASTRE; UNITATEA OMBLVI; ORDINE ȘI HAOS

Cea mai concretă formă de rugăciune rânduită de Biserica este rugăciunea isihastă – căreia Sfântul Grigorie Palama i-a luat apărarea. Rugăciunea inimii este o cale de vindecare prin care firea noastră căzută se poate aduna, izbăvită din întuneric și redirectată către un scop pentru care am fost creați. Prin intermediul acestei rugăciuni care adună sufletul omului, putem încă o dată să facem cunoscute inimii căile vieții descoperite nouă de Făcătorul și Mântuitorul nostru. Cu ajutorul harului dumnezeiesc, rugăciunea ne poate ajuta să învingem lucrurile care ne

despart de Dumnezeu și de ceilalți oameni. Printr-o viață de rugăciune trăită în bună rânduială și cu ajutorul Sfântului Duh, ne putem vindeca de microbii și virușii duhovnicești care se acumulează în corpul nostru. În consecință, când cineva denigrează sau se împotrivesc fățuș rugăciunii Bisericii sau rugăciunii isihaste care au o importanță vitală în Ortodoxie, acela se împotrivesc chiar Evangheliei. Numai cei orbi duhovnicește sau cei nepăsători ar putea cataloga drept ritualism formal rugăciunile care ne călăuzesc spre un scop precis, spre o destinație clară, către chemarea ce ne-a fost dată în Iisus Hristos, către restaurare și participare în slava lui Dumnezeu. Tocmai acest lucru îl face pentru noi rugăciunea rânduită de Biserică. Nu este un proces magic, ci este o decizie liberă de a ne îndrepta cugetul către curățenie, morală nefățarnică și unire cu Dumnezeu. Prin lupta care se dă în voința liberă a credinciosului, prin rugăciunea în bună rânduială, întreaga persoană se poate aduna laolaltă, izgonind dezordinea și confuzia din viețile noastre. Acest lucru ne întărește „persoana” și ne aduce mai aproape de Hristos. Dumnezeu nu este un demagog și nici un dictator, El ne respectă întotdeauna libertatea. Ideea predestinației este o erezie gnostică. Omul nu suferă nici o predestinare așa cum nici universul creat nu este determinat de nimic. Suntem ființe morale înzestrate cu libertate și prin urmare obligate să luăm propriile decizii bazate pe libertate în ceea ce privește relația cu Dumnezeu și viața viitoare. Nicăieri în creație nu găsim predestinare sau determinism. Principiul lui Heisenberg despre incertitudine și principiul lui Hamilton, care este vectorul întregii creații, dovedesc acest lucru. Dumnezeu a creat atât universul cât și pe noi. Universul nu este ceva ce a luat ființă accidental, și nici structura universului nu este întâmplătoare iar noi, ca parte integrantă a universului, suntem strâns legați de acesta. Prin urmare, nu

există predestinare sau determinism niciunde în univers și cu atât mai puțin în ceea ce privește mântuirea omenirii. Deci, trebuie să ne folosim liberul arbitru. Dumnezeu nu ne trage de sfori ca pe niște păpuși. Avem posibilitatea de a iubi și de a respinge dragostea, astfel încât să avem de ales între o legătură conjugală cu Dumnezeu sau egoism crunt. În cele spuse până acum se poate înțelege relația dintre Dumnezeu și oameni. Atât legământul Vechiului Testament cât și legământul Noului Testament între om și Dumnezeu întruchipează o legătură conjugală și nu o învoire legală. De aceea Biserica este numită Mireasa lui Hristos. De aceea Dumnezeu îl numea pe Israel adulter sau târfă, atunci când cădea în idolatrie sau avea legături nepermise cu alte popoare, pentru că încălca legătura conjugală a legământului sfânt.

PUTEREA RUGĂCIUNII OBȘTEȘTI

Viața de rugăciune, îndeobște cea isihastă, este procesul de vindecare pe care Sfântul Duh l-a descoperit oamenilor. Prin intermediul rugăciunii și prin împreună lucrarea cu harul lui Dumnezeu dobândim treptat vindecarea firii căzute. Începem acest proces prin ținerea minții în rugăciune și trezvie iar mai apoi îngrijind sufletul ca pe o grădină, ca pe grădina raiului. Intrăm în grădina sufletului nostru ca să o plivim, să smulgem buruienile care sufocă roadele cele bune de dragoste și virtute. Dacă ne îngrijim sufletul cu dragoste și rugăciune, acesta devine un loc potrivit sălășluirii Duhului Sfânt. Când vrem să dobândim Duhul Sfânt, îi cerem ajutorul ca să ne pregătească pentru această sălășluire. Plivind în continuu templul Duhului Sfânt și grădina sufletelor noastre, ajungem la curăția conștiinței astfel încât să putem primi iluminarea

Duhului Sfânt. Trebuie să ne amintim promisiunea „fericiți sunt cei care iubesc frumusețea casei lui Dumnezeu” și mărturisesc că trupul și sufletul sunt templul Său, luate împreună. Dacă inima noastră va fi casa lui Dumnezeu, sufletul nostru, noi înșine, persoana noastră, trebuie să primenim templul în permanență și viața noastră de rugăciune semnifică tocmai această curățire și înfrumusețare a „templului” lui Dumnezeu. Rugăciunea Bisericii privește tocmai această dimensiune a vieții noastre. Putem să spunem rugăciuni în clipe de amărăciune și plângere ca și proorocul Ieremia sau să le spunem din adâncurile inimii, în clipe de bucurie. Rugăciunea rânduită de Biserică nu este doar o experiență personală, isihastă. Mult mai puternică este rugăciunea într-un singur glas al întregii comunități slujitoare atunci când ne adunăm în cadrul Sfintei Liturghii, pentru a ne ruga împreună. O astfel de rugăciune este ca o armată care defilează la unison. Soldații dau mai multă putere marșului lor, atunci când bat pasul la unison. Dacă ajung la un pod, ei trebuie să rupă ritmul, pentru că altfel puterea pasului cadențat ar putea provoca prăbușirea podului. Rugăciunea obștească are o asemenea putere tocmai pentru că ne unește inimile, ne adună în dragoste și unitate cu semenii noștri și ne adună ca pe o familie, o comunitate slujitoare în drum spre destinația cea de pe urmă, nădejdea pe care o împărtășim cu toții. Este adevărat că Dumnezeu știe ce avem noi nevoie înainte să-I cerem și că Dumnezeu este întotdeauna cu noi. Lupta noastră este ca și noi să fim cu El. Apostolul n-a spus niciodată, „Găsiți vreun chip prin care Dumnezeu să se împace cu voi” ci „Împăcați-vă cu Dumnezeu” (2 Corinteni 5:18,20). Dumnezeu este întotdeauna împăcat cu noi, El nu se răzgândește în ceea ce ne privește, dar trebuie să ne împăcăm cu El. Rugăciunea de obște care ne unește în

dragoste și slujire reciprocă ne deschide către experiența dragostei de aproapele și comuniune cu acesta în harul Duhului Sfânt. Nu poți urma cuvântul Scripturii de a vă iubi unii pe alții, atâta vreme cât ești singur. Dacă ești numai tu, atunci nu există nimeni pe care să-l iubești. Nu poți iubi decât în comuniune și nu poți iubi mai mult decât atunci când ne rugăm ca o comuniune de persoane. Dumnezeu ne cheamă ca pe o familie, ca pe o obște. Întreaga structură a universului se bazează pe principiul ierarhiei asemănătoare cu cea a unei familii. Nici măcar galaxiile nu există în izolare, ci sunt rânduite sub forma unor grupuri de galaxii. Așadar, totul în univers este orânduit după niște ritmuri și armonii care indică comuniunea, familia. În consecință, noi ne rugăm împreună în cadrul Sfintei Liturghii într-un fel care revelează inima ca parte integrantă a obștii slujitoare și familiei de credincioși. Sfânta Liturghie este descoperirea și proorocia dată nouă în contextul comuniunii. Așa cum în Vechiul Testament, alcătuirea Templului a fost o descoperire și o profeție, tot așa fiecare aspect al rugăciunii obștești rânduite de Biserică este tot o descoperire dată nouă. Până la urmă, Sfânta Sfintelor simboliza raiul. Iar Dumnezeu Cuvântul S-a descoperit personal omului atât în rai cât și în Sfânta Sfintelor. În templul din Noul Testament, altarul simbolizează în același timp raiul, la care Dumnezeu ne cheamă în permanență înapoi. Perdeaua Templului a fost sfâșiată în două când Hristos a fost răstignit, pentru că crucea a fost cheia care a deschis porțile raiului. Perdeaua simboliza poarta raiului care nu a mai fost încuiată, ci deschisă prin Hristos. De aceea, când se începe săvârșirea Sfintei Liturghii, deschidem ușile împărătești pentru că și ușile raiului sunt acum deschise. Cum sunt deschise și prin ce chip suntem chemați ca să intrăm? Imediat după ce deschide ușile împărătești, preotul ia Evanghelia și face cu

ea semnul crucii spunând „Binecuvântată este împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh”. Crucea este cheia care a descuiat porțile raiului iar Evanghelia simbolizează vocea care ne cheamă să intrăm în împărăția care acum ni se descoperă. Totuși, Evanghelia este de folos numai dacă oamenii o înțeleg și hotărăsc să trăiască mesajul ei, nu doar să o cinstească cu buzele. Evanghelia ne pătrunde în inimi și ne transformă dar acest lucru se întâmplă numai dacă depunem eforturi voluntare să o înțelegem și să fim transfigurați prin ea. Rugăciunea este calea prin care aducem Evanghelia în inimile noastre ca să ne transforme și să fim înnoiți prin ea. Totuși, rugăciunea trebuie ancorată în preceptele evanghelice, o rugăciune care se vrea plină de Duhul de viață dătător al Evangheliei și nu doar în acord cu litera. Aceasta este rugăciunea rânduită în Biserică, nu doar o rugăciune sentimentală pe care o spunem uneori în vreme de restriște, chiar dacă și aceasta ne aduce în legătură cu Dumnezeu. Rugăciunea pe care Duhul Sfânt ne-a descoperit-o în cadrul Bisericii și care a fost apărută cu atâta strășnicie de Sfântul Grigorie Palama face ca Evanghelia să rămână vie în inimile noastre. Așa stau lucrurile pentru că facem acest lucru în mod conștient, știind de ce facem asta, știind către ce finalitate năzuim, către ce scop ne îndreptăm dorința și ce vindecare căutăm. Aceasta este o rugăciune pregătită, pentru că știm încotro vrem să mergem și știm ce ne așteaptă. Păcatul intră în noi și se prinde acolo rădăcini cu o anumită rânduială, așa cum am văzut, iar noi îl gonim afară din noi în același chip. Așa ajungem la destinația noastră. Chiar și atunci când folosim numai rugăciunea Bisericii în mod individual, de fapt practicăm o rugăciune obștească pentru că rugăciunea synaxei liturgice – adunarea creștinilor – nu poate fi înlocuită. Părinții deșertului spuneau adesea că „un singur creștin nu este creștin”. Nu

poți avea dragoste pentru ceilalți dacă rămâi singur și egoist. Doar într-o comunitate de oameni poți avea dragoste pentru celălalt. Noi dăm Împărtășanie unui copil de patruzeci de zile pe numele lui, imediat după botez, tocmai datorită acestui înțeles adânc al comunității și a faptului că recunoaștem fiecăruia un loc anume în acea obște. Copiii primesc Sfânta Împărtășanie cu numele pe care îl poartă, asemeni tuturor membrilor comunității creștine, pentru că după ce au intrat într-o relație conjugală cu Dumnezeu în Biserică, poartă un nume în cadrul comunității, un nume înaintea lui Dumnezeu. Atunci când copiii primesc Împărtășanie cu numele lor, ei învață încă din fragedă pruncie și încep să înțeleagă că au un nume în fața lui Dumnezeu și prin urmare o relație personală cu El și un rol în cadrul comunității. Copiii cresc înțelegând faptul că sunt un organism viu, o parte a comunității liturgice chemați către preoția împăratească. Ei participă la slujbele și rugăciunile obștești chiar și atunci când plâng sau par să nu fie preocupați de ceea ce se întâmplă în biserică. Ei primesc Împărtășania după numele lor pentru că poartă un nume în fața tronului lui Dumnezeu, un nume care stă scris în cartea vieții Mântuitorului. Viața de rugăciune orânduiește comunitatea credincioșilor și ne unește într-un singur glas în cadrul Sfintei Liturghii, creează o identitate unică în fața lui Dumnezeu și ne face să ne dăm seama că Dumnezeu este Tatăl nostru, al tuturor. Acest fapt ne aduce de unde am plecat, la Rugăciunea Domnească și acum putem înțelege de ce Dumnezeu este Tatăl nostru. Pentru că suntem o comunitate, o familie, Dumnezeu ni Se descoperă ca Tatăl nostru, ca și noi la rândul nostru să ne putem considera o familie. „Tatăl nostru care ești în ceruri”, spunem tată pentru că suntem o obște, o familie unită prin puterea și harul Duhului Sfânt. Domnul nostru Iisus Hristos ne-a

inclus în familia lui, primindu-ne ca pe frații Lui (Evrei 2:11). Lui Hristos nu Îi este rușine să ne numească frații și surorile Lui, de aceea nici nouă nu ne teamă să-L numim pe Dumnezeu Tatăl nostru. Ori suntem o comunitate și o familie, ori Dumnezeu nu este Tatăl nostru. O familie nu este alcătuită din indivizi izolați. Dacă așa ar sta lucrurile, atunci nu am mai avea aceiași părinți. Dumnezeu nu este Tatăl nostru cu soții diferite, pentru că nici noi nu suntem copii vitregi, frați vitregi sau surori vitrege. Avem toți aceeași mamă, chiar și Biserica, iar Mirele Bisericii este Tatăl nostru al tuturor. Dumnezeu S-a descoperit nouă prin acea familie iar legământul Lui prin Taina Cununiei. Taina mântuirii ne este descoperită prin intermediul Tainei Cununiei. Legământul cu Dumnezeu este o relație conjugală, nu un pact cu valoare legală, iar taina mântuirii este taina iubirii jertfelnice, jertfa Tatălui alături de copiii Săi. Iubirea jertfelnică a lui Dumnezeu pentru creația Sa face posibilă restaurarea și mântuirea noastră. Ea este dragostea cea mai desăvârșită, dragostea care vrea să-și dea viața chiar și pentru cei care o disprețuiesc. Rugăciunea Bisericii Ortodoxe, o rugăciune plină de sensuri și înțelesuri, o rugăciune care are o motivație, țintă și un scop, acesta este procesul de vindecare care ne-a fost dat de către Dumnezeu ca să ne putem învrednici de dragostea Lui și ca să o putem primi în noi, biruind piedicile pe care păcatul le sădește în noi. Acesta este sensul rugăciunii Bisericii și rugăciunii isihaste în particular. Aici găsim și cauza „controversei isihaste”. Disputa între creștinismul ortodox și Apusul lui Augustin s-a dat pe marginea relației noastre cu Dumnezeu, discutându-se posibilitatea de a-L cunoaște pe Dumnezeu prin intermediul energiilor necreate, posibilitatea de avea o relație nemijlocită cu Dumnezeu, nu prin intermediul simbolurilor ci prin Iisus Hristos. Problema era dacă putem fi restabiliți

în slava lui Dumnezeu, dacă avem posibilitatea de a găsi, prin rugăciune, vindecarea și restaurarea care a fost realizată prin Iisus Hristos – adică vindecarea naturii umane căzute. De aceea știm că monahii care au plecat în pustie nu doreau doar să se rupă de restul oamenilor, dând uitării problemele omenirii. Împărtășim cu toții aceeași natură umană. Atunci când o persoană se nevoiește prin rugăciune să-și purifice firea omenească și să o aducă la nivelul vieții lui Hristos, ea se umple de lumină. Atunci când devin mai multă lumină și mai puțin întuneric în ei înșiși, atunci alungă întunericul afară din viața lor și aduc mai multă lumină. Atunci când împlinesc lucrul acesta, pentru că există mai puțin întuneric în ei, în întreaga fire umană întunericul se risipește și locul acestuia îl ia lumina. Biruința lor este biruința întregii omeniri – mai ales a acelor care cred. Deci, monahii răs-pândiți în cele mai îndepărtate colțuri ale pustiei, Sfânta Sara stând pe acoperișul casei, Sfânta Pelaghia în chilia ei, Sfântul Antonie cel Mare, Ava Sisoe, sau Părintele Iustin Popovici, toți acești Sfinți Părinți și mame duhovnicești s-au nevoit pentru vindecarea și mântuirea întregii naturi umane. În fizică, acest lucru este numit principiul non-localizării. Orice se petrece într-o parte a universului influențează întregul univers, toate celelalte părți ale întregului. Tot așa, fiecare sfânt care a ajuns la măsura desăvârșirii influențează restul naturii umane cuprinse de păcat. Toată natura umană este cuprinsă de lumină și eliberată din întuneric pentru că cineva a atins desăvârșirea. De aceea noi cinstim sfinții și din această cauză este foarte trist că unii cred că e ceva greșit în venerarea sfinților. Cei care cred astfel n-au reușit să pătrundă învățătura Bisericii și nici n-au înțeles adevăratul sens al mântuirii. Aș dori să închei întorcându-mă la prima afirmație care este scrisă pe tablă. Este moralitatea o erezie? Moralitatea devine erezie atunci când se substituie vieții în

Hristos, când reducem religia la un cod moral, când reducem credința la un sistem de comportament acceptat în loc de a lupta pentru curățirea conștiinței și dobândirea Duhului Sfânt. Nu putem dobândi Duhul Sfânt printr-un comportament moral, care se reduce doar la faptele oamenilor și la faptele legii. O asemenea abordare ne umple cu atâta judecare, condamnare, aroganță și fățarnicie, încât Duhul Sfânt rămâne cu totul străin de noi. Începem să credem în moralitatea noastră și să-i judecăm pe toți care nu sunt ca noi drept imorali. Ne înfățișăm drept norma moralității dar nu poate exista o adevărată morală fără o transformare lăuntrică a persoanei noastre. Sfințenia desăvârșită se atinge doar prin dragoste desăvârșită și nicidecum prin comportament licit. Dreptatea nu este comportament admis ci o autentică iubire jertfelnică și credință curată. Nici o faptă nu are valoare morală, numai atunci când izvorăște dintr-o inimă arzând de iubire. Altfel nu este decât un comportament etic sau general acceptat, în acord cu un sistem legal sau altul – o faptă omenească pe care oricine, în orice cultură, cu sau fără credință în Dumnezeu, o poate înfăptui. Legea Vechiului Testament putea păstra buna rânduială în societate, dar nu avea putere mântuitoare, oricât de fidel ar fi respectat litera legii. Ba mai mult, de vreme ce nu putea transfigura inima, nu putea să prevină poporul să nu se îndepărteze de Dumnezeu. Domnul nostru Iisus Hristos, singurul care a împlinit dreptatea desăvârșită, a fost motivat numai de dragoste, de dragostea jertfelnică. De aceea pe cruce, Hristos a devenit dreptatea noastră, dăruindu-ne și nouă din aceasta prin credință. Doar dreptatea este împlinirea legii, iar dreptatea este doar în dragostea jertfelnică. Ipocrizia, aroganța pe care o avem și care ne face să-i judecăm și să-i condamnăm pe alții, prin care punem piciorul pe capetele celor slabi și îi

împingem și mai adânc în întuneric – aceasta este culmea nedreptății și este un mare păcat. În cele din urmă aici intervine toată rugăciunea, să încercăm să dobândim dragostea desăvârșită în noi înșine, dragostea jertfelnică, să devenim asemănători chipului lui Hristos ca să ne putem împărtăși de slava Sa, slava Dumnezeului Celui Viu, primind harul prin credință, „răsplata dumnezeieștii chemări de sus, întru Hristos Iisus”, fiind „prefăcuți în același chip din slavă în slavă, ca de la Duhul Domnului” (Filipeni 3:14; 2 Corinteni 3:18).

ANATEMELE CA ACTE ALE IUBIRII

Dacă cineva, conducând mașina pe o porțiune de drum dificil, și ajungând la o curbă periculoasă pe marginea unei prăpăstii adânci, din grija pe care o poartă celorlalți șoferi, ar construi un parapet și ar monta semne de avertizare, am aprecia din toată inima dragostea și grija aceluia om.

Dacă altcineva ar trece pe acolo și ar îndepărta parapetul și semnele de avertizare, l-am considera un om foarte rău, chiar dacă ar putea spune că face asta „din dragoste pentru oameni, pentru că parapetul și semnele împiedică vizibilitatea. Vreau ca oamenii să simtă o mai mare comuniune cu natura iar parapetul și semnele sunt o piedică în această privință”.

Bineînțeles, dacă cineva plonjează în gol, în curba nesemnălizată, va ajunge fără îndoială în „comuniune cu natura”.

Erezia este produsul voinței omenești autonome, îndrumată de diavol pentru a născoci o învățătură sau un întreg sistem de învățături, cu scopul de a primejdui mân-

tuirea oamenilor. Astfel de învățături false vor subestima și vor pune în umbră Evanghelia Mântuitorului nostru și vor conduce la plonjarea în prăpastia minciunii.

Sfinții și de Dumnezeu purtătorii Părinți ai Sinoadelor Ecumenice, ca și sinoadele locale au văzut prăpăstiile primejdioase ale învățăturilor eretice precum și curba periculoasă a cuvintelor meșteșugite și filosofii care apar pe marginea lor. Trăind în adevărul Duhului Sfânt, Părinții au construit din Evangheliile și din viața cea întru Hristos a Sfintei Biserici împrejmuirii și semne de avertizare pe care le-au ridicat pentru siguranța credincioșilor. Anatele sunt aceste împrejmuirii și semne de avertizare și au izvorât din cea mai curată și dumnezeiască dragoste. De fapt, Duhul Sfânt a orânduit anatele prin mijlocirea Sinoadelor Ecumenice. E important de reținut că nu oamenii sunt anatemizați, ci învățătura cea greșită și neadevărată.

În ultima vreme, mulți călători din cea de-a doua categorie au apărut pe străzi, cei care doresc să distrugă împrejmuirile și semnele de avertizare.

Duhul Sfânt ne-a lăsat anatele pentru a-i păzi pe credincioși. Ceea ce a lăsat Dumnezeu omul nu poate distruge cu nici un chip. Cei implicați în mișcarea ecumenică au pretins că „au ridicat anatele”. În consecință, ceea ce susțin că ar fi făcut este că au înlocuit pe Duhul Sfânt, au depășit pe Dumnezeu și au anulat adevărul Lui. De fapt, acest lucru este o hulă împotriva Duhului Sfânt, lucru despre care Mântuitorul ne-a avertizat foarte clar și este un act de răutate fâțișă.

Nici o persoană nu poate ridica nici o anateme pe care a aruncat-o Biserica. Nu oamenii sunt cei anatemizați ci tocmai neadevărurile. Nu anatele îi despart pe oameni, ci minciuna și patimile îi despart unul de celălalt.

În primul rând, anatele au fost elaborate pentru a-i păzi pe credincioși să nu-și piardă mântuirea și în al doilea rând, pentru a-i avertiza pe cei care deja au căzut să se pocăiască și să se întoarcă la adevărul lui Hristos și la Sfânta Sa Biserică.

Pe de altă parte, adepții mișcării ecumenice i-au chemat pe credincioși să-și piardă sufletele și i-au încurajat pe cei deja în întuneric să persevereze și mai mult în noapte.

Iubiții lui Hristos, anatele sunt niște monumente ale dragostei și milei; și vrem ca toți creștinii ortodocși să le cunoască, să le înțeleagă și să le prețuiască ca simboluri vii ale grijii neadormite ale Făcătorului și Mântuitorului nostru pentru turma Sa.

PASTORALA DE CRĂCIUN

Pe măsură ce ne apropiem de praznicul Nașterii Domnului, să privim pentru o clipă la perioada de pregătire care îl precede.

Dumnezeu nu i-a chemat niciodată pe oameni să fie împreună ca niște indivizi izolați. În toată vremea și în tot locul, când Dumnezeu și-a făcut cunoscută voia Sa și a împlinit-o printre credincioși, aceștia erau orânduiți ca o „comunitate”. De la bun început, în rai, Dumnezeu a spus că nu e bine să fie omul singur. Dumnezeu a creat-o pe Eva ca însoțitoarea lui Adam, astfel încât să fie comuniune în rai. Mai întâi de toate, Adam și Eva se puteau sprijini reciproc pentru a nu cădea în egoism și iubire de sine. Domnul a păstrat omenirea prin seminția lui Noe și i-a chemat pe Avraam și pe Sara să întemeieze poporul noului legământ.

Sfinții prooroci s-au adresat lui Israel ca unei comunități a făgăduinței și nu ca unui grup de persoane

dezbinată. Fiecare persoană era responsabilă pentru întreaga comunitate. În capitolul VII al cărții Iosua vedem că posteau și se căiau nu numai cei care căzuseră în păcat ci întregul popor al lui Israel. Poporul sfânt nu a trăit o viață dreaptă prin persoane luate în mod individual ci prin eforturile fiecăruia care ajutau la curăția și sfințenia întregii comunități.

În același fel, Iisus Hristos nu a întemeiat o formă oarecare de „creștinism” ci mai degrabă o comunitate bine definită, unită printr-o legătură care se numește trupul lui Hristos (I Corinteni 12:27).

Când Biserica ne îndeamnă să postim înaintea praznicului Nașterii Domnului, această chemare este și un îndemn adresat comunității celor credincioși. Noi nu respectăm posturile ca și niște simpli indivizi. Posturile canonice nu slujesc doar curățirii și creșterii duhovnicești ale individului; mai degrabă ele ajută la curățirea și creșterea duhovnicească a comunității. Perioadele de post nu sunt doar un dar oferit fiecărui creștin ortodox pentru a-l ajuta în nevoia lui pentru desăvârșire. Posturile sunt o chemare adresată parohiei pentru a se nevoi laolaltă pentru sfințirea întregii comunități. Așa cum împreună suntem chemați la postire, tot împreună ne străduim să ne pregătim duhovnicește pentru el, ca un singur trup, o singură comunitate, cu o inimă și un gând. Este vrednic de menționat faptul că Sfinții Părinți vorbeau foarte rar despre vinovăție, dar vorbeau adesea despre responsabilitate. Fiecare creștin ortodox este responsabil în mod direct față de comunitate, iar respectarea posturilor Bisericii cu pătrundere și râvnă este o parte din acea responsabilitate – nu numai față de comunitate ci și față de noi înșine. Tot așa cum ne adunăm pentru săvârșirea Sfintei Liturghii și ne rugăm într-un singur glas la toate slujbele Bisericii, tot așa

suntem chemați să postim într-un singur cuget. Strădaniile noastre din timpul postului trebuie să fie în acord cu regulile ce ne-au fost lăsate de la Duhul Sfânt dar trebuie să se concentreze asupra vindecării certurilor, a disputelor și a opiniilor unilaterale din fiecare parohie. Acest efort ar trebui să ne conducă către un simțământ mai mare al comuniunii inimii și a minții la care ne-a chemat Dumnezeu. Postul Crăciunului este o ocazie nemaipomenită pentru o asemenea luptă, pentru că ne pregătim să sărbătorim venirea Domnului Păcii, cel care vine în lume pentru „a face una cele care mai înainte erau despărțite” (Slujba cununiei). După cuvintele Sfântului Vasile cel Mare cei care trăiesc potrivit „comunității” (sau, în comun) curățesc într-înșii păcatul lui Adam și reactualizează bunătatea originară, pentru că dacă păcatul nu ar fi dezbinat firea omului nu ar fi existat nici răutate, nici vrajbă și nici războaie între oameni. Aceștia urmează întru totul pe Mântuitorul și viața Lui în trup. Pentru că așa cum Mântuitorul după ce și-a ales un grup de ucenici, S-a făcut pe Sine parte din comunitatea apostolilor, tot așa stau lucrurile și cu acești oameni... Viața lor este asemenea celei îngerești pentru că viețuiesc în comuniune... Printr-o viață în comuniune și bună rânduială, care este o oglindă a vieții de dincolo, ei se învrednicesc încă de pe acum de bunătățile împărăției făgăduite. Ei ne arată prin viața lor câte binecuvântări le-a adus Întruparea Mântuitorului, pentru că, potrivit măsurii puterii lor, ei readuc firea omenească care a fost sfâșiată în mii de fărâme de păcat, în comuniune cu Dumnezeu și cu ea însăși. Acesta este punctul principal al iconomiei mântuitoare a trupului: să aducă firea omenească în comuniune cu ea însăși și cu Mântuitorul, prin izbânda asupra dezbinării păcatului, să reînnoiască unitatea primordială la fel cum cel mai bun medic prin tratamentele

sale reușește să însănătoșească un trup care a avut nenumărate răni.

Într-adevăr nu există altă cale de a înfrânge puterea pe care o are diavolul asupra vieților noastre decât prin primenirea iubirii atât în noi înșine cât și în cadrul comunității parohiilor. De aceea, se cuvine ca postul Crăciunului să fie o perioadă de vindecare, o lepădare a egoismului, dușmăniei, a răului și a oricărei dezbinări care există între credincioșii fiecărei parohii. Postul trebuie să fie o agonisire a iubirii lipsită de egoism, un duh care ne însuflețește pe toți și o înțelegere dreaptă a comuniunii, pentru ca să mărturisim cu un gând:

„Pacea lui Dumnezeu, Hristos S-a născut. Adevărat S-a născut, măriți-L!”

ÎNȚELEȘUL DUHOVNICESC ȘI SCRIPTURISTIC AL POSTURILOR BISERICII ORTODOXE

Învățătura despre post și motivele trebuinței acestuia este mărturisită de-a lungul istoriei Bisericii. Primul exemplu, probabil și cel mai bun, este postul la care au fost chemați Adam și Eva care a fost atât trupesc cât și duhovnicesc. Fructul care le-a fost interzis are o semnificație trupească, duhovnicească și simbolică. A fost într-adevăr o mare descoperire. Protopărinții noștri erau nestatornici în ascultarea poruncilor lui Dumnezeu. Și au dobândit cunoștința binelui și a răului, săvârșind răul (Facere, capitolul 3)⁹. Asemenea lor, și noi când refuzăm să ducem la bun sfârșit postul duhovnicesc/trupesc pe care ni-l cere

⁹ Vezi *Creation and Fall*, Synaxis Press, 1980.

Dumnezeu prin Biserica Sa, cresc în noi patimile cărora le-am lăsat drum liber.

Câtă nevoie avem de post? Dacă Adam și Eva n-au putut rămâne în rai fără el, atunci oare noi cum ne putem întoarce acolo fără ajutorul lui?

Adam și Eva au căzut în robia patimilor din cauza nestăpânirii iar israeliții erau gata să se întoarcă în robie și pierzanie sigură în Egipt, din cauza poftelor pântecelor. În „Ieșire” citim cum evreii au murmurat împotriva lui Dumnezeu pentru că le era foame și doreau să se întoarcă în robia egipteană pentru „căldările cu carne” din care își primeau porțiile zilnice cuvenite sclavilor (Ieșire 16, 2:3).

Aici nu avem de-a face cu o simplă întoarcere într-o robie fizică de dragul unei rații mizere de mâncare. În același timp, israeliții erau dispuși să sacrifice credința în Dumnezeu și speranța mântuirii. De dragul pântecelor și a grijilor trupului, erau dispuși să renunțe la botezul în Marea Roșie și la mântuirea promisă de Dumnezeu.

Istoria robiei egiptene și a eliberării prin Moise este prototipul întregii istorii omenești, la fel cum Moise este prototipul lui Hristos. Și noi suntem conduși din robia păcatului și legăturile morții prin apele botezului, în pustie și retragere din această lume. Continuăm, suferind, luptând, căzând și ridicându-ne din nou pentru că avem nădejdea sigură a făgăduinței Împărăției lui Dumnezeu. Și cu toate acestea, și noi suntem trași înapoi de pântecelul nostru, de patimi, înapoi în robia dintâi. Asemenea lui Esau, și noi vindem din cauza pântecelor moștenirea pe care am primit-o prin naștere (Facere 25:29-34). Necesitatea și valoarea postului sunt foarte bine arătate în aceste două exemple, unde observăm și primele două aspecte ale postului: ascultarea de Dumnezeu, datorită căreia Adam și Eva ar fi putut rămâne în rai, într-o stare de eliberare de robia

satanei, precum și eliberarea de patimi pentru a fi iarăși liberi pentru creșterea duhovnicească și dobândirea raiului¹⁰.

Al treilea motiv pentru a posti este însăși creșterea duhovnicească despre care vorbeam. Moise a postit pentru patruzeci de zile atunci când a fost în preajma Domnului. Pentru mai mult de o lună, comuniunea cu Dumnezeu a fost mâncarea lui iar cuvintele Domnului i-au fost băutură (Ieșire 34:18; 34:28; Deuteronom 9:9; 10:10). Mântuitorul a postit patruzeci de zile în pustia Ierihonului pentru a birui ispitirile celui rău, dar Moise a postit pe muntele Sinai pentru a fi în prezența Domnului. Noi de aceea postim patruzeci de zile înaintea Sfințelor Paști, pentru a putea birui ispitele celui potrivnic și pentru a ne afla în comuniune cu Dumnezeu. Acesta este cel de-al treilea aspect al postului, acela de a lepăda toate grijile lumești, toată grija trupului¹¹, pe cât ne stă în putință, să „Nu vă îngrijiți pentru viața voastră, ce veți mânca...”ci... „căutați mai întâi împărăția Lui”, (Luca 12:22, 29, 31) mai degrabă „Aruncă spre Domnul grija ta și el te va hrăni” (Psalmul 54:25).

Noi stăm în prezența lui Dumnezeu la fiecare slujbă (și bineînțeles, postim înaintea fiecărei Liturghii) dar niciodată mai mult decât la Paști, când asemenea lui Moise, petrecând Postul Mare, stăm pe culmea unui Sinai duhovnicesc și primim făgăduința Domnului.

Și marele prooroc Ilie a postit patruzeci de zile atunci când îngerul l-a chemat pe muntele lui Dumnezeu, nu numai pentru a-și curăța sufletul ci și din respect și uimire în fața lui Dumnezeu, pentru că nu a privit către cele ale trupului ci și-a pus toată speranța întru Domnul (3 Regi 19:18). În acest fel, ne pregătim pentru cea mai importantă

¹⁰ *Idem.*

¹¹ Compară Imnul Heruvic din Sfânta Liturghie.

perioadă a anului liturgic, prin cele patruzeci de zile de postire.

Mai postim și atunci când am căzut și am fost biruiți de potrivnicul nostru și dorim să-L chemăm în ajutor pe Dumnezeu. Aceasta se face pentru a ne curăți sufletele și a ne smeri pentru dobândirea harului lui Dumnezeu. Așa au postit Iosua cu oamenii lui și tot poporul lui Israel, după ce au fost învinși la cetatea Ai, căzând cu fața la pământ înaintea chivotului Domnului (Iosua 6:7).

Aici suntem puși față în față cu o problemă foarte importantă, pentru că știm că faptele din Vechiul Testament sunt descoperiri despre lupta duhovnicească a Sfintei Biserici și a fiecărui creștin în particular. Când Iosua a strigat către Dumnezeu (cap. 7) „De ce ne-ai lăsat să cădem pradă vrășmașului?”, Dumnezeu îi răspunde că din cauza păcatelor lor s-a întâmplat aceasta. Și despre ce fel de păcat era vorba? Neascultarea din cauza lăcomiei. Au furat lucrurile sub blestem ale Ierihonului și le-au împărțit între ei.

Deși au greșit, Dumnezeu le-a primit rugăciunile și postul și a zis: „A păcătuit poporul și a călcat legământul meu...de aceea fiii lui Israel n-au putut sta împotriva vrășmașilor. Scoală dar și sfințește poporul...blestemul e în mijlocul tău...nu poți să stai împotriva vrășmașilor tăi până nu vei îndepărta din mijlocul tău blestemul” (vezi Iosua cap. 7).

Și în acest caz putem vedea că avem nevoie să postim atunci când cădem în păcat, pentru a căuta cauza căderii noastre și a lupta împotriva ei. Postim și ne rugăm lui Dumnezeu pentru a „îndepărta lucrul blestemat din mijlocul nostru”. În cartea lui Iosua, „lucrul blestemat” era simbolizat prin prada Ierihonului, luată de la păgâni, dar de fapt patima lăcomiei i-a dus pe evrei în neascultare și astfel

la înfrângere. Acest lucru s-a întâmplat iarăși la Gibeon în zilele lui Phineas, când Israel l-a învins pe Beniamin prin rugăciune și prin post. Din nou, au fost ajutați să-i învingă pe filistenii la Mitzpah prin rugăciune și post, „îndepărtând lucrul blestemat din mijlocul lor” – de data aceasta au căzut în idolatria popoarelor înconjurătoare pentru a se conforma lumii contemporane din jur (1Samuel 7:6). Așadar cu ajutorul postului și a rugăciunii, așa cum ne învață Biserica Ortodoxă, putem învinge pe dușmanul omenirii. Postul ne ajută să îndepărtăm „lucrul blestemat (patimile) din mijlocul nostru” și să ne smerim în fața lui Dumnezeu, mărturisind că izbânda noastră este întru Domnul. Aceasta este cea de-a patra dimensiune a postului: ne ajută să aruncăm o privire în mijlocul nostru ca să putem desluși și, cu ajutorul lui Dumnezeu, îndepărta patimile care ne fac pradă celui rău și ne despart de Dumnezeu.

Ester a postit, și împreună cu ea au postit și s-au rugat toți credincioșii, când s-a pregătit pentru o misiune primejdioasă (4:16). Și Iosaf a cerut poporului să postească când Iuda s-a confruntat cu pericolul invadării amoniților, și tot poporul s-a rugat și a postit pentru a primi putere și ajutor de la Domnul. Și noi postim și ne rugăm cu statornicie pentru că viața ce ne stă înaintea este plină de primejdii duhovnicești. Ne mai rugăm pentru a putea auzi și înțelege cuvintele pe care Domnul i le-a adresat lui Ioasaf: „Nu vă temeți, nici nu vă spăimântați de mulțimea aceasta mare, căci războiul nu este al vostru, ci al lui Dumnezeu” (II Paralipomena 20:15).

Cel de-al șaselea aspect al postului este pocăința. Aceasta este un factor prezent întotdeauna atunci când postim: postul ajută să ne căim cu adevărat pentru că este o luptă acerbă împotriva patimilor pe care le plângem. Din această cauză cei din Ninive au postit în zilele lui Iona,

(Iona 3:4-10), iar atunci când Ioil a chemat pe Israel către pocăință, Dumnezeu a spus prin gura proorocului: „Postiți post sfânt, strângeți obște de prăznuire, adunați pe bătrâni, pe toți locuitorii țării în templul Dumnezeului vostru și strigați către Domnul rugându-l... de aceea spune Domnul, întoarceți-vă către Domnul Dumnezeul vostru, căci El este milostiv și îndurat... sunați din trâmbiță în Sion, gătiți postiri sfinte... adunați poporul...” apoi Domnul a răspuns către poporul său grăind: „Iată, eu vă voi trimite grâu, must și untdelemn și vă voi sătura și nu vă voi mai face de ocară printre neamuri!” (Ioil 1:14, 2:15-16). Pocăința reprezintă motivul principal pentru majoritatea postirilor din Vechiul Testament. De pocăință avem nevoie pentru a ne ajuta să stăm în prezența lui Dumnezeu, pentru a obține ajutorul Său în izbăvirea de păcate, în fața primejdiilor duhovnicești și pentru creșterea duhovnicească, după cum spune regele David: „Am smerit cu post sufletul meu” (Psalmul 34:12).

În perioada Vechiului Testament existau patru perioade bine delimitate de post. Dumnezeu le-a pomenit prin intermediul profetului Zaharia (8:19), spunând: „Așa zice Domnul Savaot: Postul din luna a patra, a cincea, a șaptea și a zecea vor fi pentru casa lui Iuda spre veselie și bucurie și zile bune de sărbătoare! Dar iubiți adevărul și pacea.”

În perioada Noului Testament a istoriei Bisericii, Noul Israel, găsim aceleași criterii de postire, apostolii înainte de a lua o decizie importantă, așa cum citim în Faptele Apostolilor: „Și pe când slujeau Domnului și posteau, Duhul Sfânt a zis... postind și rugându-se, și-au pus mâinile peste ei și i-au lăsat să plece”. Și iarăși „Și hiertonindu-le preoți în fiecare biserică, rugându-se cu postiri, i-au încredințat pe ei Domnului în care crezuseră” (Fapte 13:2-3, 14:23).

Mai mult, Apostolul Pavel menționează și postul atunci când îi sfătuiește pe corinteni despre acele lucrări în care trebuie să „se înfățișeze ca slujitori ai lui Dumnezeu” (2 Corinteni 6:5). Proorocița Ana, mare în fața Domnului, i-a slujit cu „post și rugăciuni” (Luca 2:36-37) iar Dumnezeu a trimis îngerul său pentru a chema pe Corneliu la mântuire pe când acesta „postea și se ruga” (Fapte 10:30).

2

Am pomenit doar câteva exemple dar este suficient ca să putem observa cât de numeroase și mari sunt binefacerile postului și ale rugăciunii, așa cum ne arată Sfânta Scriptură. Se poate vedea cum postul precede și urmează fiecărui dar al Duhului Sfânt, oricărei izbânzi, oricărui progres duhovnicesc și urcuș către Dumnezeu. Să-l lăsăm pe profetul Isaia să lămurească această problemă prin cuvintele inspirate de către Duhul Sfânt:

„Pentru ce să postim, dacă tu nu vezi? La ce să ne smerim sufletul nostru, dacă tu nu iei aminte? Da, în zi de post, voi vă vedeți de treburile voastre și asupriți pe toți lucrătorii voștri. Voi postiți ca să vă certați și să vă sfădiți și să bateți furioși cu pumnul; nu postiți cum se cuvine zilei aceleia, ca glasul vostru să se audă sus. Este oare acesta un post care îmi place, o zi în care omul își smerește sufletul său? Să-și plece capul ca o trestie, să se culce pe sac și în cenușă, oare acesta se cheamă post, zi plăcută Domnului? Nu știți voi postul care îmi place? – zice Domnul. Rupeți lanțurile nedreptății, dezlegați legăturile jugului, dați drumul celor asupriți și sfărâmați jugul lor. Împarte pâinea ta cu cel flămând, adăpostește în casă pe cel sărman, pe cel gol îmbracă-l și nu te ascunde de cel de un neam cu tine. Atunci lumina ta va răsări ca zorile și tămăduirea ta se va grăbi.

Dreptatea ta va merge înaintea ta, iar în urma ta slava lui Dumnezeu” (Isaia 58:3-8).

3

Postul este una din armele duhovnicești pe care le avem la dispoziție în lupta împotriva celui rău. Cu toate acestea, este o armă pe care mulți ar dori-o desființată și să fim lipsiți de ea. În vremurile noastre, noi dar mai ales tinerii suntem supuși unor ispite despre care generațiile din trecut nici n-ar fi visat că există. Poate nu a existat niciodată o perioadă în istoria Bisericii noastre în care postul să fi avut o importanță mai mare pentru supraviețuirea duhovnicească. Dragostea cere să ne nevoim din toate puterile ca să ne deprindem pe noi și pe copiii noștri cu o înțelegere a postului, nu o simplă înțelegere teoretică a regulilor postului (pentru că litera legii ucide) ci o înțelegere adevărată, profundă a dimensiunii duhovnicești a postului (pentru că duhul dă viață).

Postul are mai multe înțelesuri. Sfântul Grigorie Teologul vorbește foarte profund despre unul din aceste aspecte, care cred că este cel mai relevant pentru zilele noastre. În omilia sa despre Sfântul Botez, afirmă:

„Hristos a postit o vreme înainte de a fi ispitit, noi înainte de Paști. Cât privește zilele cuvenite postului, ele rămân aceleași”. Sfântul și de Dumnezeu purtătorul Ambrozie al Milanului ne învață în același fel: „Dacă până și Domnul nostru Iisus Hristos a postit când a trebuit să înfrunte pe diavol, dorind să se întărească împotriva ispitelor acestuia, a făcut aceasta ca să cunoaștem că nu putem birui în alt chip capcanele celui rău”.

Sfântul apostol Pavel face adesea comparația între nevoitorul creștin și un atlet – acesta fiind și înțelesul

principal al cuvântului „ascet”: cel care se pregătește și se disciplinează (întocmai ca în pregătirea atletică) pentru a lupta în arena războiului duhovnicesc pentru coroana mântuirii. Noi, cei care suntem chemați să fim atleți duhovnicești, să luptăm cu diavolul, ne începem lupta întocmai cum ne-a arătat Mântuitorul Însuși: prin post. Postul este terenul pe care creștinul poate cultiva disciplina și autocontrolul de care avem trebuință pentru a ne angaja în războiul nevăzut.

Atletul care s-a antrenat pentru concursul plăcerilor trupești și-a dezvoltat cu totul diferit calitățile sufletești și cele trupești, sistemul nervos și tonusul muscular, față de cineva care s-a antrenat să concureze pentru coroana mântuirii. În primul caz, antrenorul a fost diavolul, pentru că ne-a pregătit pentru cele trupești. El provoacă anumite dorințe imorale sau patimi în inimile și sufletele noastre, prin intermediul unor sugestii felurite: – anumite amăgiri, gânduri, ispitiri fățișe sau șiretlicuri mentale, așa încât o persoană pătimasă va fi ușor ispitită. Dacă cel cu îndeletniciri senzuale dorește să participe la concursul dumnezeiesc este ca și cum un atlet ar vrea să devină luptător în arenă. Pentru acesta este nevoie să-și refacă tonusul muscular, să-și formeze alte reacții ale sistemului nervos și așa mai departe, pentru că virtuțile atletului îi sunt de folos numai aceluși luptător din arenă care din lașitate va dori să fugă de adversarul său. La fel stau lucrurile și în cazul luptei pentru desăvârșirea duhovnicească. Obișnuințele vechi, patimile trebuiesc smulse asemenea buruienilor.

Lupta începe prin postul trupesc prin care ne abținem de la mâncarea care ne alimenta patimile de până atunci. Cu ajutorul disciplinei și a autocontrolului pe care le deprindem prin respectarea posturilor propriu-zise putem apoi să ne îndreptăm atenția către războiul lăuntric.

Apostolul Pavel vorbește despre acest aspect duhovnicesc prin cuvintele: „Dacă, într-adevăr, L-ați asculta și ați primi învățătura Lui, așa cum este adevărul întru Isus: să vă dezbrăcați, față cu viețuirea voastră de mai înainte, de omul cel vechi, care se strică prin poftele amăgitoare, și să vă înnoiți în duhul cugetului vostru, îmbrăcându-vă în omul cel nou, care este făcut după chipul lui Dumnezeu, în dreptatea și în sfințenia adevărului” (Efeseni 4:20-24).

Pentru a înțelege acest lucru mai bine, trebuie să considerăm sufletul ca pe o țarină nelucrată, pe care suntem chemați să o transformăm într-o grădină a mântuirii. În această țarină au năpădit buruienile (patimile). Pilda spune că semănătorul a semănat semințe dătătoare de viață. Dar unele au căzut între spini și când au încercat să crească, au fost înăbușite. Totuși, Semănătorul seamănă aceste semințe toată viața și atunci când vedem că vlăstarele sunt înăbușite de spini, trebuie să înțelegem că avem datoria de a plivi grădina sufletului nostru, astfel încât următoarea semănătură să poată prinde rădăcini și să aducă rod.

Această lucrare a grădinii sufletului se numește „muncă lăuntrică”. Ea începe cu postul trupesc și se continuă cu postul duhovnicesc, care se cheamă „paza minții”. Abstenența precum și alimentația moderată fac posibilă o trezvie duhovnicească care ajută la „paza minții”.

Paza minții este o îndeletnicire duhovnicească care are neapărată trebuință de post. Păcatul, pentru că îngăduie patimilor să se ridice până la nivelul manifestării, intră în inimă cel mai adesea prin intermediul minții, ca o consecință a ispitirilor ce vin din afară. Trebuie să ne străduim să fim atenți pentru a putea opri ispitirile imediat ce acestea intră în minte, pentru ca nu cumva, sălășluindu-se acolo prea mult timp, să le săvârșim și în gând sau cu fapta (compară Matei 5:27-28). Pentru a explica acest lucru mai clar: oricine poate

deosebi binele de rău, la modul general. Dacă cineva se află într-o stare de trezvie, poate recunoaște ușor gândurile păcătoase care intră în minte (chiar dacă, nu întotdeauna fără greșală). Pentru a ști cum să luptăm împotriva acestor gânduri, trebuie să ne sfătuim cu duhovnicul. . Cea mai importantă problemă este voința. Este foarte ușor să primești cele mai necurate gânduri și în același timp să spui rugăciuni. Trebuie să avem dorința sinceră de a ne păzi mintea de gândurile păcătoase, amintindu-ne înainte de toate că fără Hristos nu putem face nimic. Mintea este ca și o poartă la templul Duhului Sfânt (pentru că trupul, spune Scriptura, este templul Duhului Sfânt, 1 Corinteni 6:19). Cel care păzește această poartă este răspunzător cu deslușirea dacă cele ce sunt aduse la templu sunt pentru împodobirea sau pentru întinarea lui, în acest caz, mintea este ca și un lucrător vamal care examinează cu atenție ceea ce intră în țară, respingând lucrurile dăunătoare și acceptându-le pe cele folositoare. În același chip, ceea ce pătrunde în minte se cuvine să fie cercetat. Totuși, paznicul nu trebuie să se încreadă în propriile puteri, ci mai degrabă ca un câine de pază care latră ca să-și trezească stăpânul atunci când vine un străin, tot așa trebuie să-L chemăm pe Domnul să alunge ispita. Fiecare are puțința de a practica această pază a minții, potrivit puterilor lui. Cu toate acestea, este evident că această pricepere trebuie îmbunătățită și consolidată. În cele din urmă, cu cât vin mai puține lucruri la „ușă”, cu atât este mai ușor de păzit. Cu cât ne retragem dintr-o lume a păcatului și a lucrurilor nefolositoare și pătrundem într-un mediu al problemelor sensibile, cu atât este ușa mai ușor de păzit. Temelia postului este această retragere din ceea ce este nociv din punct de vedere duhovnicesc și înaintarea către cele folositoare sufletului. Dacă trupul este templul Duhului Sfânt, atunci ce poate fi acel lucru care pătrunde în

el și care este mai important decât destinatarul său? Atunci este foarte folositor să intrăm în templu, ca și slujitori și liturghisitori; să curățăm, să măturăm și să primenim templul cu pocăință, spovedanie, luare aminte, cercetarea Sfintelor Scripturi și împărtășirea cu Sfintele Taine; să stăruim în acestea pentru ca să existe o împlinire în templu, pentru că Duhul Sfânt nu sălășluiește împreună cu lucrurile întinate, cu mândria, întinericul și duhoarea gândurilor păcătoase. Fie unul va crește și celălalt se va micșora, fie cel din urmă va avansa iar primul va bate în retragere. O „cale de mijloc” nu există și nimeni nu se înșală mai grav decât cel care crede că a dobândit Duhul Sfânt fără a fi lucrat mai întâi pentru curățirea și primenirea templului. În această privință, cel mai adesea nu putem spune că stăm pe loc: fie suntem în progres duhovnicesc, fie în regres. Ceea ce intră în minte ori este ziditor, ori dăunător. Paza minții depinde de intenție și de gânduri și este o sarcină mult mai mare decât cea de a sorta niște „pachete” care ajung la ușă. Ea începe cu mărturisirea liberă și sinceră către duhovnic a fiecărei ispite și a fiecărui gând. Pe lângă aceste lucruri trebuie să înlăturăm ispitele care vin din afară și să le înlocuim cu hrană duhovnicească, citirea cărților sfinte, a dumnezeieștilor Scripturi, așa cum am mai spus, rugăciune neîncetată și participarea la sfintele slujbe, pentru că acestea sunt uneltele indispensabile pentru cei care vor să zidească în suflet o grădină a mântuirii. Cel mai bine, această zidire se face sub ascultarea duhovnicului. Rugăciunea este tăria, forța, „plugul”, pentru că orice izbândă va fi înțeleasă ca un dar al lui Dumnezeu. Ascultarea poate fi asemuită cu „grapa” și „discul”. Ascultarea este încredințarea că vom avea recoltă și prin ea se ocrotesc tinerele vlăstare după ce se ivesc din pământ. Ascultarea este o cultură care previne reapariția buruienilor. Împărtășirea deasă cu Sfintele Taine

este ultima cale care arde buruienile, astfel încât țarina sufletului să poată primi sămânța și să rodească. Nimic nu poate fi împlinit fără o nevoie susținută și orice împlinim este darul harului lui Dumnezeu ca răspuns la alegerea și ascultarea noastră.

4

Trebuie să mai meditam asupra unui ultim aspect, cel al Postului Mare. Ne pregătim cu lecturi despre venirea Antihristului din Sinaxar în duminicile lăsatului de sec la carne și brânză, pe măsură ce pornim către urcușul duhovnicesc al Postului Mare. În cele din urmă, sărbătorim ziua Celei de-a doua veniri în slavă a Mântuitorului. Hristos a postit patruzeci de zile înainte de a înfrunta acele „ispitiri” care sunt niște descoperiri despre Antihrist. Pentru că lucrurile pe care Hristos le-a respins în ispitirea Satanei – puterea spirituală doar pentru spectacol, puterea politică și abundența hranei – Antihristul le va accepta și le va împlini. Din acest lucru, din lecturile din Sinaxar și prin faptul că sărbătorim cea de-a Doua venire a Mântuitorului, noi înțelegem că postul și Postul Mare în special ne ajută să ne pregătim, noi și pe fiecare generație, pentru venirea Antihristului. Știm că atunci când va veni Antihristul, va exista o foamete mare și mâncarea va fi doar la îndemâna celor care vor accepta Antihristul, guvernul său mondial, religia lui mondială și semnul lui distinct, iar noi fie vom posti fie îl vom urma.

Prin urmare, pentru că nu știm vremea când va veni Antihristul, trebuie să ținem posturile cu strășnicie și să transmitem copiilor noștri dragostea către asceză și să-i pregătim pentru ziua când va veni Antihristul, astfel încât oricare generație va fi pregătită să înfrunte împărăția lui și va

ști cum să postească pentru mântuirea sufletului în ultimul și cel mai teribil răstimp al omenirii pe pământ.

Din cele spuse până acum, putem afirma faptul că o înțelegere ritualistă a postului, care duce la nepăsare și indiferență, este greșită. Trebuie să înțelegem motivele și nevoia de a posti și să le explicăm cu dragoste și înțelegere. Nu putem să-i judecăm pe cei care nu țin posturile dar nici nu avem voie să-i îndemnăm pe oameni să nu postească sau să desconsidere postul. Probleme de sănătate vor determina strictețea postului și fiecare își va micșora cantitatea de hrană după puterile sale. În același timp, putem spune despre cei care vor să „înmoaie” postul ca „să vină mai mulți oameni la biserică”, să facă excepții neîngăduite și deci să-l desconsidere, să binecuvânteze mâncarea de dulce în timpul postului și să fabrice „excepții” fără temeii pentru activități cum ar fi taberele de vară etc., fac acestea nu din dragoste și purtare de grijă pentru sufletele credincioșilor ci din necredință, ură și nepăsare pentru mântuirea sufletelor copiilor noștri. De aceea Sfântul Serafim de Sarov nu-i numește creștini pe cei care nu postesc.

Lucrurile acestei lumi, patimile, idealurile și dorințele ei lucrează împreună pentru a înrobi omenirea, atât individual cât și colectiv. Și într-adevăr, am devenit robiți. Diavolul folosește avariția – lăcomia, ca pe ceva care creează motivație unor oameni de a-i înrobi pe alți oameni în „stăpânirea lumii acesteia”. Acest lucru se realizează prin crearea unui vid duhovnicesc în viața oamenilor, spunându-le că acest vid poate fi umplut prin lucrurile trecătoare, superficiale, programe de divertisment adesea dăunătoare și anumite mâncăruri. Aceasta este liturghia pe care ne-o oferă televizorul, cântarea de la radio și icoana zugrăvită pe panourile publicitare. În biserică, dăm slavă lui Dumnezeu poate o dată pe săptămână, dar televizorul îl adorăm zilnic.

Vârsta maturizării sexuale a copiilor noștri se micșorează în continuu în vreme ce capacitatea lor emoțională de a face față scade și se deformează prin mijloace foarte abile, patimile noastre se amplifică și apar noi produse care să le poată împlini. Pe zi ce trece, noi și copiii noștri suntem înrobiți tot mai mult.

Ce putem face pentru a opri acest fenomen? Cum putem întrerupe acest lanț? Mântuitorul nostru, în mila și dragostea Sa, ne-a rânduit posturile. În aceasta stă sensul postului ortodox din zilele noastre, iubiți ai lui Hristos. Nu este altceva decât o declarație de independență față de lume, față de stăpânirea diavolului. Mai mult decât acesta, a ține posturile înseamnă a începe să trăiești teologia Bisericii în mod concret, să începi urcușul către cunoașterea lui Dumnezeu.

Postul ortodox nu este o simplă abținere de la anumite mâncăruri și este mai mult decât o abținere voluntară de la niște mâncăruri despre care știm că ajută la ațâțarea unor patimi. Nu ne abținem doar de la niște alimente de care are nevoie trupul ci și de la mâncarea dăunătoare cu care sunt hrănite mintea și pasiunile. În ziua în care începem să postim, este ca și cum i-am spune lumii: resping legăturile, idealurile și criteriile de valoare ale acestei lumi a patimilor. Îmi ridic ochii sufletului către ceruri; îmi îndrept năzuințele către Dumnezeu și împărăția cerurilor, îmi călăuzesc pașii către Cel care este mai mare, mai vrednic de a fi dorit și fără de asemănare în slava Sa, decât cele mai înalte și mai de preț lucruri ale acestei lumi.

5

Trebuie să reamintim faptul că a ține posturile nu înseamnă „a fi bun” și a nu le ține înseamnă a „păcătui”. Problema se pune la modul mult mai profund. Noi nu intrăm în împărăția cerurilor, în sălașul pregătit pentru

nuntă, pentru că suntem prinși în fapte bune, sau pentru că suntem fără de păcat sau pentru că avem mai multe puncte bune decât rele. Singura cale de a intra în împărăția cerurilor este prin dobândirea Duhului Sfânt și viețuirea în harul dumnezeiesc. Postul este cheia de boltă a nevoinței noastre pentru dobândirea Duhului Sfânt și pentru înveșmântarea cu „haina de nuntă” a harului dumnezeiesc. De aceea, a înțelege posturile și a le respecta este un lucru esențial pentru mântuirea noastră. A nu ține posturile așa cum ne învață Biserica Ortodoxă înseamnă să ne desconsiderăm mântuirea și să ne întoarcem față de la împărăția cerurilor. Iar a-i învăța pe alții să trateze postul cu indulgență sau chiar să-l ignore cu totul este pur și simplu o nelegiuire și un ajutor dat celui rău.

IZVOARELE NEDREPTĂȚII

Comunismul s-a prăbușit peste tot în lume. Nu mai poate fi folosit drept paravan pentru a-i ține la distanță pe cei mai fanatici activiști de dreapta, de a înfrunta tragica nedreptate a lăcomiei și indolenței occidentale. Poate că acum putem privi deschis și onest către mizeria și suferința umană pe care societatea noastră „creștină” a cauzat-o în multe locuri din lume prin cultul adulării de sine.

O mare parte din foametea „lumii a treia” este un rezultat al „consumerismului de lux” occidental. Problema a început o dată cu marile puteri coloniale, dar a continuat luând chipul economiei coloniale din zilele noastre. Pământul care cândva era lucrat pentru a asigura recolta pentru subzistența locală a fost cedat în folosul producerii unor recolte de lux pentru mesele occidentalilor.

Ca un exemplu, pe vremuri Africa de Vest avea recolte bogate de orez dar administrația colonială europeană care se preocupa doar de dolarii câștigați din export și de dorințele „consumatorilor din țările natale” a înlocuit producția de orez cu cea de alune pentru obținerea uleiului, încât au ajuns în situația de a importa orez. Pe vremuri bine cunoscută pentru că-și asigura necesarul de batat și rădăcinoase, Ghana își folosește astăzi majoritatea terenurilor arabile pentru producerea de cacao pentru export. Pământul arabil din Nigeria și Benin a fost cedat prin forță producției uleiului de palmier. Din cauza presiunilor economice, majoritatea țărilor lumii a treia n-au mai reușit să-și asigure necesarul de hrană pentru consumul propriu. Au existat chiar rezultate și mai proaste.

Un prim exemplu este originea mării secete din Sahel, care a costat peste 100.000 de vieți în Africa Centrală la începutul anilor '80. În timpurile coloniale, francezii i-au obligat pe agricultorii vest africani să cultive alune pentru producerea uleiului destinat pieței franceze. Au fost abandonate culturile care asigurau hrana necesară traiului. Cultivarea alunelor a dus rapid la secătuirea resurselor solului, astfel încât deținătorii de plantații și țăranii s-au mutat pe pășuni și au defrișat pădurile pentru a cultiva alune și culturi de bază. Pășunile au fost compromise iar pădurile cu rol protegitor au fost defrișate. Concurența altor țări cu uleiuri vegetale a constrâns Africa Centrală să-și mărească producția de alune pentru plata datoriilor externe, echilibrarea balanței de plăți și a câștigurilor provenite din schimbul de mărfuri la export. Acest fenomen a dus la distrugerea unei suprafețe atât de mari de pământ încât foametea saheliană poate fi pusă în seama presiunilor piețelor moderne și celor coloniale.

În vreme ce comunitatea internațională este îngrijorată de perspectiva unei foamete acute în Etiopia, această țară continuă să exporte produse agricole. Din păcate, cafeaua este produsul cu cea mai mare pondere și cel mai exportat. Cel mai fertil și mai bine organizat teren agricol din Etiopia este dedicat exportului de cafea, în loc să asigure culturile necesare consumului intern. Sute de mii de etiopieni mor de foame, în vreme ce aproape toată producția agricolă sfârșește în ceștile de cafea ale occidentalilor. Cu toate acestea, structura economică modernă și cererea occidentală pun Etiopia în imposibilitatea de a schimba această situație fără a se confrunța cu un colaps economic total.

În realitate, cafeaua este principalul produs agricol pentru unsprezece țări din lumea a treia, răpind astfel terenul agricol trebuincios asigurării necesarului de hrană intern. Prea puțin din venitul rezultat din export ajută nivelului de trai al oamenilor obișnuiți, care continuă să trăiască sub nivelul minim de subsistență.

În principiu, comerțul internațional este un lucru bun. Dar practic multe din țările mici și sărace care depind în principal de exportul unui singur produs sunt foarte vulnerabile în fața condițiilor impuse de națiunile occidentale. În 1981, țările Americii Latine au fost nevoite să vândă de 9,8 ori mai multă carne de vită pentru a plăti un baril de țiței, față de anul 1961. În 1960, cu trei tone de banane se putea cumpăra un tractor din Canada. În 1970, același tractor costă 11 tone de banane.

De fapt, dacă nu punem la socoteală denumirea de „țări bananiere”, bananele nu sunt fructele cele mai tipice pentru America Latină. Această zonă nu a produs deloc banane până în 1830, iar ceea ce companiile multinaționale producătoare de fructe numesc simplu, pământ bananier, este de fapt teren agricol de prima mână – lin, cu un sol

adânc, bine irigat și potrivit pentru o serie de culturi care ar putea asigura din belșug necesarul de hrană al multor oameni.

O problemă și mai gravă este creșterea vitelor, din cauza cărora, din 1960 până astăzi, a fost defrișată mai mult de un sfert din pădurea tropicală din America Centrală. Între 85% și 95% din carnea de vită a fost folosită pentru hamburgeri ieftini, conserve și mâncare pentru animalele de casă din America de Nord. În vreme ce ecosistemul le era distrus, consumul de carne de vită al populației din America Centrală a scăzut semnificativ. Creșterea vitelor este probabil cea mai nepotrivită utilizare a solului fragil pe care cresc pădurile tropicale; la fiecare 5-7 ani productivitatea fermelor scade atât de mult încât acestea trebuie să se mute, distrugând și mai multe păduri.

Populația nord-americană aude adesea despre împrumuturile acordate lumii a treia și despre situațiile în care aceste împrumuturi nu pot fi înapoiate. Cu toate acestea, rareori li se spune de ce s-au acordat aceste împrumuturi sau cine are de câștigat sau de pierdut de pe urma lor. Majoritatea împrumuturilor duc la o „dezvoltare” care slujește nevoilor și consumului celor din Occident și eventual ajută cu ceva populația orașelor lumii a treia. Prin mărirea dobânzii împrumutului cu doar 1% se adaugă miliarde la datoria inițială, care poate fi achitată doar prin crearea unor noi culturi pentru export.

În 1981, întreaga Americă de Sud trebuia să-și mărească exportul de banane cu 300% pentru a-și crește veniturile (nu profitul) cu 1 miliard de dolari (Columbia cu 900%). Egiptul trebuia să-și dubleze iar Turcia trebuia să-și tripleze exportul de bumbac. Acest lucru însemna bineînțeles luarea în folosință a pământului care altfel era destinat asigurării hranei. Acest lucru a împins nenumărați

țărani să lucreze terenuri nepotrivite, cum ar fi cele de la limita deșertului și pantele abrupte, lucru care a contribuit la continuarea erodării solului și la o deșertificare accelerată.

Se pot spune lucruri asemănătoare și despre pagubele aduse bazei ecologice de subzistență a populației lumii a treia datorită exploatării lemnului, cărnii, creveților și peștelui, a arborelui de cauciuc și a trestiei de zahăr. Dar unde mai pot pleca cei săraci dacă sunt lipsiți de pământul lor, de păduri și de alte resurse?

În Apus vorbim despre creșterea explozivă a populației ca un fenomen care pare ciudat maselor ignorante din lumea a treia. Dar Europa a fost primul continent care și-a depășit posibilitățile ecologice, datorită creșterii numărului populației și a mentalităților de consum. Europa a răspuns prin colonialism creșterii numărului locuitorilor. Între 1846 și 1930 peste 50 milioane de europeni au fost „exportați” către America de Nord, Australia, America de Sud și Africa.

Criza locuitorilor lumii a treia pare deosebită, dar oamenii se văd obligați să se descurce într-un ecosistem care este tot mai amenințat de nevoile și stilul de viață al țărilor industrializate, fără să mai pomenim despre elita locală și clasa de mijloc în ascensiune. Confrunțați cu astfel de amenințări, vasta majoritate a populației lumii a treia poate supraviețui folosind doar ceea ce are la îndemână.

Programele de ajutorare occidentale și studiile științifice nu înseamnă mare lucru dacă ne prefacem că dăm cu o mână dar luăm înapoi cu două. Sau este din cauză că o mână nu știe ce face cealaltă?

Sărăcia, disperarea, mânia și violența devin inevitabile atunci când unui popor i se răpesc chiar mijloacele de subzistență. În majoritatea țărilor lumii a treia, mai mult de jumătate din populație are sub 20 de ani. Atunci când sunt sufocate la scară largă, așa cum se întâmplă în prezent,

nevoile și ingeniozitatea tinerilor pot duce la distrugerea vieții tuturor.

O distribuție mai corectă a resurselor mondiale nu este doar o simplă problemă ideologică care are de-a face cu capitalismul sau comunismul, este cel mai important aspect al drepturilor omului și al păcii mondiale.

DEMOCRAȚIA ȘI LEGEA RANDAMENTELOR DESCRESCÂNDE

În economie, „legea randamentelor descrescânde” se referă la o împrejurare în care cineva investește mai mult decât ar putea recupera din investiția respectivă. Un investitor anume, o companie sau întreaga economie națională se poate extinde dincolo de orice speranță de a-și recupera investiția. La un moment dat, veniturile obținute de pe urma investiției încep să scadă cu un procent care se corelează cu rata creșterii investiției sau a extinderii.

Aș dori să sugerez că aceeași lege se aplică democrației. Cer cititorului să mă scuze până ce fac niște precizări de dragul corectitudinii și al bunului simț. Acest editorial a fost scris în urma unor informații culese în ultimii doi ani, care s-au concretizat în două rapoarte: unul despre creșterea rapidă a criminalității în rândul adolescentelor iar cel de-al doilea despre Conferința internațională a femeilor de la Beijing.

Ceea ce m-a tulburat la Conferința femeilor din Beijing nu a fost faptul că anumite grupuri captau mai multă atenție (care este o parte importantă a democrației adevărate) ci faptul trist că încercarea de a oferi „privilegii” crescânde a fost o piedică în calea discutării cauzelor adevărate ale subjugării femeii chiar și în țările unde acest lucru nu este reglementat prin lege. Eforturile pentru dobândirea unei

mai mari „libertăți sexuale” a consumat atâta energie și a dus la atâtea compromisuri încât problema educației, a sănătății și acordarea dreptului de vot nu au fost puse în discuție în mod satisfăcător și de fapt nu s-a realizat nimic în aceste domenii.

Ceea ce mă îngrijorează în această privință, în legătură cu creșterea violenței în rândul adolescentelor: fete de 8 dar în general începând cu vârsta de 11, 12 până la 14 ani, este faptul că Conferința de la Beijing a pledat pentru și mai multă „democrație” pentru minori și adolescenți. O problemă majoră în cadrul conferinței a fost restricționarea autorității părinților și anularea oricărei forme de disciplinare a copiilor, când este clar că tinerii sunt atrași de bandele celor certați cu legea, tocmai pentru că acestea le oferă organizare, autoritate și disciplină. Înainte de a discuta problema randamentului descrescător în democrație, aș dori să afirm cu convingere că problema care s-a urmărit de fapt la Conferința femeilor din Beijing nu a fost asigurarea unei libertăți sporite copiilor ci cum să faciliteze exploatarea lor sexuală. Nu am să cad în capcana istericii „drepte creștine” și să spun că doar lesbienele erau interesate de rezultatele conferinței. Sunt mulți bărbați în societatea noastră cărora le-ar place să aibă mai mult acces sexual la adolescente și minore. Practic mii de bărbați însurați, care au familii, zboară în fiecare an în țările lumii a treia pentru a putea exploata sexual minore, pentru că acolo sunt puține riscuri de natură legală sau socială. Fără îndoială, ar prefera să aibă mai degrabă acces la minorele din Canada sau America, care probabil sunt mai „curate”. Condamnarea recentă în Canada a unei profesoare de școală gimnazială pentru că a abuzat sexual băieți minori ne arată că genul nu contează: vârsta în schimb da, iar atribuirea adolescenților a ceea ce se cheamă în ziua de azi „drepturi democratice” nu are drept

scop validarea lor ca ființe umane ci să-i facă mai disponibili și mai deschiși exploatații sexuale la o vârstă la care pasiunile lor sunt cu mult înaintea experienței de viață și a bunului simț. Este de asemenea adevărat că în America există o organizație a homosexualilor care pledează pentru relații sexuale între persoanele de același sex, în speță între adulți și copii („dreptul democratic” al unui copil) dar aceste lucruri nu sunt singura problemă. Mult mai mulți copii sunt exploatați sexual de către bărbații care le sunt rude apropiate (valorile tradiționale ale familiei?) decât copii care sunt exploatați de străini. Haideți să privim lucrurile cu absolută onestitate (ca să facem o schimbare). Există mulți adulți de toate orientările sexuale care doresc ca tinerii să aibă o mai mare autonomie astfel încât să devină mai abordabili din punct de vedere sexual. Nu trebuie să ne punem în umbră argumentele alegând doar un singur grup. Trebuie să privim problema în complexitatea ei.

Libertățile personale, protejarea drepturilor individuale împotriva tiraniei majorității, sau tirania unei aristocrații economice sau sociale sunt cauza dezvoltării sistemului parlamentar. Structura legislativă în Marea Britanie, Canada sau alte state occidentale se bazează pe acest principiu. Țările în care acesta a fost folosit au înregistrat un profit bun de pe urma investiției istovitoare. În această situație, legea randamentului descrescător intră în acțiune atunci când drepturile individuale încep să includă dorințele și poftele care contravin bunăstării societății în ansamblu și atunci când libertățile considerate necesare individului încep să erodeze libertatea societății care protejează acele drepturi. Aș sugera să trecem la momentul în care această lege a randamentului descrescător își face efectul. În numele democrației, am ajuns într-o fază în care lipsim societatea de libertate, în numele libertăților individuale ale persoanei.

Într-o democrație, fiecare cetățean are dreptul de a se împărtăși în mod liber de acea democrație, de idealurile și standardele ei. Totuși, trebuie să ne întrebăm dacă într-adevăr avem de-a face cu o democrație atunci când dorințele și poftele dezorientate ale fiecărui individ sunt protejate ca fiind „libertăți”, astfel încât cetățenii ca întreg sunt lipsiți de drepturile și siguranța unei participări în pace și siguranță la viața de zi cu zi. Cu alte cuvinte, nu cumva am ajuns la situația în care extinderea continuă a definiției „drepturilor democratice” și efortul neîntrerupt de a crea noi libertăți nu mai aduc rezultatele unei democrații autentice ci mai degrabă subminează însăși structura democratică și libertatea persoanei? Dacă drepturile grupurilor adolescenților trebuie protejate până într-acolo încât se exclude dreptul cetățenilor de a fi liberi de frică și haos, atunci care este rezultatul acestei investiții? Dacă dreptul tinerilor de a crește în medii nedisciplinate și fără rânduială, fără siguranță și un scop în viață trebuie susținut în detrimentul ordinii și siguranței în societate în ansamblul ei; dacă grupurile tinerilor au un drept *de facto* (nici măcar *de jure*) de a-i lipsi pe cei în vârstă de dreptul de a avea acces în liniște în locurile publice, atunci care este rezultatul investiției? Nu cumva am ajuns la un punct în care o concepție fabianistă¹² despre democrație anulează democrația însăși?

Aș dori să afirm încă o dată că în lupta noastră pentru dobândirea libertății personale, am ajuns într-o asemenea situație în această democrație în care nu numai că avem rezultate descrescătoare în urma investiției dar însuși principiul care a favorizat investiția este irosit irevocabil. Democrația din America de Nord și din aproape întreaga

¹² Autorul se referă aici la societatea socialiștilor englezi care în 1884 au început să-și facă cunoscute în mod treptat ideile sociale. (n. trad.)

Europă a ajuns în punctul de a avea rezultate descrescătoare și în multe cazuri chiar mai grav. Criminalii au drepturi, victimele nu. Bandele de tineri au drepturi, dar nu și oamenii obișnuiți de pe stradă. Adolescenții sunt scutiți de orice disciplină și ordine care le-ar putea asigura un scop în viață. Nu înseamnă nimic că creștinismul de dreapta pledează pentru o întoarcere la valorile familiei care presupun puterea și dominația bărbatului (factori care duc în primul rând la abuzul sexual al copiilor în familie). Există vreo soluție? Fără îndoială, dar soluția presupune inimaginabilul: să îngrădim conceptul de democrație personală și să limităm conceptul libertății individuale. După părerea mea, aceste limite trebuie trasate acolo unde libertățile individului afectează în mod serios libertatea societății ca întreg. Aceste limite nu pot fi impuse cu ajutorul convingerilor religioase (care în mod inevitabil persecută pe aceia care nu sunt de acord și care în trecut au nesocotit democrația autentică) și nici nu pot fi trasate în așa fel încât să i se refuze fiecărui cetățean exercitarea unor drepturi fundamentale (lucru pe care îl practică multe grupări religioase). Nu este corect? În zilele noastre, corectitudinea este o rețetă sigură pentru o catastrofă socială iar oamenii sunt conștienți de faptul că au îndatorirea de a rezista „corectitudinii” pentru ceea ce nu este: nu este tirania majorității aristocrației ci tirania celui mai zgomotos. Nu ni se pare oare că destinul societății noastre este determinat de niște sociopați care au o structură emoțională infantilă?

Oare problema există doar „acolo” în acea „societate secularizată”? Bineînțeles că nu, și în Biserica Ortodoxă suferim de aceleași neajunsuri. Cauza problemelor noastre nu este în afară, pentru că însăși ierarhia ortodoxă a vegheat și în multe cazuri a încurajat schisma în cadrul învățăturilor

de credință. Am devenit separați și haotici în Biserica Ortodoxă nu din cauza presiunilor oamenilor ci din cauza direcțiilor în care ne-a dus ierarhia. Ierarhia noastră, atât de departe de se purta ca o bolniță duhovnicească, în care „boala cea doritoare de bucurie a omenirii” este vindecată, urmând propriilor lor slăbiciuni, ne-a înstrăinat atât pe noi cât și pe copiii noștri de trebuincioasele învățături de credință și de implicarea duhovnicească în cult și în viața Bisericii, care au ajutat să scoată omenirea din amărăciunea întunecoasă a Imperiului Roman în vremea cezarilor. Și în Biserica Ortodoxă am ajuns la punctul în care ne confruntăm cu rezultate descrescătoare. Investim în ecumenism mai degrabă decât în vindecare și răscumpărare; investim într-un mod de a gândi protestant mai degrabă decât în acele învățături duhovnicești care ajută la propășirea societății și ne izbăvesc sufletele din robia acestei lumi. În cele din urmă, nu cumva tocmai haosul și aroganța morală a protestantismului contribuie la construirea umanismului secular cu care ne luptăm azi, cu separările și re-separările lui, cu dependența de superstiții și miturile de „popoare ale lui Dumnezeu”? Nu a fost protestantismul cel care a încercat să învețe oamenii să bănuiască și să disprețuiască orice formă de nevoiță și disciplină duhovnicească? Nu cumva haosul din zilele noastre din Canada și America este singura concluzie logică a individualismului protestant („Hristos înțeles ca Mântuitorul meu personal” etc.) și cei cinci sute de ani de război împotriva structurii ierarhice a Bisericii și a societății care asigură continuitate și ordine? Nu a fost tocmai protestantismul pe care atâția ecumeniști ortodocși vor să-l imite, care a învățat că „fiecare poate interpreta Scriptura după bunul plac”, care a dus la o răstălmăcire flagrantă și

perversă a Scripturii, și chiar la re-scrierea ei, lucrul la care asistăm în zilele noastre?

Dacă ortodoxia e menită să fie încă o dată un stâlp al nestrămutării, vindecării și bunei cuviințe în lumea de azi, atunci este o nevoie acută ca creștinii ortodocși să-și îndrepte ierarhii și preoții și să se întoarcă la învățăturile de credință descoperite de Dumnezeu, abandonând umanismul secular al ecumenismului astfel încât să putem aduce cu adevărat Evanghelia și puterea vindecătoare a credinței apostolice să fie martore problemelor societății ce ne înconjoară și să ne fie de vreun folos. Acest lucru nu se poate împlini prin tiradele arogante și fățarnice și nici prin predicile cu auto-servire, nici prin mitologia „popoarelor lui Dumnezeu”. Se poate împlini doar dacă folosim bisericile în sensul lor original, acela de bolnițe duhovnicești în care oamenii sunt transfigurați și înnoiți prin puterea „credinței izbăvitoare” și trăind în viețile noastre puterea tămăduitoare a Duhului Sfânt într-o manieră ortodoxă autentică.

DESPRE GREȘELILE DE TRANSDUCERE ȘI TRANSCRIEREA TEOLOGIEI

Ni s-a cerut în nenumărate rânduri să scriem despre transcrierea slujbelor dumnezeiești și a Sfintei Scripturi care are loc în zilele noastre. Suntem confrunțați nu numai cu încercări de a înnoi limbajul dar și cu încercări de alterare a teologiei Bisericii și revelației dumnezeiești Scripturi prin modificări subtile sau fățișe ale înțelesului de bază al pasajelor liturgice sau biblice. Uneori acest lucru are loc sub influența modernismului metafizic iar alteori din simplă ignoranță – de obicei o combinație între

necunoașterea limbii engleze și a învățaturii de credință ortodoxă.

Ca un exemplu pentru a reliefa necunoașterea limbii engleze, putem da alterarea cuvântului „strălucit”.

Cuvântul „strălucit” este participiul trecut al verbului *a străluci*. Nu este un cuvânt arhaic, este folosit în vorbirea curentă și chiar în jurnalism. Cu toate acestea, este transcris ca și „a arăta”, în cele mai ilogice și nepotrivite locuri.

De exemplu, „Ai strălucit peste noi lumina îndurării Tale” este redat prin „Ne-ai arătat lumina”. Deși „strălucit” este de fapt arhaic în acest caz, ar fi cel puțin logic să fie rescrisă această propoziție prin: „Ai luminat peste noi lumina îndurării Tale.” (De fapt, luminat este sinonim cu „lucit” și nu cu „strălucit”, dar este preferabil cuvântului „arătat” care este cu totul ilogic.)

Acesta nu este cel mai grav exemplu dar demonstrează maniera cu totul nepăsătoare în care sunt rescrise slujbele, de oameni care pur și simplu nu cunosc suficient limba engleză sau învățătura Bisericii.

Modificare „Fericirilor” este un exemplu mai serios. În variantele mai recente ale „Fericirilor”, cuvântul „binecuvântat” este înlocuit cu cuvântul „fericit”. În acest caz, avem de-a face cu o schimbare gravă a învățaturii de credință ortodoxă.

Cu siguranță cei care schimbă acest cuvânt nu sunt conștienți de diferența între „beatitudine” și „fericire” din limba engleză. Nu sunt conștienți nici de faptul că proclamă o învățătură deistă în locul uneia creștine.

Deiștii au fost cei care între secolele XVI-XVIII au introdus ideea că planul dumnezeiesc pentru om era „fericirea”, făcând referire la o înțelegere pur lumească a ideii de fericire. Pe de altă parte, Biserica se străduiește să-i vindece pe oameni de boala căutării fericirii.

Planul lui Dumnezeu pentru om este sfințenia și nu fericirea. Cuvântul grecesc care apare în „Fericiri” este makarios. Cu siguranță acest cuvânt nu înseamnă „evtikis” – „fericire”. Într-adevăr, conceptul de „fericire” care a fost introdus în „Fericiri” în loc de „binecuvântat” duce cu gândul la eudemonismul lui Aristotel fără a sugera în mod necesar și virtutea pe care Aristotel o asociază cu acest termen.

În limba engleză, termenul „fericire” are același înțeles cu eudemonismul lui Aristotel. În acest caz, cei care au schimbat textul Scripturii și al sfințelor slujbe au modificat în mod clar învățătura Bisericii. „Beatitudine” este un cuvânt care, asemeni lui „makarios”, face referire la valoare și virtute și nu la fericirea de sorginte eudemonistă ca și „evtyxis”.

Aceste două exemple ar trebui să îl atenționeze pe cititor cu privire la rescrierea Sf. Liturghii și a Scripturii. Despre erori de traducere asemănătoare vom mai vorbi și pe viitor. Dar acum, să aruncăm o privire asupra a două exemple luate din Sf. Scriptură.

Următorul text este un fragment al Mitropolitului Kievului, Antonie (Khrapovitsky) despre o greșală de traducere foarte gravă care apare în mai multe ediții ale Noului Testament:

„În Noul Testament, dar mai ales la Sf. Pavel, termenul de „îndreptare” nu are un înțeles juridic ci de fapt înseamnă „dreptate”, adică curăție, nepătimire și virtute, cuvânt exprimat prin grecescul δικαιοσύνη, sinonim cu αγιωσύνη; ἁρετ. Acest lucru a fost aprofundat de către eruditul profesor Kliuchevsky (mai degrabă istoric decât teolog) care a afirmat că a cercetat multe manuscrise cuprinzând texte juridice și a mărturisit că termenul δικαιοσύνη are un înțeles moral și nicidecum unul juridic, exprimat prin grecescul

δικη¹³. Prin urmare (adică în urma unei discuții cu alte persoane pe marginea problemei) am observat că de partea noastră erau argumente mult mai puternice decât o interpretare superficială a textelor în cadrul acestei conversații. Adevărul este că chiar și în versiunea în limba rusă a Scripturii, care poartă semnele influenței protestante, (care devine vizibilă în aproape toate cuvintele scrise în italice în Noul Testament, adică aproximările traducătorilor și preferarea canonului ebraic al Vechiului Testament în locul Septuagintei), cuvântul „îndreptare” este atribuit în mod forțat Apostolului Pavel de numai șapte ori în vreme ce cuvântul „dreptate” este folosit de șaiszeci și unu de ori. Ba mai mult, din cele șapte apariții ale cuvântului îndreptare [„Opravdanie”] este tradus în mod greșit ca dreptate de trei ori [„Pravednost”]¹⁴, așa cum apare atât în versiunea greacă cât și cea slavonă. Versiunea slavonă traduce întotdeauna cuvântul δικαιοσύνη „îndreptare” prin „dreptate”¹⁵. Cei care au tradus textele în slavonă, au tradus prin „îndreptare” doar cuvintele grecești δικαιοσύνη și δικαιομα, adică acei termeni care desemnează opusul condamnării sau acuzării, termeni care au fost folosiți de apostoli exact în acest context (de exemplu în Romani 4:25; 5:16, 18; 8:4). Pentru a pune capac la toate, chiar și traducătorii textelor în slavonă au tradus în mod eronat termenii grecești și δικαίωσις drept „îndreptare”(cu conotație juridică) când de fapt acești

¹³ Dr. Alexandre Kalomiros subliniază faptul că în Scriptură cuvântul ebraic „tsedaka” este tradus prin „dikaioseni” care înseamnă tocmai „energia dumnezeiască care realizează mântuirea omului” și înseamnă „restaorare” mai degrabă decât „expiere”.

¹⁴ (Nota autorului) în loc de pravda sau pravednost ca și în slavonă, pentru termenul grec dikaioseni (în Romani 3:24; 2 Corinteni 3:9; Galateni 2:21) unde contextual cere un concept moral.

¹⁵ Pentru aprofundarea acestui subiect, vezi *Justification: The Path to Theosis*, de Pr. Michael Azkoul (Synaxis Press, 1997).

termeni înseamnă „lege”, „prevedere”, (de exemplu Romani 1:32; 2:26; Evrei 9:1, 10; și de asemenea Luca 1:6, Apocalipsa 15:4)¹⁶. Din toate aceste lucruri, este foarte clar că termenul paulin δικαιοσύνη „dreptate”¹⁷ a primit conotația juridică de la teologii scolastici¹⁸, din teologia luterană și nu din Sfânta Scriptură. Această teologie de-a lungul existenței sale de patru sute de ani și-a direcționat întreaga energie pentru subminarea duhului moral și a duhului luptei duhovnicești în creștinism, căutând să o înlocuiască cu o doctrină a calmului inimii lipsită de griji în Mântuitorul și o totală ineficiență a luptei duhovnicești și a luptei cu cel rău în sufletul și în viața noastră.

¹⁶ Dar acestea sunt traduse corect în majoritatea edițiilor în limba engleză.

¹⁷ Îndreptare: nu există nici un motiv logic pentru a atribui vreo conotație juridică cuvântului „îndreptare” în epistolele pauline. Îndreptare înseamnă a echilibra sau a face drept. Rădăcina problemei stă în ideea din domeniul juridic că „dreptatea” înseamnă „pedepsă”. De fapt, dreptatea ar însemna să fim eliberați din robia satanei și să fim restabiliți în „casa Tatălui”, nu că ar trebui să fim pedepsiți pentru că suntem în robie. Dilema în care se afla Apusul este că, atât catolicii cât și protestanții, fiind influențați de gândirea Fer. Augustin, au formulat teoriile lor teologice cu ajutorul dialecticii juridice.

¹⁸ Sf. Antonie avea perfectă dreptate. Pr. Dr. Michael Azkoul spunea: „Biserica ne oferă viața lui Hristos. El este Soarele Dreptății (Sun of Righteousness) – helios dikaiosynes (Mal. 2:4) – Cel din Care emană toată dreptatea. Dreptatea mai înseamnă sfințenie: harul transfigurator al Duhului Sfânt...” Uneori expresia din (Mal.2:4) este tradusă prin Soarele Dreptății (Sun of Justice) și în mod asemănător alte versete scripturistice: „Căci, dreptatea (justice) lui Dumnezeu se descoperă în ea din credință și spre credință, precum este scris: Iar dreptul din credință va fi viu.” (Romani 1:17). Dreptatea (justice) provine din latinescul *justitia* (a fi îndreptat). De-a lungul Evului Mediu, dreptatea (justice) a primit treptat o conotație juridică (vezi K. Foelich, „Justification language in the Middle Ages”, în *Justification by Faith: Lutherans and Catholics in Dialogue VII*, ed de H. Anderson, etc. Minneapolis, 1985, 143-161. (Vezi *Justification: the Path to Theosis*, Rev. Dr. Michael Azkoul (Synaxis Press, 1998) Fn.9. 7. În nota de mai sus, ca și în întregul articol, autorul face de fapt diferența între cuvântul „righteousness” și „justice”. Ambele cuvinte nu pot fi traduse în limba română decât prin „dreptate”, dacă nu vrem să forțăm limitele limbii române. Autorul deplânge folosirea termenului „justice” (cu o conotație juridică) în loc de cuvântul „righteousness”, mai potrivit (n.trad.).

COMENTARIU DESPRE CULTELE DUHOVNICEȘTI ÎN BISERICA ORTODOXĂ

Lumea ortodoxă din zilele noastre se confruntă cu multe probleme. Am discutat adesea de pan-erezia ecumenismului, a modernismului, a ignoranței crescânde printre credincioșii noștri și alte lucruri asemănătoare.

Există o problemă care cred că are o importanță imediată și care trebuie pusă în discuție. Este vorba despre „cultul duhovnicului” și am întâlnit de curând câteva exemple ale acestui fapt. De obicei ne așteptăm să întâlnim astfel de probleme în legătură cu niște monahi căzuți în rătăcire, totuși Arhiepiscopul Lazar ne-a avertizat despre problema cultului duhovnicului, prezentă și la preoții de mir (un exemplu care se desfășoară chiar în acest moment). Datorită acestui eveniment tragic, retipăresc aici un fragment dintr-o scrisoare pe care Arhiepiscopul (apoi Arhimandritul) Lazar a scris-o în 1989 unui grup de catehumeni care erau influențați de această mentalitate.

Editorul

Fragment dintr-o scrisoare a Arhimandritului Lazăr Puhalo din anul 1989 adresată unui grup de catehumeni:

...Trebuie să știți că Biserica Ortodoxă nu are nici o tradiție și nu recunoaște acest fel de ascultare în care sunteți mânați. În ultima vreme s-a dezvoltat oarecumva un fel de „cult al duhovnicului”. Această tendință dusă la extrem este o perversiune și denaturare a ideii de ascultare din monahism, precum și a rolului adevărat al unui duhovnic. Nu este deloc normal să li se ceară laicilor din Biserică să asculte orbește de duhovnic sau chiar de preotul paroh,

chiar dacă acesta este unul din acei doi sau trei preoți parohi din America care ar putea fi numiți cu adevărat duhovnici. Într-adevăr, nici măcar călugării nu trebuie să facă ascultare fără discernământ. Acest lucru ar fi contrar enunțurilor principale despre înțelesul credinței și cu siguranță contrar învățaturii ortodoxe despre laici... Ar trebui să fim foarte atenți dacă cineva încearcă să dobândească un astfel de control absolut asupra minții și gândirii noastre, pe care nu ne lasă să o folosim neîngrădit, să cântărim lucrurile în chip inteligent și să alegem între niște idei aparent contradictorii și între „școli” de gândire. Adevărului nu-i este teamă nici că va fi dat în vileag și nici că va fi pus în cumpănă. Un duhovnic care seamănă mai mult cu un guru trebuie să se teamă de aceste lucru neîntrerupt și de aceea caută să dobândească controlul și ascultarea totală asupra ucenicilor, mai întâi prin izolare și apoi prin frică.

Într-o sectă, există aproape inevitabil o personalitate centrală care este singurul interpret al tuturor lucrurilor. Nimeni nu trebuie să-i pună la îndoială tălmăcirea ci trebuie să primească ceea ce i spune, pentru simplul motiv că el a spus-o. Niciodată (sau foarte rar) nu i se cere să explice sau să dovedească tălmăcirea sau învățătura.

Din punct de vedere ortodox, libertatea de alegere este un lucru foarte important. Ni se cere să cunoaștem și să alegem inteligent și realist. În Biserica Ortodoxă, diferența între cler și laicat nu este foarte profundă. Cu toții suntem membri ai preoției împărătești, la fel cum preotul este membru al laicatatului. Nu există nici o știință ezoterică sau vreo disciplină arcană pe care preoții sau călugării – chiar duhovnicii – pot să o dobândească iar oamenii de rând nu. Se presupune că avem cu toții suficiente cunoștințe și înțelegere pentru a lua decizii teologice, morale și spirituale inteligente. Rolul duhovnicilor noștri este acela de a ajuta la

educarea noastră, de a ne mângâia duhovnicește, de a ne consola și călăuzi. Autoritatea cu care trebuie să-și „impună” o hotărâre este aceasta: preotul paroh, episcopul sau altă față bisericească nu poate îngădui nimic în parohii contrar canoanelor Sinoadelor Ecumenice. De exemplu, nu poate îngădui iconografia necanonică din biserica parohiei și cu siguranță are această autoritate. Totuși, atunci când preotul trebuie să vină cu o astfel de soluție unui conflict sau unei probleme, este obligat să dea o explicație exhaustivă și să ofere o dovadă pentru cele impuse atunci când este întrebat. Cu alte cuvinte, nu poate fi nici ascultare oarbă, nici haos, nici lucruri neortodoxe în parohii sau diocenze...

Ni se spune în Scriptură că suntem cu toții împreună lucrători pentru mântuirea sufletelor și că trebuie să lucrăm cu frică și cutremur la mântuirea noastră. Avem adesea nevoie să fim călăuziți de cineva cu mai multă experiență și acesta este rolul duhovnicului și al starețului. Putem merge să ne spovedim la preotul nostru paroh sau putem merge la spovedanie în mănăstiri unde de obicei ne așteptăm ca preoții-călugări să aibă mai multă experiență și mai multă înțelegere, nu pentru că ar fi mai sfinți ci pentru că au mai mult timp în care să se dăruiască rugăciunii și studiului decât oamenii care trăiesc în lume.

Călugării nu formează o clasă specială sau o castă în Biserica Ortodoxă, ei sunt doar o parte a laicatatului care au o viață deosebită cu o rânduială anume, care este prescrisă de Biserica pentru că trăiesc împreună într-o comunitate închisă și se dăruiesc mai bine rugăciunii. Într-o mănăstire este nevoie de o ascultare specială pentru a menține ordinea, pentru a evita haosul și pentru a promova ajutorarea reciprocă și respectul pentru a evita înșelarea diavolului. Cu toate acestea, același tipic al vieții nu se aplică

și oamenilor din lume care își întrețin familiile și se află în concurență la locul de muncă.

Cu toții ne străduim să creștem, să propășim duhovnicește și să dobândim mai mult pe Duhul Sfânt. Această nevoință și creștere duhovnicească este lăsată tuturor oamenilor, tuturor celor care vor să se mântuiască. Nu este nici un secret sau vreo gnoză mistică ieșită din comun. Este un fapt descoperit în mod limpede și lămurit în chip deslușit.

Este adevărat că în orice familie este nevoie de o anumită disciplină și ascultare pentru a întreține buna rânduială și un mediu familial sănătos, lucru adevărat și pentru o biserică de enorie. În mod clar, această ascultare este de cea mai mare importanță pentru canoanele și învățăturile ortodoxe precum și o apreciere a misiunii preotului paroh. *Cu toate acestea, ascultarea oarbă de cineva nu face deloc parte din această învățătură, iar familia lucrează împreună – inclusiv familia parohiei...*

Adesea întâmplările și duhul descoperit în Pateric, viețile sfinților și istoria mănăstirilor vestite sunt prost înțelese sau interpretate într-o formă exagerată. De exemplu, misiunea călugărilor de la vestita mănăstire Optina din Rusia a fost să fie un element stabilizator într-o lume confuză și decăzută. Părinții de la Optina n-au încercat niciodată să pretindă vreun dar special al duhovniciei numai al lor și n-au încercat niciodată să-i izoleze sau să dețină controlul asupra celor care veneau la ei. N-au căutat niciodată să limiteze accesul fiilor lor duhovnicești la alte centre ale ortodoxiei sau către alte experiențe. Pe de altă parte, epoca care i-a dat pe marii părinți de la Optina a fost și epoca lui Rasputin și a lui Mika cel Nebun, exponenți ai unei grave și profunde înșelări duhovnicești din vremea lor dar și din întreaga istorie bisericească.

Ar trebui să fiți *foarte* bănuitori și atenți la orice așa zis duhovnic care caută să vă izoleze și care cere ascultare necondiționată sau chiar ascultare excesivă. De fapt, dacă aparțineți unei jurisdicții care ține stilul vechi care îți spune că nu poți primi Sfânta Împărtășanie sau nu poți participa la Sf. Liturghie într-o altă parohie pe stil vechi doar pentru că nu sunt în intercomuniune cu ei, ar trebui să fugiți din acea jurisdicție imediat pentru că nu este autentică, nu este o Biserică Ortodoxă Tradițională, e vreun fel de sectă care încearcă să vă izoleze și vă prindă în mrejele ei.

Fiecare este conștient că un creștin ortodox nu poate primi Sf. Împărtășanie într-o Biserică ne-ortodoxă și nu ar trebui să participe la slujbele eterodocșilor, totuși încercarea de a te izola de celelalte Biserici care sunt în mod clar ortodoxe din motiv că „nu sunt în intercomuniune cu noi” este primul și cel mai limpede semn că ești implicat într-o sectă și ar trebui să scapi de acolo cât poți de repede... Și acest lucru este valabil nu numai pentru anumite jurisdicții; grupuri întregi de jurisdicții pot cădea într-o asemenea atitudine sectară nesănătoasă...

În Biserica Ortodoxă nu există o singură „teologie ascetică”. Ortodoxia nu cunoaște o mistică separată de teologie și cu siguranță nu o mistică care se rupe de viața Trupului lui Hristos, adică de toți credincioșii Bisericii. Tot ceea ce e dus la extrem, ezoteric sau care pretinde o anumită disciplină arcană, sau care izolează pe cineva într-o ascultare absolută de un preot sau de un călugăr nu este în nici un caz o expresie validă a trăirii creștin-ortodoxe.

Vă îndemn să cântăriți bine aceste lucruri cu mintea și inima dumneavoastră înainte să vă îngăduiți să fiți atrași în ceva ce ar putea fi mai mult o pervertire a credinței decât o expresie autentică a credinței ortodoxe...

Încă ceva: fiecare sectă pe care o cunosc – Jonestown, martorii lui Iehova, hari krishna, scientologii – cu toții obișnuiesc să spună că cei care părăsesc secta sau obiectează împotriva ei sunt nebuni, au probleme, că și-au pierdut mințile și obișnuiesc să-i respingă pe cei care pleacă. Cu siguranță ai de a face cu o sectă atunci când auzi aceste afirmații tipice care sunt folosite împotriva tuturor celor care părăsesc un grup sau au întrerupt legătura cu el, sau atunci când observi că un grup condamnă pe cei despre care cred că ar greși.

Vă poftim să ne vizitați atât pe noi cât și parohiile noastre, să-i vizitați și pe alții, să observați și să cântăriți cu atenție tot ceea ce vedeți. De fapt, ar trebui să vă întâlniți și să discutați cu clerul și laicatul din Biserica Ortodoxă din America și cu cei din alte jurisdicții non-tradiționale, să-i urmăriți, să-i ascultați și să vedeți ceea ce au de spus. Trebuie să ascultați ambele variante ale problemei. Cred că aceasta este singura cale de a ajunge la o concluzie sănătoasă și corectă în căutarea dumneavoastră.

În final, orice cale veți alege, dacă aveți un preot paroh care încearcă să vă călăuzească sau vrea să vă controleze modul de a gândi, să vă izoleze sau insistă că trebuie să fiți prezent în biserică sau în fiecare duminică, trebuie să fugiți de el așa cum ați fugi de un șarpe veninos. Dacă sunteți căsătorit și sunteți implicat într-o comunitate monastică care încearcă să vă controleze, folosindu-se de viața dumneavoastră conjugală ca de un instrument cu care să mențină controlul, ați face bine să fugiți și de aceștia. Sunt mulți care pretind că ar fi duhovnici, dar mulți dintre ei nu sunt. Aceștia pot fi niște șarlatani, pot fi oameni dezzechilibrați psihic într-o stare gravă de înșelare sau pur și simplu se pot amăgi singuri. Dacă un duhovnic călugăr încearcă să câștige controlul asupra ta, îți cere ascultare

deplină și fără drept de apel sau se amestecă prea mult în viața particulară, ar trebui să fii cu multă băgare de seamă și foarte atent în preajma lui și în comunitatea acestuia. Dacă te pomenești gândindu-te că mântuirea ta depinde de vreun anume părinte sau duhovnic și încetezi să te gândești la Iisus Hristos ca Începător și Împlinitor al mântuirii tale, atunci ai căzut într-adevăr în mrejele vreunei secte și va trebui să lupți ca să scapi de acolo...

HRANĂ NESĂNĂTOASĂ PENTRU SUFLET

Mâncarea nesănătoasă conține coloranți și arome artificiale, este îndulcită excesiv și provoacă dependență. Este dăunătoare sănătății somatice și celei mintale iar consumul ei influențează sau chiar ne poate lipsi de o alimentație rațională.

Televiziunea este aproape echivalentul duhovnicesc al mâncării nesănătoase. Întregul conținut al programelor sale nu este edificator, nu este hrănitor, este contrar unei sănătăți adecvate mintale și emoționale și plin de idei care sunt diametral opuse unei societăți sănătoase. Stilul de viață și idealurile pe care le înfățișează sunt artificiale, fade și indezirabile. În plus, televizorul creează dependență.

Chiar și desenele animate pentru copii inspiră atitudini nepăsătoare, agresive și violente care se regăsesc fără îndoială în comportamentul copiilor în școală și la joacă. Datorită studiilor Universității British Columbia și a altor studii și comisii din SUA și Europa s-a demonstrat de nenumărate ori că privitul la televizor inspiră tinerilor idealuri și procese comportamentale negative și că copiii înclină să accepte comportamentul și viața așa cum este

văzută la televizor drept norma acceptabilă. În plus, reclamele de la televizor care sunt gândite în așa fel încât să exploateze fiecare patimă a omului, sunt foarte îndrăgite de copii. S-a arătat de nenumărate ori că reclamele de la televizor au un efect rezidual puternic nu numai asupra minții copiilor ușor impresionabile dar și asupra adulților deopotrivă. Aceste reclame reușesc să stârnească, să construiască, să întărească și apoi să exploateze tot felul de patimi.

Dacă am analiza cu atenție conținutul moral al programelor de televiziune, inclusiv desenele animate pentru copii și reclamele, vom putea observa că sunt exact contrariul idealurilor creștin-ortodoxe. După ce am analizat acest fapt, opriți-vă și comparați numărul de ore pe care adulții și copiii deopotrivă le petrec în preajma televizorului și timpul pe care îl acordă bisericii, rugăciunii și lecturii Scripturii și a altor cărți ziditoare de suflet. Prin urmare, influența diavolului și a planurilor lui în viața copiilor noștri începe la o vârstă timpurie și chiar în casele noastre.

Această problemă este adesea complicată de faptul trist că mulți părinți care sunt foarte mândri de televizorul color pe care îl au se rușinează de icoana Mântuitorului. În casele noastre, televizorul i se acordă un loc important, aproape un loc de onoare, în vreme ce de multe ori nu putem vedea o icoană în nici un colț al casei iar atunci când sunt și icoane, acestea sunt pitite altundeva decât în camera de zi, undeva unde „să nu provoace stânjenală”. Mulți părinți care sunt de acord ca să petreacă copiii lor ore întregi lipiți de televizor nu vor sta împreună cu ei nici măcar zece minute în rugăciune, în fața icoanelor. Mântuitorul și sfinții Lui ne jenează, în loc să fie oaspeți bine primiți iar liturghia celui rău, oferită zilnic la televizor, capătă singurul loc de cinste din familie. Familii care nu s-ar gândi niciodată să

citească împreună viața unui sfânt sau din Scriptură, mănâncă în fața televizorului la fel cum păgânii împărțeau mesele lor împreună cu idoli – și adesea astfel de familii ignoră până și binecuvântarea mâncării înainte de masă.

Mai târziu, părinții unei asemenea familii vor deplânge starea morală și spirituală a copiilor lor. Cât de des le citiți copiilor dumneavoastră din viețile sfinților? Cât timp petrece familia dumneavoastră împreună, în fața icoanei, în rugăciune? Cât de des copiii dumneavoastră pot să întrezărească o icoană a Mântuitorului sau a sfinților în căminul dumneavoastră? Pe de altă parte, cât timp petrec privind desene animate care sunt agresive și fără milă? Cât timp petrec cu anti-eroii violenți, gălăgioși, imorali și senzuali de la televizor?

Nimeni nu este atât de nebun încât să creadă că un copil poate fi crescut sănătos trupește și sufletește dacă cantitatea de hrană nesănătoasă pe care o primește depășește sau chiar egalează hrana sănătoasă. Cum poate cineva să fie atât de inconștient încât să creadă că ar putea crește un copil sănătos din punct de vedere emoțional, mintal și spiritual cu hrană nesănătoasă?

Televiziunea ca și atâtea alte invenții ale omului a fost închinată demonului lăcomiei și invidiei și este manipulată în primul rând pentru a amplifica și a exploata toate patimile omului. Prin reclamele care sunt menite să alimenteze neîncetat patimile omului, chiar și emisiunile ocazionale „decente” nu-și mai ating scopul. Unii au spus, pe bună dreptate, că este mai bine să avem un televizor în casă unde putem supraveghea pe cei care urmăresc emisiunile decât copilul nostru să privească la televizor altundeva, nesupravegheat. Această afirmație conține un adevăr considerabil. Dar judecați pentru o clipă dacă televizorul dumneavoastră se bucură de mai multă atenție decât colțul

dedicat icoanelor, dacă televizorul joacă un rol mai important în viețile dumneavoastră decât Hristos. Vă hrăniți copiii cu mai multă hrană duhovnicească decât cu hrană nesănătoasă pentru suflet? Chiar dacă părinții sunt prea slabi pentru a lua o hotărâre, simplul fapt că părinții vor trebui să dea seama în fața Judecătorului pentru felul în care și-au educat copiii ar trebui să fie de ajuns pentru a-i opri puțin să mediteze serios asupra acestei probleme.

CEBOR CE-AM DORIT VEȘMINTE NEGRE

În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh!

Iubiți frați, „Bucura-ți-vă întru Domnul și iarăși zic bucura-ți-vă”. Astăzi am săvârșit pomenirea dragii noastre surori care a părăsit de curând această viață. Atunci când v-am spus că nu vor fi nici draperii negre și nici veșminte negre pentru această slujbă, o parte dintre dumneavoastră ați fost nemulțumiți tot așa cum au fost și unii atunci când am săvârșit slujba înmormântării în veșminte albe. Dumneavoastră ați crezut că lucrurile și veșmintele negre sunt potrivite pentru a boci la înmormântări și slujbe de pomenire.

Folosirea veșmintelor negre este un obicei împrumutat de la latini pe care învățătura groaznică despre purgatoriu îi face să uite mila lui Hristos și să plângă ca și când n-ar mai avea nici o nădejde. Dar atât faptul de a purta negru cât și folosirea accesoriilor negre pentru a adăuga și mai multă jelire sunt lucruri contrare atât credinței ortodoxe cât și Sfintei Scripturi.

Într-adevăr plângem la înmormântări, dar nu-l plângem pe cel care ne-a părăsit ci ne plângem pe noi înșine pentru

că am fost lipsiți de prezența celui pe care îl iubim. Dar să facem din acest eveniment un lucru trist, fără măsură înveșmântat în negru, denotă faptul că suntem slabi în credință și că l-am uitat pe Hristos și dragostea Lui. Trebuie doar să analizăm acest lucru prin perspectiva sfântului nostru părinte Ioan Hrisostom:

„Ce faceți, voi care încercați să necinstiți această sfântă zi a Învierii? Cei care ați vrea să purtăm doliu de jur împrejur? Voi nu credeți în Hristos? De ce pătați amintirea celui plecat dintre noi? De ce îi faceți pe ceilalți să tremure și să se teamă în fața morții? De ce îi faceți pe oameni să-L acuze pe Dumnezeu? Vă luptați cu voi înșivă. De ce jeliți ca și păgânii care nu nădăjduiesc în Înviere?”

Istoricul bisericesc al primului secol, Minucius Felix, ne povățuiește cum ar trebui să înveșmântăm înmormântările atunci când descrie înmormântările creștine din zorii creștinismului:

„La înmormântările noastre nu plângem. La ce bun? Înmormântările, ca și viețile noastre, le împodobim cu pace din belșug. Nu punem pe capetele morților nici o cunună de flori care se ofilește, pentru că noi nădăjduim într-o diademă veșnică, pururea verde. Cu credință în slava lui Dumnezeu, în smerenie și pace, având încredințare în bogăția și bunătatea Dumnezeului nostru, suntem înveseliți de nădejdea bucuriei viitoare. Deci ne creștem în binecuvântare și trăim în contemplarea lucrurilor viitoare.”

Vrem oare să ne înfășurăm în negru din teamă de moarte, de dragul nostru sau de dragul celui plecat?

Sfântul nostru părinte Ambrozie al Milanului ne spune:

„Cei nesocotiți îi plâng pe morți ca și cum moartea ar fi cel mai cumplit lucru. Cei nesocotiți se tem de moarte, fie pentru că ei cred că înseamnă anihilare sau pentru că sunt înspăimântați de alegoriile despre... armatele diavolilor,

întunericul cel mai din afară etc. Aceștia sunt plini de mituri.”¹⁹

Să lăsăm acum aceste lucruri în urma noastră și să dobândim înțelegerea ortodoxă asupra morții, să lăsăm deoparte veșmintele negre și să ne bucurăm împreună cu Sf. Grigorie Teologul, spunând:

„Cred în cuvintele celor înțelepți care spun că fiecare suflet bineplăcut de Dumnezeu, atunci când pleacă de aici, se duce să-l întâlnească pe Domnul său cu bucurie...și ajunge la fericirea și binecuvântările găsite pentru el.”

Veșmintele negre sunt nepotrivite și rușinoase la înmormântările și slujbele de pomenire ortodoxe fiind ca și cum am intra în camera pentru nuntă îmbrăcați în haine negre și posace. Nu ați auzit niciodată că ne veselim la înmormântări și pomelnice? Nu, să ne îmbrăcăm în haine albe de nuntă cu fir auriu și să nu mai jelim pentru a putea nădăjdui așa cum ne învață părintele nostru Ioan Hrisostom:

„Acolo unde se petrec minuni, acolo unde se petrece o astfel de taină, nu ar mai trebui să fie lacrimi. Vă rog ascultați-mă: în cazul răposaților voștri se petrece o taină mare. Dacă am fi împreună și împăratul ar chema pe unul din noi la palat, mă întreb dacă ar fi bine să plângem și să jelim? Nu știi că are loc o taină, cât este de minunată, cât este de vrednică de imnuri și laude? Oare nu vei vrea să înveți ca să știi că acum nu trebuie să verși lacrimi? Pentru că este o taină mare a înțelepciunii lui Dumnezeu. Pentru că sufletul având sălaşul său, se zorește către Domnul, iar tu plângi?... Așa cum soarele răsare luminos și limpede, tot așa sufletul părăsindu-și trupul cu conștiința curată, strălucește cu bucurie... Gândește-te cum trebuie să fie

¹⁹ Sfântul Ambrozie al Milanului – Despre binele morții, par. 32-33.

sufletul atunci când, părăsind trupul, pleacă în tovărășia îngerilor. În ce uimire, ce minune, ce desfătare! De ce plângi?” (Sf. Ioan Hrisostom, Omilia 21 la Fapte 21:5)

Sfântul ne încredințează că „acesta este motivul rugăciunilor și psalmilor pentru slava lui Dumnezeu: ca să nu jeliți și să nu plângeți, ci să mulțumiți lui Dumnezeu, Care l-a luat...” (Sf. Ioan Hrisostom, op. cit.)

De aceea să nu-mi mai vorbească nimeni despre veșminte negre la înmormântări și pomelnice. Doar ne tulbură tinerețile noastre și ne întoarce de la Evanghelia lui Hristos. Aceste învățături sunt cu totul ne-ortodoxe și contrare Evangheliei lui Hristos. Ci la înmormântările și slujbele de pomenire să îmbinăm mâhnirea și bucuria, sau dacă nu ne putem bucura, atunci cel puțin să ne mângâiem cu cuvintele celui care ne-a făgăduit:

„Căci sunt încredințat că nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici stăpânirile, nici cele de acum, nici cele ce vor fi, nici puterile, nici înălțimea, nici adâncul și nici o altă faptură nu va putea să ne despartă pe noi de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru.”²⁰

²⁰ Romani 8, 38-39.

УРЧУШУБ ЦĂТРЕ ПОСТУБ МАРЕ¹

Lecturi pentru cele cinci duminici dinaintea Postului Mare

Primul pas:
Dorința de mântuire și de a-L cunoaște pe Hristos

ДУМИНИЦĂ ЪУИ ЗАHEУ²

„Și acum iată, a înălțat capul meu
peste vrăjmașii mei. Înconjurat-am și
am jertfit în cortul Lui jertfă de
laudă.”³

Zaheu cel din Ierihon era un om păcătos. Vameș fiind, el îi înșela pe oameni, în special pe cei săraci ce nu aveau nici o putere de apărare.

Deși era înconjurat tot timpul de demoni care îl îndemnau la lăcomie, cruzime și la tot felul de poftes lumești, inima sa nu era întru totul împietrită. Undeva, în adâncul lui, zăcea o dorință neîmplinită.

Care era oare această dorință? Oare după ce râvnea sufletul acestui păcătos, oare ce nu putea el obține cu toată bogăția, averile și poziția sa?

Toți cei din Israel auziseră câte ceva despre un nou Învățător – Iisus din Nazaret. Unii ziceau că El ar fi fost un sfânt profet. Alții spuneau că-i un mare învățător și

vindecător. Mulți vorbeau despre bunătatea și mila Sa, în timp ce alții Îl urau și-L vorbeau de rău.

Când a auzit Zaheu că Iisus va sosi în Ierihon a dorit să-L vadă și să se convingă singur cine era El. Dar pentru că Zaheu era mic de statură, nu putea să-L vadă pe Iisus din cauza mulțimii de oameni ce-L înconjurau. Din cauza faptului că era vameș mulțimea din jurul său îl disprețuia și-l considera un dușman. Astfel și el era acum cu adevărat „înconjurat de dușmani”.

Pe măsură ce Iisus se apropia, dorința lui Zaheu creștea din ce în ce mai tare. Văzând un arțar cu un ram mai mare, Zaheu alergă într-acolo și începu să se urce deasupra mulțimii de dușmani ce-l înconjurau. Ajunsesse cât de sus putuse. Habar n-avea el atunci că Iisus avea să-l ducă mai departe. Când ajunse în dreptul lui Zaheu, Iisus îl privi și-l chemă la Dânsul pe păcătos: „Zahee, coboară-te degrabă, căci astăzi în casa ta trebuie să rămân.” Zaheu se ridicase deasupra mulțimii lumești și-L căuta pe Iisus, iar acum Iisus avea să-l vindece și să-l ridice deasupra dușmanilor săi spirituali – deasupra hoardei de demoni ce-l înconjura și ea. Deoarece Iisus Hristos venise și stătuse cu Zaheu, curând acesta avea să devină prieten cu cei ce-l urau. Vindecat prin dragostea milostivă a lui Iisus Hristos, Zaheu avea să folosească această nou împărtășită dragoste ca să ajute la vindecarea durerilor și a nevoilor celor pe care, în trecut, îi rânise. Dragostea blândă a lui Hristos începu deci să prindă rădăcini în inima păcătosului și să-l schimbe.

Ridicându-se deasupra celor lumești Zaheu făcu astfel primul pas pe cărarea ce duce către Împărăția Cerurilor.

Haideți și voi, iubiți frați și surori, ca în această zi să facem și noi acest prim pas. Lăsând la o parte idealurile și îngrădirile celor lumești, să ne ridicăm deasupra mulțimii, dorind din toată inima ca să-L vedem pe Iisus și să

¹ Traducere din limba engleză de Larisa Marinescu.

² Luca 19, 1-10/1; Timotei 4, 9-15.

³ Ps. 26, 10-11.

cunoaștem din plin cine este El. Precum ne-am urca într-un sicomor ca să-L vedem pe Iisus, haideți să începem astfel urcușul nostru către Postul cel Mare, strângând în inima noastră cuvântul apostolului pentru astăzi:

„Fiindcă pentru aceasta ne și ostenim și suntem ocărăți și ne luptăm, căci ne-am pus nădejdea în Dumnezeu cel viu, Care este Mântuitorul tuturor oamenilor, mai ales al credincioșilor... Cugetă la toate acestea, ține-te de acestea, ca propășirea ta să fie vădită tuturor.”(1 Timotei 4, 10, 15)

Al doilea pas:

În căutarea adevăratei smerenii și a pocăinței

DUMINICA VAMEȘULUI ȘI A PARISEULUI⁴

„...Și am smerit cu post sufletul meu și rugăciunea mea în sânul meu se va întoarce... ca și cum aș fi jelit și m-aș fi întristat, așa m-am smerit.”

(Psalmul 34, 12, 13)

Câți nu intră în biserica lui Dumnezeu crezând că sunt buni și fără de păcat? Câți nu se uită cu coada ochiului la cel pe care-l consideră a fi mai prejos decât ei, și în taină îl judecă în inima lor.

Chiar se consideră pe ei înșiși a fi perfecți? Sau încercă să își ascundă propriul lor păcat, justificându-se astfel pe ei înșiși ca să nu trebuiască să se pocăiască?

În citirea Evangheliei de astăzi aflăm despre un alt vameș, unul ca și Zaheu, despre care am citit duminica trecută. Probabil Iisus se gândea chiar la Zaheu când a dat

această pildă, căci în ziua următoare a intrat în Ierihon și l-a chemat pe Zaheu lângă sicomor.

Pe când le spunea oamenilor ce trebuie să facă dacă vor să intre în Împărăția lui Dumnezeu, Iisus le-a dat următoarea pildă:

Doi oameni au intrat în templu să se roage. Primul era un fariseu, mândru și plin de sine. Nu numai că se lăuda cu sfințenia și lipsa sa de păcătoșenie, dar a aruncat și o privire mândră smeritului vameș, ce era plecat la pământ, pocăindu-se cu lacrimi în ochi:

„Dumnezeule, Îți mulțumesc că nu sunt ca ceilalți oameni, răpitori, nedrepti, adulteri, sau ca și acest vameș. Postesc de două ori pe săptămână, dau zeciuială din toate câte câștig.”

Fariseul nu își putea deschide sufletul la Dumnezeu, așa că Dumnezeu ni l-a trimis pe Marele Medic ca să ne mântuiască.

Fariseul, fiind convins că nu era bolnav, nu căuta vindecare de la Medic. Așa cum spune și Psalmul de mai sus, rugăciunea s-a întors în inima lui, dar s-a întors ca un blestem și ca o condamnare, umplându-l cu și mai multă mândrie.

Vameșul, umilit de conștiința propriilor sale păcate, și-a deschis sufletul către Dumnezeu:

„Dumnezeule, fii milostiv mie, păcătosului.”

Rugăciunea acestui om s-a întors în inima lui plină de binecuvântare și de dulceață spirituală.

Sfântul profet, regele David, de asemenea s-a plecat la pământ cu post și cu lacrimi de pocăință și a strigat la Dumnezeu:

„Că fărădelegea mea eu o cunosc și păcatul meu înaintea mea este pururea.” Dar el a înțeles că:

⁴ Luca 18, 10-14/ 1 Timotei 3, 10-15.

„Jertfa lui Dumnezeu: duhul umilit; inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi.” (Psalmul 50, 4, 18).

Iubiți frați și surori,

Făcând cel de-al doilea pas către Postul Mare, haideți să ne gândim la această pildă.

Săptămâna trecută am învățat cum să ne ducem dorințele dincolo de lucrurile acestei lumi și cum să le apropiem de Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

În această duminică am învățat că nu este cu puțință să ne apropiem de Iisus dacă avem mândrie în inimile noastre și dacă ne considerăm a fi neprihăniți. Amintiți-vă deci de versetul pe care l-am citit astăzi, înainte de Sinaxar:

„Dacă sunteți ca Fariseul, înapoiți-vă și nu intrați în templu, căci Hristos este înăuntru și dinaintea lui numai cei smeriți sunt bine veniți”.

A fi „neprihănit” este un lucru dureros, căci dacă suntem „neprihăniți” totul este pierdut. Iisus Hristos nu a venit pentru cei fără de păcat și asta înseamnă că aceștia nu pot fi mântuiți. El nu a venit decât pentru cei păcătoși, pentru că numai ei pot auzi chemarea la pocăire și pot răspunde, primindu-L pe Hristos și mântuirea Sa.⁵

Așa cum ne mărturisesc Sfinții profeți, postul este un pas important către neprihănirea spirituală.

Aceste două duminici ce au trecut ne-au învățat să-L dorim și să-L căutam pe Mântuitorul nostru cu râvna cinstită și smerenia sinceră, astfel mergând cu toții înainte, către bucuria și tristețea Postului Mare.

* * *

În continuare se află o adaptare a unor versete ceva mai deosebite, cântate la rugăciunile de seară și la cele de dimineață, în Duminica Vameșului și a Fariseului. Ele sunt

⁵ Matei 9, 13.

aranjate nu ca versete separate, ci în formă narativă, astfel încât să poată fi citite ca lectură revelatoare și să ne ajute să învățăm înțelesul lecției acelei zile.

Iubiți frați,

Să nu ne rugăm precum Fariseul, pentru că oricine se înalță pe sine se va smeri. Așadar să ne smerim înaintea lui Dumnezeu, strigând în post prin cuvintele Vameșului:

„Doamne, iartă-ne pe noi păcătoșii.”

Când Fariseul intra plin cu îngâmfare iar Vameșul se smerea în pocăință, amândoi stăteau înaintea Ta, o Doamne. Dar unul prin laudăroșenie și-a pierdut răsplata, iar celălalt prin smerita sa liniște s-a făcut vrednic de darurile spirituale.

„Prin acele ofuri de pocăință ridică-mă, o Dumnezeule Hristoase, căci tu ești prietenul omenirii.”

Doamne Atotputernic, am învățat cât de folositoare sunt lacrimile pocăinței, căci ele l-au salvat pe Iezechiel de la porțile morții și tot ele au salvat-o pe femeia păcătoasă de la greșelile ei repetate. Ele l-au dovedit pe vameș a fi mult mai drept credincios decât fariseul:

„Te implor, O Doamne, pune-mă în numărul celor care au plâns astfel de lacrimi și ai milă de mine”.

Haideți să ne întoarcem fețele de la laudăroșenia cea rea a Fariseului și să învățăm ce este adevărata smerenie a Vameșului, astfel încât să ne putem înălța strigând la Dumnezeu cu el:

„Iartă-ne pe noi, slujitorii Tăi, o, Hristoase Mântuitorul nostru, născut din Fecioară și care ai purtat Crucea pentru noi, înviind lumea o dată cu tine.

Deschide-mi porțile pocăinței, o, Dătătorule de Viață, căci în zorii zilei sufletul meu intră în templul sfințeniei Tale, îmbrăcat în prihănitul templu al trupului meu. Dar

pentru că Tu ești milostiv, curățește-mă pe mine prin milostivenia Ta.”

Pasul al treilea:

Schimbarea modului de viață.

Confruntarea cu îngâmfwarea

DUMINICĂ PIVBVI RISIPITOR⁶

„La râul Babilonului, acolo am șezut și am plâns, când ne-am adus aminte de Sion. În sălcii, în mijlocul lor, am atârnat harpele noastre. Că acolo cei ce ne-au robit pe noi ne-au cerut nouă cântare, zicând: «Cântați-ne nouă din cântările Sionului!» Cum să cântăm cântarea Domnului în pământ străin?”

(Psalmul 136, 1-4)

Duminica trecută am aflat câte ceva despre smerenie. Nu despre falsa smerenie, pe care uneori oamenii o arată față de cei mai înalți sau mai puternici, nu despre acea așa-zisă smerenie ce de fapt nu este decât lașitate. Am învățat despre acea adevărată smerenie ce vine din auto-împlinire și din cunoașterea de sine. Am învățat despre o smerenie cu două sensuri: aceea a unui răufăcător care este iertat cu dragoste blândă de către cel pe care-l ofensase, și despre majestuoasa smerenie a Celui Care iartă orice greșeală cu milostivenia unei inimi blânde.

Ne-am dat seama că eram prea mici în statura noastră spirituală ca să-L putem vedea pe Dumnezeu și ca să-L putem cunoaște pe El. Așa că ne-am înălțat și noi cum am putut, ca să încercăm să-L vedem pe El.

Dumnezeu a văzut dorința noastră și ne-a chemat să ne „coborâm din sicomor”, astfel încât El Însuși să ne poată înălța. Precum a făcut și cu Zaheu, El nu ne-a judecat și nu ne-a condamnat, ci ne-a vindecat.

Am văzut minunata smerenie a lui Dumnezeu când Hristos a intrat în casa celui răufăcător și a stat la masă cu el. Am văzut cum Hristos a binecuvântat cu puterea transformatoare a Harului Divin prin dragoste milostivă.

În cea de-a doua duminică am privit la frumusețea celei de-a doua pocăințe. În această a treia duminică, cea a Fiului Risipitor, vom pune laolaltă mesajul acestor primi doi pași și vom dobândi o înțelegere mai aprofundată despre Dumnezeu și despre relația noastră cu El.

Astăzi ni se povestește despre un fiu care s-a săturat să lucreze în câmpurile și viile tatălui său:

– „Dă-mi partea mea de avere!, a cerut el. M-am săturat de tine și de casa ta. Mă simt plictisit și vreau să caut fericirile și plăcerile lumii largi, de dincolo de moșiile tale.”

Tatăl, datorită dragostei și neprihănirii sale, deși cu mare durere, a respectat libera alegere a fiului său. Nu avea nici o obligație să-i dea fiului partea lui de avere, dar dragostea l-a mișcat, căci nu voia să-și vadă fiul ducându-se în lume cu mâinile goale și dezbrăcat. Cu smerenie i-a dat daruri fiului său răzvrătit, dorind să-l ajute să supraviețuiască până când, probabil, avea să-i vină din nou mintea la cap.

Prea iubiții mei frați întru Hristos,

Și noi devenim uneori copii răzvrățiți prin slăbiciunile noastre, prin dorințe păcătoase și prin ascunzișuri. Ne întoarcem spatele și ne îndepărtăm de la casa Părintelui nostru pentru că ne săturăm de constrângeri și slăbim în speranță, dorind plăcerile magnetismului lucrurilor lumești.

⁶ Luca 15:11/ Corinteni 6:12-20.

Dar iată aici ce lucrare minunată... Deși noi ne întoarcem spatele către Dumnezeu din cauza aroganței inimilor noastre, totuși El nu ne lasă să plecăm cu mâna goală. Chiar dacă noi plecăm de la El, totuși dragostea Lui ne însoțește și, în mod smerit, ne îndeamnă să ne reîntoarcem.

Așa că fiul risipitor a pornit la drum, ducând cu sine partea sa de moștenire sau, mai bine zis, darurile tatălui său. El a rătăcit către un pământ îndepărtat, la mare distanță de paradisul casei plină de dragoste a tatălui său, și de câmpurile bine îngrijite. Acolo, fiind încă supus aroganței, a risipit averea tatălui său pe vanitatea deșartă a lumii acesteia, pe imoralitate și trăire în dezmăț.

În cele din urmă a rămas fără absolut nimic, cu mâna goală și singur. Numai atunci când a terminat de îngrijit la porci, un animal necurat pentru evrei, și când a ajuns să mănânce chiar și mâncarea porcilor a început ca aroganța lui să-și piardă tăria. Numai atunci a început să-și dea seama că adevărata moștenire a tatălui său nu era bogăția lumească ci dragostea și mila.

Și-a dorit să fie salvat.

Când aroganța s-a risipit și sufletul i-a fost atins de smerenie, pocăința a început să prindă rădăcini în inima sa. Și-a dat seama cine și ce devenise. Și-a dorit să se reîntoarcă la casa tatălui său și, dacă ar fi fost cu putință, să devină unul dintre slujitori. Când a început să se pocăiască a început să spere la mila tatălui său.

Și iată minunea măreției dragostei smerite a lui Dumnezeu. Fiul, căutând milostivire ca să devină măcar un servitor, a găsit o iertare plină de bucurie și a fost primit ca un fiu preaiubit. Nici nu apucă să ajungă bine la casa tatălui său și își exprimă pocăința prin vorbele sale, căci tatăl îl văzu de departe și alergă să-l întâmpine la drum.

Cu privirea plecată în pământ, neputând să-și ridice ochii ca să-l privească pe tatăl său, fiul deprimat îngână:

„Tata...”

Dar tatăl său nici nu așteptă ca să termine vorbele. Cu lacrimi de bucurie și roindu-i din ochi, el își îmbrățișă fiul:

„O, fiul meu, fiul meu, încă ești în viață. Dragul și preaiubitul meu fiu, te-ai întors la mine. Veniți să ne bucurăm și să petrecem împreună, căci acest fiu al meu era pierdut și acum l-am regăsit; era mort și acum e iarăși viu.”

Iubiți frați,

Iată minunea dragostei și milei lui Dumnezeu: fiul fusese deja iertat în inima tatălui său chiar în ziua în care plecă în toată aroganța sa. În tot acest timp, Tatăl nu ținuse supărare pe fiul său, ci în fiecare zi fusese îngrijorat de soarta lui, rugându-se și dorind a se întoarce. Iertarea tatălui său îl așteptase acolo întotdeauna. El nu avea decât să dorească să-și schimbe modul de viață, să se întoarcă la tatăl său și să primească iertarea și dragostea.

Și noi ne îndepărtăm uneori de la Tatăl nostru din cauza propriei noastre aroganțe și din lăncezeală spirituală, și noi ne îndepărtăm și devenim exilați din paradis. Călcând pe urmele lui Adam și ale Evei, ale lui Cain, ale lui Ham, ale fiilor lui Iacob și ale poporului lui Israel, ne îndepărtăm de la casa tatălui nostru, plecăm în exil, sau suntem purtați departe, în robia Satanei, prin aroganță și prin iluziile lumii și ale inimilor noastre.

Din acest motiv în această zi cântăm imnul exilaților, din Psalmul 136, „La râul Babilonului”.

Dar Tatăl nostru ne așteaptă în fiecare zi. Stă în fața Casei, uitându-se la drum cu dor, dorind ca să ne reîntoarcem acasă, regăsindu-ne drumul prin pocăință.

În această pildă, fiul a hotărât să se pocăiască și să se întoarcă acasă când a fost adus în pragul unui post impus.

Ne-au fost date cele patruzeci de zile ale Postului Mare, ca un post voit, ca prin rugăciune să ne cercetăm inimile și mințile și să ajungem la o dorință fermă de a ne reîntoarce acasă din exil. Postul Mare reprezintă pentru noi același drum pe care fiul risipitor s-a întors acasă.

Iată marea taină al drumului nostru: la sfârșitul drumului Îl găsim pe Hristos răstignit și Înviat.

Vedeți, Dumnezeu nu s-a mulțumit doar să stea la porțile paradisiului și să aștepte reîntoarcerea noastră (pe care nu am fi putut-o face fără El), ci L-a trimis pe singurul său Fiu ca să ne caute și să ne aducă acasă încă o dată.

Iisus Hristos este „cercetașul” lui Dumnezeu, trimis ca să ne caute și să ne găsească pe noi, copiii pierduți și să ne aducă acasă din nou. El și-a dat chiar și viața pentru noi, astfel încât să cunoaștem măreția și puterea dragostei Sale.

Dorind să-L vedem și să-L cunoaștem pe Hristos, învățând despre pocăință prin smerenie, haideți acum să ne schimbăm modul de viață și cu speranța în dragostea și milostivenia lui Dumnezeu să ne întoarcem pe drumul Postului cel Mare înapoi la casa Tatălui nostru.

Pasul al patrulea:

DUMINICĂ JUDECĂȚII DE APOI (Lăsatul secului la carne)⁷

„Mai de preț este ziua morții decât ziua nașterii.”

(Eclesiastul 7, 1)

„De ce vă bucurați când o corabie pleacă într-o călătorie periculoasă. Mai bine bucurați-vă când se întoarce nevătămată în port”

(Comentariu ebraic la Eclesiast 7, 1)

⁷ Sâmbătă: 1 Tesaloniceni 4, 13-17 / Ioan 5, 24-30

Iubiți frați,

Când ne pregătim să începem o călătorie este înțelept să analizăm înainte care ne este destinația și să ne planificăm voiajul foarte bine. Multe neazuri și primejdii îl așteaptă pe cel ce se pregătește să navigheze pe o mare vastă! Nu contează cât de bine ne planificăm călătoria căci viețile noastre rămân imprevizibile. Pentru că nimeni nu poate ști ce aduc zorii zilei și nici ce aduce apusul. Nimeni nu poate ști dacă va trăi să mai vadă din nou zorii. Și totuși când o corabie se pregătește de drum, nu numai echipajul ci și fiecare călător își face planuri și pregătiri pentru sfârșitul călătoriei, pentru atunci când va ajunge la destinație.

Biserica a lăsat ca în această duminică de pregătire, când suntem gata să ne imbarcăm în voiajul Postului Mare, să privim și spre sfârșitul călătoriei, să privim la clipa când vom ajunge în cele din urmă la destinație.

Sâmbătă am sărbătorit „sâmbătă morților”, comemorându-i pe cei care au adormit în credință, „cu speranța Învierii și a vieții cele veșnice”.

În această slujbă nu i-am comemorat doar pe cei ce au trecut din această viață, ci am contemplat de asemenea și la ziua propriei noastre morți.

Sfânta Biserică ne-a îndemnat să ne reamintim că fiecare dintre noi trebuie să ajungă la acea ultimă oră a vieții pământești, și să ne pregătim pentru aceasta.

Pentru a ne aduce la o completă înțelegere și contemplare a destinației noastre, noi serbăm în avans în această duminică a doua Venire a lui Hristos și Judecata de Apoi.

Contemplarea sfârșitului voiajului nostru pe marea vieții acesteia pământești nu este deloc ceva morbid, nici întru totul trist. Ea ne cheamă ca să ne pregătim prin luptă spirituală și pocăință, pentru acele răsplăți pe care Domnul le-a promis

celor credincioși. Versetele și citirile pentru rugăciunile de sâmbătă și din „Duminica Judecății de Apoi” ne aduc aminte de soarta groaznică a celor ce nu se gândesc la sfârșitul lor și care nu se pregătesc prin credință, dragoste și luptă spirituală să vină înaintea tronului de judecată a lui Hristos.

Toate acestea se fac pentru a ne ajuta să ne pregătim de post, pentru a ne face să înțelegem din plin scopul și semnificația postului nostru fizic și spiritual și pentru a ne face să realizăm adevărata natură a postului.

Astfel, în rugăciunea de Sâmbătă dimineața cântăm:

„Postești? Să nu îl nelegiuiești pe vecinul tău. Te-ai lepădat de unele mâncăruri? Atunci nu-l judeca pe fratele tău, ca să nu fii judecat tu însuși și să fii aruncat în foc și să arzi precum ceara.”

Precum sfârșitul călătoriei noastre pe acest pământ este moartea și Judecata de Apoi, sfârșitul călătoriei prin Postul Mare este serbarea glorioasă a Învierii Domnului. Sfârșitul ambelor călătorii este cuprins într-un imn din rugăciunea de sâmbătă seară:

„Tu, o, Doamne Iisuse, ne-ai mântuit cu Însuși sângele tău neprihănit. Prin moartea Ta ne-ai scăpat pe noi de la o moarte amară, și prin Învierea Ta ne-ai dăruit viață veșnică.”

Citind cântările pentru această „sâmbătă a morților” și pentru „Duminica Judecății de Apoi”, învățăm cum să ne planificăm călătoria, învățăm instrucțiuni de navigare ce ne ajută să trasăm ruta voiajului nostru și un ghid pentru pregătiri.

Prea iubiților frați întru Hristos,

Ținând aceste lucruri în inimă, haideți să ne imbarcăm în călătoria Postului cel Mare purtând clar înaintea noastră viziunea destinației, și văzând sfârșitul încă de la început. Haideți cu bucurie în tristețe, să ne pregătim de plecare, să

traversăm marea postului către Sfintele Paști, să traversăm marea vieții către mult așteptatul port al Raiului.

Fie ca Domnul, Dumnezeu și Mântuitorul nostru Iisus Hristos să fie Căpitanul și navigatorul corabiei noastre, spre gloria numelui Său Cel Sfânt, și a Tatălui Veșnic, și al Duhului dătător de Viață, acum și de-a pururea și-n vecii vecilor.

Amin.

Pasul al cincelea
Căutând iertarea. Învățând să iertăm

DUMINICA IERTĂRII⁸
(Lăsatul secului la brânză)

„Căci de veți ierta oamenilor greșelele lor, ierta-va și vouă Tatăl vostru Cel ceresc. Iar de nu veți ierta oamenilor greșelele lor, nici Tatăl vostru nu vă va ierta greșelele voastre”

(Matei 6, 14-15)

Iisus Hristos menționează în Evangheliile două păcate de neiertat. Așa cum ne amintim cu toții, „hula împotriva Duhului”⁹ este de neiertat. Dar nu mulți își amintesc că, dacă nu îi iartă pe ceilalți, nici ei înșiși nu vor fi iertați. Refuzul de a ierta este la fel de grav precum blasfemia împotriva Duhului Sfânt.

Iisus Hristos ne amintește despre acest lucru ce pare ceva destul de serios din moment ce El ne învață această pildă în mai multe ocazii și în diferite feluri. La fel și Apostolul Pavel a ținut să repete aceasta, laolaltă cu multe avertismente împotriva judecării aproapelui nostru.

⁸ Matei 6:14-21/Romani 13:11-14:4.

⁹ Matei 12, 31.

De ce oare începe Sfânta Biserică Postul Mare cu „Rugăciunile de seară ale Iertării”, prin care ne cercetăm inimile, ne dezrădăcinăm toată pica și răutatea și ne iertăm unul pe altul? Pentru că Postul Mare este un prilej de pocăință intensă, când căutăm iertarea lui Dumnezeu. Acea iertare a lui Dumnezeu nu este posibilă totuși pentru cei care nu i-au iertat pe toți ceilalți din inimă. Călătoria noastră în post nu ar avea prea mare valoare pentru noi dacă nu i-am iertat pe ceilalți cum se cuvine.

În versetul din „Doamne am plâns”, din rugăciunea de seară, cântăm:

„Haideți să începem cu post și bucurie! Haideți să ne pregătim de lupta spirituală! Haideți să ne curățim și trupul și sufletul. Haideți să ne abținem de la poftele firii, așa cum ne abținem și de la mâncare. Haideți să ne bucurăm în virtuțile duhului, să le împlinim în dragoste, ca să avem parte să vedem dragostea lui Hristos, Dumnezeul nostru și să ne bucurăm în Spirit la Sfintele Paști.

Cum am putea începe postul în bucurie dacă am fi împovărați de focurile răutății și ale urii? Dacă sufletele noastre sunt nelalocul lor și agitate din cauza judecății împotriva altora, nu putem avea pacea spirituală necesară pentru începerea postului într-un duh de bucurie și speranță.”

Mai departe în versetul „Doamne am plâns”, găsim o rugăciune puternică de condamnare de sine:

„Când mă gândesc la faptele mele, O Doamne, mă îngrozesc, pentru că știu că merit orice chin. Nu am ținut cont de îndemnurile Tale, o, Mântuitorule...”

Auzind acestea, mulți ar fi tentați să gândească:

„De ce să-mi fie o asemenea frică atunci când mă gândesc la faptele mele? Nu am comis nici o crimă și nu am

făcut nimic atât de rău. N-am jefuit și n-am omorât pe nimeni!”

O, iubiți frați și surori, nu înțelegeți că cele mai groaznice păcate sunt acelea pe care le comitem aproape în liniște împotriva aproapelui nostru?

Judecata, învinuirea, insultele și bârfa cu care asaltăm sufletele lor sunt păcate oribile în ochii lui Dumnezeu care i-a creat pe ei și care îi iubește. Nu ne dăm oare seama că judecându-l pe aproapele nostru judecăm de fapt pe cineva pentru care Domnul Iisus Hristos și-a vărsat valorosul Său sânge și și-a dat însăși viața? Refuzul de a ierta și răutatea sunt într-adevăr fapte care ne pot lipsi de iertare și ne pot trimite sufletul în chinul etern.

Astfel, punându-ne să ne auto-acuzăm în acest fel, biserica ne îndeamnă să ne revenim în fire și ne învață cum să ne luptăm pentru a ajunge la o adevărată iertare față de ceilalți, o iertare simțită din toată inima; căci nu este îndeajuns să trecem doar prin ritualul iertării și printr-o pocăință de formă.

Stați deci puțin și gândiți-vă, iubiți frați, pe cine judecați în timp ce pretindeți că vă pocăiți. Pretindeți să fiți mai buni decât aproapele vostru ale cărui păcate le vedeți și le divulgați, dar dacă ați fi cu adevărat buni, nu ați vedea greșelile ci suferința lor. Dacă ați avea într-adevăr Duhul lui Hristos în voi, nu ați vedea păcat, ci necaz, și în loc să judecați v-ați grăbi să-l îmbrățișați pe aproapele vostru cu lacrimi de compasiune. În loc de aceasta, răi la suflet cum suntem, ne fălim și facem o grămadă de acuzații împotriva fraților noștri.

Nu vedeți cum Satana v-a făcut jucăria sa? Nu vă dați seama că doar vă folosiți de slăbiciunile fratelui vostru ca să vă ascundeți propriile voastre păcate? Nu vedeți că vă folosiți de greșelile lui ca să încercați să vă justificați și să

acoperiți răutatea propriilor voastre neînfrânări? Când judecați greșelile aproapelui vostru, în realitate doar încercați să vă mințiți în legătură cu ale voastre. Dacă am fi să fim cinstiți, ar trebui să mărturisim că ceea ce urâm în ceilalți este exact ceea ce ne sperie cel mai mult în noi înșine.

Așadar, haideți să ne plecăm în fața fraților și surorilor noastre, astfel încât să ne putem pleca și înaintea lui Dumnezeu. Astfel, căutând iertarea, haideți mai întâi să dăruim iertare, ca apoi, cu pânzele corabiei noastre bine pregătite, să ne putem imbarca în călătoria către Sfintele Paști, așteptând pe bună dreptate încărcătura bogată a binecuvântărilor și harului ce ne-au fost promise.

VERSETE DIN SFÂNTA SCRIPTURĂ DESPRE IERTARE ȘI IUBECATĂ

„Că de veți ierta oamenilor greșelile lor, ierta-va și vouă Tatăl vostru Cel ceresc; Iar de nu veți ierta oamenilor greșelile lor, nici Tatăl vostru nu vă va ierta greșelile voastre. Când postiți, nu fiți triști ca fățarnicii; că ei își smolesc fețele, ca să se arate oamenilor că postesc. Adevărat grăiesc vouă, și-au luat plata lor. Tu însă, când postești, unge capul tău și fața ta o spală, ca să nu te arăți oamenilor că postești, ci Tatălui tău care este în ascuns, și Tatăl tău, Care vede în ascuns, îți va răsplăti ție. Nu vă adunați comori pe pământ, unde molia și rugina le strică și unde furii le sapă și le fură. Ci adunați-vă comori în cer, unde nici molia, nici rugina nu le strică, unde furii nu le sapă și nu le fură. Căci unde este comoara ta, acolo va fi și inima ta.”

(Matei 6, 14-21)

„Și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri.”

(Matei 6, 12)

„Adevărat grăiesc vouă: Oricâte veți lega pe pământ, vor fi legate și în cer, și oricâte veți dezlega pe pământ, vor

fi dezlegate și în cer. Iarăși grăiesc vouă că, dacă doi dintre voi se vor învoi pe pământ în privința unui lucru pe care îl vor cere, se va da lor de către Tatăl Meu, Care este în ceruri. Că unde sunt doi sau trei, adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor. Atunci Petru, apropiindu-se de El, I-a zis: Doamne, de câte ori va greși față de mine fratele meu și-i voi ierta lui? Oare până de șapte ori? Zis-a lui Iisus: Nu zic ție până de șapte ori, ci până de șaptezeci de ori câte șapte. De aceea, asemănatu-s-a împărăția cerurilor omului împărat care a voit să se socotească cu slugile sale. Și, începând să se socotească cu ele, i s-a adus un datornic cu zece mii de talanți. Dar neavând el cu ce să plătească, stăpânul său a poruncit să fie vândut el și femeia și copiii și pe toate câte are, ca să se plătească. Deci, căzându-i în genunchi, sluga aceea i se închina, zicând: Doamne, îngăduiește-mă și-ți voi plăti ție tot. Iar stăpânul slugii aceleia, milostivindu-se de el, i-a dat drumul și i-a iertat și datoria. Dar, ieșind, sluga aceea a găsit pe unul dintre cei ce slujeau cu el și care-i datora o sută de dinari. Și punând mâna pe el, îl sugruma zicând: Plătește-mi ce ești dator. Deci, căzând cel ce era slugă ca și el, îl ruga zicând: Îngăduiește-mă și îți voi plăti. Iar el nu voia, ci, mergând, l-a aruncat în închisoare, până ce va plăti datoria. Iar celelalte slugi, văzând deci cele petrecute, s-au întristat foarte și, venind, au spus stăpânului toate cele întâmplate. Atunci, chemându-l stăpânul său îi zise: Slugă vicleană, toată datoria aceea ți-am iertat-o, fiindcă m-ai rugat. Nu se cădea, oare, ca și tu să ai milă de cel împreună slugă cu tine, precum și eu am avut milă de tine? Și mâniindu-se stăpânul lui, l-a dat pe mâna chinuitorilor, până ce-i va plăti toată datoria. Tot așa și Tatăl Meu cel ceresc vă va face vouă, dacă nu veți ierta – fiecare fratelui său – din inimile voastre.

(Matei 18, 21-35)

„Fiți milostivi, precum și tatăl vostru este milostiv.”

(Luca 6, 37)

„Pentru aceea, oricine ai fi, o, omule, care judeci, ești fără cuvânt de răspuns, căci, în ceea ce judeci pe altul, pe tine însuși te osândești, căci aceleași lucruri faci și tu care judeci.”

(Romani 2, 1)

„Nu judecați, ca să nu fiți judecați. Căci cu judecata cu care judecați veți fi judecați și cu măsura cu care măsurați vi se va măsura.”

(Matei 7, 1-2)

„Cine ești tu, ca să judeci pe sluga altuia?”

(Romani 14, 2)

CUPRINS

Teologia vie în Ortodoxie	5
1. <i>Natura teologiei</i>	5
2. <i>Legătura ascezei (lupta duhovnicească) și teologiei cu viața creștin-ortodoxă</i>	10
3. <i>Necesitatea teologiei și ascezei (lupta duhovnicească)</i>	15
4. <i>Sensul credinței</i>	20
5. <i>Natura mântuirii sau răscumpărarea</i>	24
Despre sfinții îngeri	26
1. <i>Preliminarii despre natura îngerilor</i>	29
2. <i>Originea și natura îngerilor</i>	32
3. <i>Ierarhia cerească</i>	33
4. <i>Îngerii căzuți</i>	36
5. <i>Îngerul păzitor</i>	37
Sensul monahismului ortodox și temeiul său scripturistic	39
Rolul monahismului ortodox	39
Sensul monahismului ortodox și temeiul său scripturistic	41
Isihasmul	43
Paza minții	44
Războiul	47
Înșelarea	48
Ascetul: atlet duhovnicesc	50
Lupta (Askesis)	51
Duhovnicia	52
Despre rugăciunea bisericii în ortodoxie	56
Misiunea profetică	56
Misiunea profetică și rugăciunea	59
Rugăciunea stăruitoare și cu rânduială	63
Rugăciunea domnească ca revelație	65
Rugăciunea ca parte integrantă a procesului de vindecare	73
Rugăciunea bisericii și îndumnezeirea	87
Rugăciunea și vindecarea firii noastre; unitatea omului; ordine și haos	89
Puterea rugăciunii obștești	91
Anatemele ca acte ale iubirii	99
Pastorală de Crăciun	101

Înțelesul duhovnicesc și scripturistic al posturilor bisericii ortodoxe	104
Izvoarele nedreptății.....	119
Democrația și legea randamentelor descrescânde	124
Despre greșelile de traducere și transcrierea teologiei	130
Comentariu despre cultul duhovnicului în biserica ortodoxă.....	135
Hrană nesănătoasă pentru suflet.....	141
Celor ce-au dorit veșminte negre.....	144
Urcușul către Postul Mare	148
Duminica lui Zahau.....	148
Duminica vameșului și a fariseului	150
Duminica fiului risipitor.....	154
Duminica Judecății de Apoi	158
Duminica iertării	161
Versete din Sfânta Scriptură despre iertare și judecată.....	165